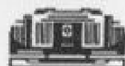
Поредица
БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

Издателство
ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ

Поредицата „БЪЛГАРСКА КЛАСИКА“ излиза благодарение на любезното спомоществователство на

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
и
НАЦИОНАЛЕН ДВОРЕЦ НА КУЛТУРАТА

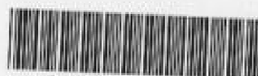
1000 екземпляра от всяко заглавие са предназначени за библиотеките в България.

ИЗДАНИЕТО Е ОДОБРЕНО
И ПРЕПОРЪЧАНО ОТ **МОН**

ХРИСТО ФОТЕВ

ПЕЙЗАЖ ОТ ДУМИ

Издателство
•ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ•
София, 2002

ISBN 954-739-253-2

БАЛАДИЧНО ПЪТУВАНЕ

БЮСТОВЕТЕ

Бюстовете стари.
Бюстовете строги.
Били байрактари.
Били воеводи.

Винаги на стреме,
винаги с паласки,
нямали са време
за жени и ласки.

А смъртта е била,
а смъртта е бдяла,
годеница мила,
годеница бяла.

Затова по тъмно
в мрака на лицата
има нещо скръбно,
има нещо свято.

* * *

Морето само живите обича,
а мъртвите изхвърля на брега.
Едно момиче, ах, едно момиче
морето не изхвърли на брега.
Остана само кърпата позната
да се прелива с белите вълни.
Момичето обичаше моряка,
моряка – всички хубави жени.
Остана само кърпата с червени
и лилави ресни като преди.
Ний плакахме безшумни и смутени
и скочихме в студените води...
До дъно преобърнахме морето
със пръсти, посинели от тъга,
да търсиме момичето, което
морето не изхвърли на брега.

* * *

Прилича ти старинната прическа.
Прилича ти, като че ли ме гледа
тракийката от приказната фреска,
направена от влюбени прадеди.

О, ще изрежа на скалата сива
главата ти, косите разпилени...
Да знаят колко си била красива
жените неродени.

ЕЛЕГИЯ I

Умра ли, къщата ще стане пуста,
умра ли, къщата ще стане няма
и ще извика мама, ще почувства,
че ме няма.

И как тогава в къщата голяма
ще се усмихва мама, ще живее?
О, никога не казвайте на мама
синът къде е!

Тя няма да повярва, че земята
завинаги ме е прибрала
и на дърветата, и на цветята
ме е раздала.

Тя като сянка тихо ще излиза
и ще ви пита, няма да ви слуша,
видели ли сте бялата ми риза
по вода и суша.

* * *

Убива ме такава пустота.
Една и съща вечно топла къща.
И никой не отива по света,
и никой от света не се завръща.

Убива ме такава пустота.
Една и съща вечно топла къща.
Единственото нещо на света,
което в стихове не се превръща.

В ДВОРА НА КАРАДЖАТА

Земята го прибра и гроб му стана.
А тука го родиха на тревата
две борчета – два сини ятагана.
И моят вик: – Къде е Караджата?

Защото още има по земята –

коне, зацвилили за мъжки колене,
ками, заплакали за мъжки длани,
глави, презрели своите рамене,
и страшни думи, в нощи изковани.

Защото не умира Караджата.

ВЕНЕЦИАНСКА НОЩ

Замлъкнаха флигорните, замлъкна
последното танго със барабана
и в тишината дълго ръкопляска
на хората и песните морето.
А хората танцуваха, звучеше
в сърцата друга музика, по-властна.
Очите се целуваха по-тъмни,
по-зрели и по-страстни от морето.
И всички бяха толкова достъпни.
И всички бяха толкова красиви.
Заченатите във такива нощи
ще са поети, влюбени в морето.
А върху всички с лунната си маска
блестеше светла, светла, просто бяла
нощта бургаска, ах, нощта бургаска,
наречена сега венецианска
нощ.
А нямаше в градината канали
с тайнствена гондола, във която
една маркиза сменя своята дреха
със дъщерята на гондолиера.
А нямаше в градината канали
с тайнствена тераса, на която
маркизът сменя своята маркиза
със дъщерята на гондолиера.

А нямаше в градината канали
с тайнствена китара, над която
бръснарят на маркиза заридава
по дъщерята на гондолиера.
Като мъниста крехката мозайка
от хубави жени със леки дрехи,
със глезени в перлонови сандали
и с китки, по които светлината
блестеше златна в бронзовите гривни.
Остана само ти. Ах, ти остана
във мекото гнездо на моите мисли
като голяма мълчалива птица
и досега непипната със пръсти.
Ти ми донесе веселата вяра
във приказките и във чудесата.
Аз няма да се чудя, ако видя
как роклята ти цяла се побира
в кафявата черупка на бадема.
Как вместо думи плътните ти устни
изпълват моите шепи със червени
и бели, снежнобели карамфили...
Или как бягаш с вятъра, тъй както
избяга преди малко и от мене.
Но моето сърце не вика тъжно
и няма нищо тъжно в моите стъпки.

Единствено високо във фонтана
една пленена, златна каракуда
тъгуваше с окървавени перки
по писаната люлка на морето.
И аз вървя, и тъмните дървета
ми казват, че отново ще те срещна.
С усмивка аз се мъча да отгатна
коя си ти, какво е твойто име...
Насреща ми полека заблестяха
дошлите тука простосмъртни хора,
стругари и рибари, и монтьори,
и боцмани, дори на карнавала
не скриваха лицата си със маски.
Приятели се срещаха, звънтяха
като камбани чашите с мастика.
Припомняха си младостта, пълзяха
по призрачните пътища на фронта.
Съпругите не слушаха, навярно
са слушали това хиляда пъти
и гледаха с унесена усмивка
танцуващите двадесетгодишни.
Наблизо си играеха децата.
Най-малкото си търсеше балона.
О, вятърът, момченце, го открадна,
за да зарадва може би морето.
И ще ви кажа, нямаше частица

венецианска или флорентинска
в земята и звездите, и в морето,
в нощта, която беше само наша.

Замлъкнаха флигорните, замлъкна
последното танго със барабана
и може би напразно ръкопляска,
за да ядоса вятъра морето.

И всички си отидоха. Потръпна
градината, внезапно опустяла.
И аз останах сам, и тишината
ме отрезви със весела плесница,
която разпиля дълбоко в мене
в пристанището корабните мачти –
звънтящите, свещени обелиски
на моето гълъбооко детство.
В една такава нощ, венецианска,
едно момиче много преди тебе
с уплашена целувка го прогони.
И то избяга, кроткото ми детство,
във корабните трюмове избяга
и плъхове с рубинени зеници
му носеха откраднати сухари.

Потърсиш ли ти детството ми, трябва
да дойдеш с мене долу, в Атлантида.
Сега вървя, докосва ме морето,
като преди вълнува ме морето,
но никъде не искам да отида.
Сърцето ми узря във тази малка
страна на дъбове и на надежди
и силните ѝ хора, моите братя,
ме викат с гласове, призивно-стройни...

О, те ме чакаха като водата
и като хляба. Нека са спокойни.

БАЛАДА ЗА СЕБЕ СИ СЛЕД ЗАМИНАВАНЕТО НА МАРИЯ

Навярно твоите пръсти са студени,
но аз не мога вече да ги стопля.
Когато се събудя, ще си вече
заминала... Когато се събудя,
ще трябват много дни, за да си върна
лицето на света около мене –
на всички близки хора аромата –
сега не ми е нужна любовта им.
Като кама, забита във земята,
ще прозвъни самотното ми тяло.
И само любовта със силни длани
отново тъжната кама ще вдигне.
И аз отново страстно ще се врежа
в плътта на дните светли или тъмни.
Ще ме вълнува всяка нова среща
с цветя и птици, с хора и дървета.
Ще ме разплаква всяка чужда болка,
а всяко чуждо щастие внезапно
ще ми напомня бързите ти стъпки,
докато неусетно те забравя...
И аз ще се събудя. Ще потъна
в уханната вода на своите нощи.
Небето – ярколюспесто – ще падне
във чашата ми като златна риба.

На своите приятели отново
ще подаря най-светлите си думи
и ще се смея, ще кънти в гласа ми
онази властна радост, че живея.
Жените ще минават с пъстри дрехи
и в бяло, ах, цветът на тишината,
една жена ще ме докосне кротко –
ще каже, че е мислила за мене...
Коя е тя? Къде е тя? Не зная!

Аз само зная, че дълбоко в мене
остана любовта, навярно утре
отново ще се влюбя. Трябва всички
да сме безумно влюбени, тогава
като децата мислиме красиво,
сънуваме звезди, говорим дълго
с дърветата като с любими хора.

Аз ще живея! Ще живея, както
човешката ми жажда повелява,
и всеки има право да осъжда
или приветства моите желания.
Аз няма да броя като монети
минаващите дни, ще правя нещо
не само да се храня, а да бъда
в приятелството на добрите хора.

И заедно със всички непрестанно
аз ще се боря със живота, който
ни ражда за любов, а после страшно
враждува с любовта. Ще пазя само,
ще пазя само своята усмивка,
готова да прегърне всички хора.
Когато я изгубя, ще потърся
в нощта отново своите приятели.
И ще мълчиме. Светлината звездна
ще ни притисне като златна плоча.
Ще каже някой, че не сме по-мъдри,
а просто, че сме деца. Тогава
случайна птица или само сянка
на прелетяла много ниско птица
ще възкреси едно червено слънце –
ах, веселото слънце в Анхиало.
Отново ще потръпна като в треска
при допира на твойта бяла дреха,
а в сенчестите улици отново
ще се разперят малките прозорци.

Плетачките на мрежи ще ни гледат,
ще се усмихват старите рибари,
ще се забравят – гларуса отново
ще налети и риба ще открадне.
Но ние ще вървиме много бързо
към пясъка, където ще изплува
като с голяма баладична лодка
една луна, която ще ми върне
и синьото море, от обещания излято.
И скромните цветя, възпяващи пръстта.
И птиците, отнесли двадесет и
петото ми лято
далече някъде, далече някъде,
на края на света.

БАЛАДА ЗА МОМИЧЕТО ОТ ЯПОНСКАТА ВАЗА

На Иван Теофилов

Може би се мислеше излишна
тази ваза, купена отдавна.
Затова под цъфналата вишна
винаги мълчи, почти печална,
малката японка – златна щриха
в синьото небе на тази ваза.
И не каза тя защо е тиха,
как се казва никога не каза.
Как се казва? Може би Ирина?
Името не ѝ прилича. Ана?
Вчера Ана с някого замина
и сега безименна остана
малката японка – златна щриха
в синьото небе на тази ваза.
Само в здрача със походка тиха
тя напуща своята стройна ваза,
и полита боса, с голо рамо
към пропуканото огледало
удвоило за минута само
крехкото ѝ златносиньо тяло.
Тя се гледа, може би се радва,
както всяко хубаво момиче.

„Затвори очите си! – ми казва –
и недей през пръстите надзича!"
После слага в длани затрептели
нежните си скули и тогава
както всички жълти, черни, бели
и самотни странници запява...
Някога и аз не бях сама.
И не искам аз да съм сама.
Да се върна искам, да се върна.
Моля те, върни ме у дома.
Да се върна в моето селце,
във което чакащи деня
всички хора имаха ръце
и ръцете имаха земя.
Да се върна с белите вълни,
край които къщите-слънца
всички хора имаха жени
и жените имаха деца.
Да се върна в топлата бразда,
по която рано призори
облакът ни носеше дъжда
и дъждът ни правеше добри.

Някога и аз не бях сама
и не искам аз да съм сама.
Да се върна искам, да се върна,
моля те, върни ме у дома.

Малка сестро, колко си наивна.
Не плачи! Защо сега посърна?
Мога да ти купя златна гривна,
но дома не мога да те върна.
Искай друго. Всичко ще направя,
но това недей, недей ми иска.
Страшно е дори да си представя
урагана, който ще притиска
крехкото ти тяло до стъблата
вишневите, с плодове отровни
пръстите ти, галещи децата
с погледи умиращо оловни,
дрехата ти пълна с мъртви птици,
с мъртви риби дрехата ти нежна,
смъквана от чуждите войници
и накрая стъпкана небрежно...
Остани! Аз зорко ще те пазя,
ти си крехка, колкото красива,
ти си много слаба за омраза.

Любовта дори ще те убие.
Остани такава, златносиня
и въздушна като морска пяна.
И какво, че Ана си замина.
Нека си Мария вместо Ана
в тази ваза, синята, където
ти си вечно двадесетгодишна...

Само тука е добро небето
и невинна цъфналата вишна.

* * *

Улицата ме изпълни с гласовете си.
Къщата със тишината си.
С покриви,
прозорци
и дървета.
Града –
най-хубавия на земята ми се радваше.
И викаше насреща ми – неделя!
Ти забрави часовника! Усмихвай се,
разблъскай се, развикай се – достатъчни са
бронзовите бюстове в градината...
Неделя е и хайде да танцуваме!
Да любиме, да пееме, да вярваме!
Отново да потънеме сред хората...
Не ги кори! Ти просто не си същия
от времето, когато ги обичаше –
душата ти е загрубяла, малкия,
и мислите ти вече не са хубави.

Неделя е. Обичай ни! Неделя е.
Ний всички ти се радваме! Понякога
не ни достига времето да мислиме,
дори да те разбираме, но винаги,
но винаги дълбоко те обичаме.

Неделя е. Последвай ме! Неделя е.
Ще ти разкажа малките си радости –
априлското очакване на въздуха,
дърветата с възбудените корени,
внезапно извисените момичета –
едното те рисува по тетрадките,
но другаде е светлото му бъдеще...

Града -
най-хубавия на земята ми се радваше.
Най-хубавия, с когото си приличаме,
ме водеше, и блъскаше, и викаше.
Изпълваше душата ми със своето
чудесно настроение. Челото ми
звънтеше от огромно напрежение,
най-хубавото ми стихотворение
изпълни върховете на ръцете ми
със сините си мълнии. Заглавие?
България, Бургас, Любов, Завръщане...
И всичките са хубави. Гореше ме

най-хубавото ми стихотворение
голямото,
великото,
най-странното,
което няма да забравя никога.
Което няма да напиша никога.
Ще го раздам с безумно нетърпение
на улиците, хората, дърветата.
Със своето свенливо ръкостискане,
със звънките си поздрави, със страстните
тревоги и надежди, и вълнения,
с усмивки и безумства и ридания,
със удари, и устни, и любов!

* * *

Измислица ли е морето?
И щастието ли? Не вярвайте!
Не вярвайте на капитаните,
които го продадоха!
Не вярвайте и на проститутките,
които го забравиха!
Не вярвайте и на поетите,
които го изгубиха!
Не е измислица морето
и щастието съществува!

Достатъчно е да се вслушате
във тишината на сърцето си.
Достатъчно е да протегнете
ръката си, да се усмихнете
на някого и да му върнете
отнетото от капитаните
и проститутките –
о, мъничко
от вярата си във дърветата,
във най-щастливите предчувствия,
във поздравите от другарите,
във делниците и светкавично
вий ще намерите морето...

Най-синьото и най-лъчистото
ще се усмихне във очите ви.
И портокаловото слънце
ще ви замести капитанската
фуражка, капитане мой!
Здравейте, капитане мой!

Не е измислица морето
И щастието съществува!

* * *

Ний тръгнахме – изпратени от чайки
с неуморими празнични крила...
Целувката на нежните ни майки –
как свети тя по нашите чела.
Бащите ни благословиха – с чиста
прегръдка до самото си сърце!
И в тая зала – силата лъчиста
да звучи – на техните ръце.
Щастливи – и обичани – летяхме!
Ний прекосихме цялата страна!
Къде не бяхме ний – и ний видяхме
морето как заспива в планина!
А тя се казва Странджа! Там е жива
там още се създава песента.
И месеца – най-ясния – извива
отново – блясъка си над света.
Живота на душата там ще блика –
На майки и бащи – и да искри
над преспите – зелена зеленка
под хиляди прозорци – и врати.
Ний тръгнахме. Видяхме как зърното
във нивите – сънува класове.
И как расте – видяхме ний живота
на риби – на гроздове – плодове.

РЕКВИЕМ

Декември винаги ще има!
И всеки – своята звезда!
Една съдба – несъкрушима
от свобода до свобода...

Марица сенките им влачи.
В тръстиките кръвта звъни...
О, майко траурни клепачи
срещу ни нежно ти вдигни,

и освети любовно всяка
следа от тях. Вдигни пръстта!
Измий лицата им из мрака –
спаси ги , майко, от смъртта!

Вгради ги в живите ни вени
и после – в нашите деца,
когато паднем ний взривени
от собствените си сърца!

* * *

Къде сте вие, тръгналите в мрака?
Вий стигнахте ли своята звезда?
Какво от туй, че никой не заплака
и никой не ви чака... Свобода!

Тя пееше в гърдите ви отляво
и светеше, гореше в ляво тя –
заслужихте вий святото си право
да бъдете и живи след смъртта!

(Кой казва, че е празна тишината?
Ах, чуйте всички в тая тишина –
по всички стъпала на свободата
на стъпките им синята вълна.)

Къде сте вие, тръгналите в мрака?
Над нас сияе вашата звезда...
Какво от туй, че никой не ви чака
и никой не заплака...
Свобода!

ПО СЛЕДИТЕ НА ОРФЕЙ

Приятели, отново песента –
най-хубавата – властно ни събира.
Заключва ни във своята красота –
крайбрежието ни превръща в лира.
Елате – песента при нас дойде
и като лятото при нас живее...
И всеки може да я преведе
с езика на сърцето си –
да пее!

Не чувате ли – песента живей!
В горите ни тръгнете и внезапно
събудената флейта на Орфей
ще ни издигне в ехото си златно.
И в изворите – нейното лице
ще заблести по-чисто от икона,
за да взриви тя нашето сърце
със чудото на песента
И стона!

Да помниме – в най-тъмни времена –
разбити, изумени, безизксутни,
по-страшно от развяти знамена
звъняха посинелите ни устни.
В села и по стърнища – векове
ний в песните си светехме до бяло...
Ний ги ковяхме както се кове
на сабите ни пеещото тяло!

Наистина – кой не склони глава
пред древните и новите тирани
пред страшното „засвириха ми два
ковани рога и два нековани“...
Кой тези горди думи изкова?
Да пее в робство кой намери сили?
Попитайте зелената трева
над братските безименни
могили!.

Не чувате ли песента живей.
Повярвайте във песента – и пейте!
Събудените устни на Орфей
да са отново в златните ни флейти.
Във себе си да търсиме гласа –
най-първия – да бъдеме Поети!
На щастието в светлата роса –
а не сълза, в очите ни
да свети!

Да пееме – ний имаме какво
със горди гласове да се възпява.
Под древното Орфеево дърво
да сме достойни за слова и слава...
Тревожна и щастлива, и добра,
да тръгне песента ни оживяла
на всички братя по съдба сестра...
планетата е светлата ѝ
зала!

Най-после ний, сърце,
сме в центъра на лятото,
в самата му сърцевина –
след толкова прекрасни поражения.
На лятото – единствената ми победа –
в центъра сме ний, сърце...
И падаме връз пясъка
сред часовете вцепенени – в светлата
вибрация на часовете... Господи.
И как излита Ангела на моето
опитомено отчаяние... Усмихва се,
изпълва паметта ми с милосърдие.
Най-после победихме ний –
спасени сме.
Насреща ни е лятото – и залива
с триъгълните си криле...
Спасени сме!

БАЛАДА ЗА БЪЛГАРИЯ

България във тихата дъга
над жълтите поля с червени макове,
България във моята тъга
зад тъмните стъкла на всички влакове.
България
по тъмните бразди на всяка равнина.
България
във светлите гърди на моята жена.
България по тъмните крила
на птиците, от зимата прокудени.
България по светлите чела
на всички певци и всички влюбени.

По всички, всички стародавни пътища
България.

Бавно вървяха
в пътища тесни
с детска уплаха
твоите песни.
Тъжни девици
в късни седянки,
бивши войници,
слепи, шарманкки
като по книга
ги пяха жално...

Песни ли ? Стига!
Ти беше гладна.
От болка – черна,
от мъка – свята,
вдовицо верна
на Караджата...
И твойта мъка,
дълго люляна,
изпъна лъка.
Народът стана
из минни кули,
из ниви гъсти,
със медни скули
и силни пръсти
хвърли в борбата
той своите сили,
посея земята
с братски могили
и те прегърна
като закрила...
Всичко ти върна –
вяра и сила.
Сега, когато
люлей в Балкана
твоето лято
златна камбана,

то се надвеси –
горда родилка –
и ми донесе
в пъстра престилка
мъдрото детство
на свободата
като наследство
От Караджата...

България по малките слънца
на поздрави и възпоминания.
България във кротките сърца
на всички честни в своите желания.
България
из медната тръба на всяка веселба.
България
във моята съдба и вашата съдба.
България по сините крила
на дни и нощи, радостно събудени.
България по мъжките тела
на моите стихове, безумно влюбени...

По всички, всички устремени пътища
България!

ПОЩАЛЬОНЪТ НА ЩАСТИЕТО

Понякога животът ми престава
да се завръща и да заминава.
Понякога животът ми престава
да ме събира и да ме раздава.
Живота ми понякога престава
да ме отделя и да ме сродява
с дървета,
с птици,
с хора. И тогава
когато е най-страшното, тогава
той – пътя във душата ми изгрява,
изправя се и тръгва със такава
усмивка, че луната избледнява,
и всичко избледнява,
и всичко избледнява –
засиява
в усмивката му цялата планета...
И аз отново тръгвам в песента
с момичетата, с тънките момчета –
най-хубавите на света.
Вий помните ли името ми? Помня,
че всички ние бяхме с имена.
Но аз не помня тежестта огромна
на тъмнина, тъга и светлина...

Не помня на лицата ни чертите,
на думите ни сините искри
Най-близките не помня, най-добрите,
най-светлите, най- първите дори.
Не се сърдете вий. Какво да правя?
Аз ще забравя малките неща.
Но няма никога да ви забравя –
най-хубавите на света.
Аз няма да забравя песента ви,
с която вий вървяхте призори.
Как неусетно пътя се изправи –
единственият може би...
Вий гледахте как той се устремява
и блясъка на бледите звезди
ръцете си на млечния подава
и той целува вашите следи...
И после си отидохме. Престана
да съществува нашата тръба.
Но в планината пътя си остана,
за да споделя простата съдба
на всичките си братя по земята.
И нашата съдба да сподели.
Той не напусна никога селата,
а цялата земя обиколи.

Вървяхме ний и той в нощта вървеше.
С нас падаше и с нас сега върви.
С най-силния в Добруджа ореше –
заплиташе се в острите треви.
С най-нежния той свиреше във Прага
и струните му радваха града.
В Австралия с най смешния избяга –
в нощта под евкалиптите рида.
И ме разтърсва с тъмните си тръпки.
И аз мълча под своите стихове.
И ще умра от стъпки, стъпки, стъпки...
А някакви далечни гласове:
Вода – крещяха някъде във тъмното.
Вода – крещяха някъде от стръмното.
Вода – и аз отново съм
най-малкия, отново най-любимия.
Отново се катеря на пътеката
във сянката дълбока на дърветата.
Джуджетата отново ми се смееха
и гущерите името ми пееха.
А гласовете бавно приближаваха,
издигаха се и полека падаха
върху ми и изчезваха джуджетата
и гущерите, птиците, дърветата...

И отново скачам във трамваите
и мисля си дали ще ме познаете.
Отново ще крещя по телефоните,
по домофоните, по микрофоните...
В заводите ще вляза в кабинетите,
зад оксижените и зад предметите,
на портиерите ще стъпча марките
и ще прегазя бързо секретарките,
ще ви намеря и ще съм най-силния,
най-малкия отново, най-любимия...
С хиляда ключове да са заключени
и с хиляда кучета закучени
вратите на сърцата ви и къщите,
ще вляза аз преди да се намръщите
и ще ви търся с весели усилия
по име и презиме и фамилия...

БАЛАДА ЗА ЧОВЕКА С ОТКРАДНАТОТО ЛИЦЕ

Аз съм скулптора и става злато
глината във моите ръце.
Всеки като зима или лято
ми донесе своето лице.
Идваха при мене мълчаливо
старци и младежи, и деца.
Идваха с лица и настойчиво
искаха по-хубави лица.
Щедростта ми беше справедлива
И не беше глупава мълва.
Правех за една черта красива
по-красива цялата глава.
И съдбата беше много лека –
лека лодка в моите ръце.
Докато дойде в дома човека
с пустото откраднато лице.
И във изгрева с блясъци морави
той смути моята силна ръка:
- Направете лицето ми, моля ви! –
Ах, лицето ви? Точно така!

А помня върху градската ни сцена
го гледахме с усмивка озарена
в Ромео с роза, в Карлос със рапира
и плачехме, когато той умира...

Възкръсваше ли, хвърляхме цветя,
а бяхме много бедни за цветя
и в стихналата зала като слепи
с ликуващи очи и пълни шепи
разграбвахме, горещи, жадни, диви,
лицето му и ставахме красиви.
И свършваше ли всичко, заслепени
и възхитени, и опиянени,
се блъскахме в широката врата
като щастливи някакви разбойници
и бавно ни превръщаше нощта
в щастливи или страдащи любовници.
А той във своята задкулисна клетка
захвърляше разкошната наметка
и с нервни пръсти вдигаше отново
на своите къдри сивото олово.
Докато с безпределна яснота
в една зора, събудила света,
когато ярко слънцето червено
изгряваше като новородено –
едно голямо, страшно огледало
му отрази лицето, жалко-бяло...
Той в него като в стъпкано огнище
потърси болка, не намери нищо.

Целуна само малката ръка
на портиерката с очи засветили
и тръгна с треперящите крака
на всички детронирани владетели.

И във изгрева с блясъци морави
той смути моята силна ръка:
- Направете лицето ми, моля ви!
Ах, лицето ви? Точно така!

Той остана и строго зачака.
Беше странно и страшно това.
Беше страшно, дори се разплака
една каменна детска глава.
Аз изтръпнах, попитах къде е
вашето истинско, живо лице?
И не знаех дали той се смее,
или плаче, отпуснал ръце.
Питах тихо, а после безумно
закрещях и заблъсках стени.
И тогава се втурнаха шумно
много хора, мъже и жени.
Всеки върна по-кротко от птица
най-красивата своя черта
и от камъка моята десница
едно живо лице очерта...

Заблестя във добрата усмивка
вдъхновената горда уста.
С катедрално красива извивка
се издигна челото в нощта.
И лицето му стана така, че
би могло да говори дори,
да се смее, да вика, да плаче,
да угасва и пак да гори.

ИЗПЪЛКОМЪТ ЗАСЕДАВА

Щастливи са родените за тебе,
революцийо, и нека са щастливи!
За щастието на човека трябва
сега да се живее на земята...
Като че беше вчера. На площада,
на мястото на черните паради
и белите молебени, където
си сменяха местата генерала
с владиката във името на Бога
и в името на царя, на площада
тълпата, занемяла, се разкъса
като от мощно рало разорана
и ти премина, вече победила,
и ти премина, много по-достъпна
за хората, които те приеха
като надежда и като присъда.

Тогава, помня, почна гроздобера
по пясъчните хълмове и първи
посрещнаха изгряващото слънце
забързалите тютюноберачки...
Изсъхналите пътища звънтяха
под конските копита като златни
и слънчогледа влюбено докосна
с юношеската си глава земята,
която, както каза ти, любима,

принадлежи от днеска на народа.
И ти вървеше, крачеха до теб
сурово партизанските отряди.
Залитаха разплакани до тебе
лежалите за тебе във затвора.
И ти им върна детските усмивки,
открадната светлина им върна.
Целуна бавно кървавите устни
на младите си мъртви годеници
и вдигнала глава, поведе бързо
петима души, всичко издържали,
въведе ги във залата с прозорци,
почупени от изстрелите, после
с портрета на царицата избърса
надве-натри лакираната маса
и бавно на стълбището излязла,
лице с лице с нещастни и щастливи,
извика властно, свила тъмни устни:
– По-тихо! Изпълкома заседава.

Петнадесет години оттогава
денят изгрява и денят замръква.
Растеше бързо нашата държава.
Сънуваше в глада си своята жътва.
– По-тихо! Изпълкома заседава –
прошепва портиерката и в мене

като вълна отново се надига
тревогата на първата година...
Пристигнали в селата потъмнели,
във клубовете – бивши кафенета –
говореха от съмнало до тъмно
дошлите вече млади агрономи,
потиснатите селяни мълчаха
като дървета в залата студена.
Мъжете бавно сваляха каскети
и бързо се извръщаха жените.
Докладчика гореше, комуниста
примесваше в едно мечти и цифри,
а те, които вярваха в легенди,
не вярваха на неговите думи.
Аз няма да ги укоря, аз няма
да им напомня първата си болка –
от векове ги смазваше лъжата
на облака, земята и човека...
Най-бедните, пристигнали най-рано,
ги слушаха с унесена усмивка.
Разтърсваше ги със библейска сила
една сега забравена брошура.
И в утрото след тази много дълга,
най-дълга от безсънните им нощи,
най-бедните подкарваха с камшика
конете си към общите обори...

Усмихваха се малко колебливо,
несръчно се шегуваха, нестройно
замлъкваха, когато бригадира
като на сватба викаше високо.
Ах, бригадира – веселяка, – който
сънуваше във глухата си къща
с една жестоко сдържана въздишка
големите очи на своята крава.
А майките ни, рано остарели,
сънуваха хамбарите задръстени.
По пръстите, отдавна изтънели,
се свличаха венчалните им пръстени.
И дълго във нощта, студено строга,
изписали лица върху прозореца,
ни чакаха с голямата тревога
на своята тъжна, смешна Богородица.
А ние не разбирахме тъгата.
Шестнадесетгодишни птици-волници,
мечтаехме, загледани в дъгата,
за тракторите, като за любовници.
И първата машина много стара
възседнахме с такива песни пламенни,
че конника в скалите на Мадара
ни се усмихна с устните си каменни.
Но ние го отминахме в зората
и влюбени, и радостни, и сигурни,

разкъсвахме свободно на земята
веригата от закрещели синори.

Петнадесет години оттогава
денят изгрява и денят замръква.
Растеше бързо нашата държава.
Сънуваше в глада си своята жътва.
– По-тихо! Изпълкома заседава –
прошепва портиерката и в мене
като звезда красиво засиява
една жена със устремени вежди.
А във деня на твоята победа
тя, дъщерята на жетваря, хвърли
буквара си върху земята, плахо
до тебе, революцийо, дотича...
А вятъра люлееше приспивно
вечерната земя подобно люлка.
Тя те погледна, вдигнала свенливо
главата си на тъжна пепеляшка,
и още по-свенливо те помоли
за някакво случайно огледало.
Учудена, ти бързо го подаде
и малката, присвила плътно устни,
се гледа дълго, после се разплака –
тя искаше на тебе да прилича.

А ти, смутена, бавно се приведе,
буквара ѝ на скутите положи,
усмихна се, за да ѝ бъде светло,
и малката унесено засрича...

А в пролетните утрини земята –
пробудената – пак си беше същата.
Летяха птици, бликаха цветята
и облаците страстно се прегръщаха.
Светкавиците весело звънтяха
и плахо слънчогледите откликваха.
Под дъбовата, тъмносиня стряха
внезапно нови извори избликваха.
А селяните гледаха звездите –
зелените – високо извисените.
И легнали отново във браздите,
ах, вечните легла на уморените,
загръщаха се като в ямурлуци
с издишването на добрите волове.
Като преди започваха с юмруци
и свършваха с прегръдки своите спорове.
И въпреки че беше много тежко
и нечовешка тази суша яростна,
печалната усмивка на Андрешко
със всяка крачка ставаше по-радостна...
И вечна, под дърветата разлистени,

земята пак ликуваше в мискетите,
непостижима с простите си истини
за влюбените във света – поетите.

Петнадесет години оттогава
денят изгрява и денят замръква.
Растеше бързо нашата държава.
Сънуваше в глада си своята жътва.

– По-тихо! Изпълкома заседава –
прошепва портиерката, която
почти на пръсти бавно ме повежда
по дългите здрачени коридори.
Насядали по каменната стълба,
мъжете се отдръпнаха да мина.
В очите ни една дъга проблесна –
дълбокото ми сродство с тези хора.
А всичко беше в трескаво движение.
Врати гърмяха, бляскаха зениците.
Едно почти безумно напрежение,
защото зрели викаха пшениците.
Защото беше неговата жътва,
крещеше бригадира, който чака
три дълги дни и три по-дълги нощи
отдавна обещаните комбайни.

Една жена, навярно звеноводка,
и две жени, и три жени високо,
като че се надпяваха, крещяха –
да не забрави нещо бригадира.
А между всички крачеше човека –
другаря ни – със тази страшна дарба
да ни разсмива лудо и когато
шегата му звучи като присъда...
Той праща веднага кооператора,
за който няма правда във България,
да търси Санчо Панса – губернатора
на Баратария!
Безсилна, портиерката напразно
се молеше за тишина, шептеше.
Спокойни и нестройни, гласовете
се радваха на своята звънка сила.
Тогава на една врата внезапно
една жена спокойно се изправи
и само със очи, като жетварка
смеха пожъна, говора пожъна –
настана тишина. И всеки скочи,
като че ли покълна, за да види
това небе – очите ѝ блестящи,
красивите ѝ устни, тези страстни
и горди устни, строго прозвънтели.
– По-тихо! Изпълкома заседава.

Най-после тука трябваше да дойда,
за да те срещна, бивша пепеляшко.
Аз няма да забравя твойте сълзи
върху едно войнишко огледало.
Изгуби ли го? Може би, когато
си бягала за влака? Или после,
след тези тежки изпити в рабфака?
Навярно от студентската ти чанта
е паднало случайно на земята.
Напразно си го търсила, аз вече
не мога да те различа от тази,
която ти го даде, на която
ти искаше напълно да приличаш...
Това са ти го казали навярно
и тъмните очи на мойте братя.
Под своите строги, елегични стрехи
те като птица падали в леглата
и думите заспивали след тези
жестоки часове на всяка жътва.
Потомствени мечтатели – те вече
докосвали с ръце в такива нощи
изгряващите дни, в които няма
да бъде бреме грижата за хляба.
О, тези дни, в които ще престане
телата им земята да разплаква
и да отнема техните усмивки,

красивите им думи да поглъща.
И ти едва тогава си разбрала,
че твойта красота е тяхна сила.
По техните прозорци в ранно утро
си чукала. Те ставали отново
и тръгвали със твойте леки крачки
в полетата и чувствали дълбоко
как слънцето ревнува слънчогледа,
защото се извръща подир тебе.

А после дълго вънка от света
се блъсках с хора, весело затичали.
Излъчващите светлина дървета
ме взеха в свойте сенки коленичили.
И може би защото до вратата
те гледах дълго със глава замаяна,
отново те видях във тъмнината
на юлското небе като изваяна
от мургавите облаци със дреха,
извезана от янтарни съзвездия,
и чух гласа ти не като утеха,
а като дълго чакано възмездие
да пада върху пустите съмнения
и огорчения,
и озлобления.

Да пада върху всяко колебание
и равнодушие,
и оправдание
на глухите,
на слепите,
на мъртвите –
о, този глас със яснота камбанена:
– По-тихо! Изпълкома заседава.
Ах, нека заседава. Нека блясва
на думите му светлата феерия.
Във тази сграда изпълкома властва
и тронът му е моето доверие.
С речта му просто нека заповядва
на всички бедни гордата династия.
Една ли страшна и голяма брадва
се счупи в нашата мечта за щастие.
По-силна от смъртта, тя вече влиза
във къщите ни, още недовършени,
и бавно смъква варварската риза
от нашите души, жестоко кършени
във тези дни на кирки и куршуми...
А ний към други, по-човешки, тичаме.
Тогава само ще намерим думи,
за да си кажем колко се обичаме.

ЛИРИКА

На родителите ми –
за тяхното отчаяние от мен

БЪЛГАРИЯ

Благодаря ти за голямото търпение
и за голямото мълчание, Българийо!
В прозорците на тъмните ти влакове
душата ми се радваше на себе си...
В прозорците живота ми приличаше
на истински – приличаше на щастие!
Но се разбиха в тъмното прозорците
и вятъра ти ми разкъса дрехите...
Студено ми е – приеми ме в своите
обятия на селска Богородица!
Не ме отблъсквай, моля те, изслушай ме
и помогни ми да не лъжа повече!
Не позволявай да умра –
закриляй ме
от страшната магия на красивите
предмети и красивите подаръци...
Усмихвай се на масата ми дървена –
единствената маса на живота ми.
Не позволявай да умра – завинаги
да си запазя вярата в приятели...
Закриляй ми усмивката – помагай ми
да задържа до края добротата си!

И изведи ме от кръга на многото
безименни жени – съпротивлявай се, –
за да заплача пред една-единствена
и майка тя да бъде на децата ми.
Не позволявай да умра –
закриляй ме
от страшното приятелство на хората,
които те изгубиха – показвай ми
измамата на техните ласкателства, –
не ме убивай с тяхното признание!
Сближавай ме със болките си, вдигай ме
с ръцете на внезапните си радости,
аз ще докосна своите съзвездия –
ще ги положа тихо пред нозете ти.
И приеми ме – издържа ли дългото
пътуване към тебе, съхранявай ме
в унесените устни на децата си,
за да живея – да живея истински!
Не позволявай да умра –
сближавай ме
и отсега с дълбоките си корени,
със корените плахи на цветята си,
с дърветата си отсега сродявай ме,

за да не мисля за смъртта – без никаква
уплаха да се върна във земята си,
да ѝ прекрача прага с облекчение
и да замлъкна в тихите обятия
на майка ми!

Благодаря ти за голямото търпение
и за голямото мълчание, Българийо!

* * *

В бургаските покрайнини, където са тръстиките
посечени от вятъра, във къщата единствена
баща ми се завръща и престава майка ми
да се страхува – както винаги – от залеза.
В прозорците се утаява бавно залеза.
Червената му тишина изпълва стаята.
Баща ми се усмихва и изправя до прозореца.
Дърветата отсреща са добрите му приятели.
Под своята Богородица присяда майка ми.
И двамата са хубави – по-хубави от всякога.
Навярно от годините... Не само от годините
лицата им – особено в очите – си приличаха.
И тъмно е... Сестра ми се завръща от училище.
Изпълва огледалото и гребена разсеяно
потъва във косите ѝ... Косите ѝ засветиха –
отблясъка им ляга по лицата на заспалите.
И брат ми се завръща... Само аз съм някъде.
Неумолимо някъде, но моето присъствие
е винаги във въздуха и съществува в техните
движения и сънища,
усмивки и мълчание...
Най-близките ми – целия съм в светлите им
погледи –
по-истински от моето отражение в прозорците
на влаковете и огледалата на хотелите...

Ах, някога, когато се погледна в огледалото
и не позная себе си, ще се завърна сигурно
в бургаските покрайнини, във къщата единствена,
при хората единствени... И ще намеря себе си
във погледа на майка си... Ще се усмихна

и хубавите имена на моите приятели
подобно гларуси ще се заблъскат във прозореца.
И вярвайте – разсъмването ще е много хубаво.
Ще ме повикат първи майка ми и слънцето.
Ще се събудя с детското предчувствие за щастие.
Внезапното изтръпване на тялото ми мургаво
ще ми напомни за морето... И внезапно къщата
единствена – със хората наистина единствени
ще ми омръзне дяволски, ще се отдръпне някъде...
Морето ще нахлуе във душата ми... И с някакво
сподавено безумие ще оседлая коня си.
Отново ще се впусна във великото пътуване
към щастие и слава, и усмивки, и приятели –
пътуване, единствено достойно за достойните
и истински мъже.

НА МАЙКА МИ

Мамо.
И аз ще се завърна, както винаги.
И както винаги, най-неочаквано
прозореца ти ще изпълня в тъмното –
не ставай изненадано от стола си.
Не падай във ръцете ми –
погледай ме
и позволи ми да сваля палтото си.
Да насека дърва и във нозете ти
да коленича – да запаля печката.
Над куфара ми се склони усмихнато.
Над грехите ми, книгите ми, мислите.
И докосни ги, моля те, накарай ме
отново да обикна тежината им.
Не се страхувай – пристъпи в душата ми,
прозорците ѝ избърши, пред някого
гостоприемно разтвори вратите ѝ –
върни на огледалото ѝ блясъка.
И изпълни ѝ счупените съдове
със сребърната влага на очите си,
за да живея – за да нося винаги
във мислите си твоето присъствие.

Мамо,
не остарявай, моля те, и никога
не вярвай през деня на огледалото.
В очите ми се гледай непрекъснато.
Съпротивлявай се срещу тъгата си.
За здравето си се бори отчаяно.
И защищавай, моля те, душата си
от бръчките, от пясъка на времето.
Не казвай, че е суета – понякога
си освежавай със червило устните...
И не умирай – заповядвам ти! –
до края.
До края съществувай във живота ми!
Явявай се в най-страшните ми сънища
със бялата си рокля –
съзерцавай ме
от погледите на жените – тихите...
Да се обърна стреснато след някоя
и да те видя във дъжда –
в прозорците,
в балконите, в дърветата и в себе си.
Мамо. Не ме изоставяй,
мамо.

НА БАЩА МИ

В Бургас –
на края на града,
в Бургас –
ний, бежанците, някога живеехме.
Във събота ни идваха роднините.
Жените се отделяха във стаята –
на стълбите оставаха бащите ни
и слушаха със някакво смирение
безкрайните напеви на най-старите...
А старите говореха особено
и думите им вечно ни разсмиваха,
защото не приличаха на думите,
които ний четяхме във букварите...
О, старите говореха особено.
Живееха, по-точно, не живееха –
безшумно съществуваха с дърветата,
с конете и ралата, и каруците.
Навярно са забравили от бързане,
уплаха и безумие душите си
в далечните невероятни краища
с далечни и ухаещи названия –
с ухаещи далечни планини,
с ухаещи далечни долини
и сребърни реки
със златни
риби.

Ний, младите, не слушахме – тежаха ни,
омръзваха ни думите на старите...
Априлската възбуда ни влудяваше.
Примамваше ни веселата ябълка.
На клоните ѝ мятахме въжетата
и люлките ни мятаха до слънцето,
което ний докосвахме с главите си...
А старите ни гледаха със някакво
ухаещо, далечно отчаяние
и казваха, че само ние, малките,
умееме да скачаме до слънцето,
защото ние, малките, не Знаем.
Не Помним... Не можем да си Спомним.
В Бургас –
на края на Бургас...
В Бургас
ний – бежанците – някога живеехме...
Събирахме се ний хиляда Тракии,
хиляда Македонии – и няколко
жестоко-маларични Беломория
ни хранеха със рибата на Черното
и своето,
и чуждото
море.

ПРИСТАНИЩЕ I

Единствено в бургаското пристанище
живота ме изпълва с възхищение!
Движение на влакове по релсите –
издигай ме със своята експлозия!
Чудесно електричество – обичам те!
В хилядата ти крушки е душата ми...
Гласът ми пропълзява по въжетата
и ужасява корабните плъхове!
Аз разковах сандъка с портокалите!
Наистина ли съществува Африка,
Америка, Австралия –
о, блясъци
в кристалите на каменните въглища!
Как искам да отида аз във Индия,
в Япония, в Италия –
навсякъде...
И никъде да не отида – никога
да не напусна своето пристанище!
...Ще изгоря във въздуха – а слънцето
ме вдига със металните си челюсти!
Към ноздрите ми се надига сярата!
Желязото във всичките си образи
отново ме притиска до ребрата си...
А корабите – толкова изтънчена
и женствена е формата им,
толкова
са благородни тънките им профили,
че ме изпълва тъмно отчаяние!
Но... колко са красиви цветовете им!
И хората по стълбите бамбукови!
Ръцете им се движат непрекъснато –
познати ми са всичките им жестове!
Речта им е дъжда по раменете ми.
И аз вървя в дъжда със удоволствие!
На всекиго разбирам аз езика му,
почитам боговете му,
страната му –
сърцето ми прилича на пристанище!
Пристанище, благодаря за твоето
пространство – за голямата ти работа,
в която и най-малките подробности
са пълни със огромно самочувствие!
Благодаря ти, весело движение!
Издигай ме със своята експлозия!
Чудесно електричество – обичам те!
В хилядата ти крушки е душата ми,
открила и обикнала
света!

ПРИСТАНИЩЕ II

Как ще забравя аз нощта – най-светлата,
най-дългата – в бургаското пристанище!

Сирените отекнаха
и в късата
неумолима светлина
завинаги
се врязахте в сърцето ми вий, кораби!
Вий, кораби, които се завръщате
във своите пристанища – обичам ви!
Но аз треперех... Но видях аз другите,
които са без никакво пристанище!
Но аз видях далечната флотилия –
как плуваха прекрасните ѝ кораби!
Как бързаха – как светеше във въздуха
прекрасната им сребърна материя!
Те търсеха пристанище – но тесни са,
но са далечни нашите пристанища!
И аз се блъскам в гъстите проводници –
ще се разбият хубавите кораби!
И викам аз – да разшириме своето
пристанище, защото закъсняваме!
Със багери да изгребеме пясъка!
Да вдигнеме лагуните във въздуха!

Да бързаме със релсите – и с новите,
по-хубави и по-удобни складове!
Ще се разбият хубавите кораби!
Случайните им фосфорни отломъци
ще ни сразят със своята трагическа,
самотна красота...
Но ний да бързаме!
Да изградим ний своето пристанище!
Да бъде то голямо и най-хубаво –
за да заслужим хляба си и въздуха!
Защото идват чаканите кораби
и виждам аз – и слушам имената им!
И формите им виждам аз във въздуха –
блестящата им сребърна материя!
Как бързат те – как плуват те отчаяно
и весело... И със какво доверие!
Какъв прекрасен свят лежи във техните
движения, усилия
и трюмове!

И ти и аз, и ти и аз – и всички ний,
и всички ний сме техните пристанища!

ВЪЗХВАЛА НА ДУМИТЕ

На Тома Бинчев

Вий идвате с лица от звук – обичам
лицата ви – живота ви голям!
Приемам ви и смело ви изричам –
не искам в този свят да бъда сам!
Не искам да съм мъртъв – не забравям
чудесния ви звук, и цвят, и вкус!
И питам аз – със всички разговарям
и всички ме изричат наизуст...
Аз разговарям – думите напират –
с предмети и животни... Зная аз,
че птиците най-ясно ме разбират,
но нямат думи те във своя глас!
Прекрасни думи – Маса! Стол! Театър!
Прозорец! Свобода! Бургас! Готов!
България! Живот... Живот! И вятър!
И милост! Дон Кихот! Здравей! Любов!
Любов! И скръб! Любов... Аз се забравям
на думите в сиещия дъжд –

задъхвам се, изчезвам, полудявам –
не зная кой съм аз – но изведнъж
се вдига от асфалтовия хаос
човешкото ми име – моя знак –
и аз отново съм във свойта цялост! –
спасен съм – и отново в нечий влак!
Вий идвате с лица от звук – с приличен,
с небрежен, с възхитителен и строг
живот и ритъм – толкова различен, –

но винаги с един-единствен Бог!

ЕТЮД I

В чест на художника Пикасо

Хайде, Ной!
Плувай, Ной!
Скъпи Ной!
Да потъна в земята тъй, както в спектакъл
на куклен театър!
Да си сам в тъмнината, сред водния хаос
и пустия вятър!
Да се плъзга в кръвта ти безцветния пясък
на ужаса хладен!
Да си гол до безумие, жаден до смърт –
и безмилостно гладен!
Да си Ной! Да си прав! Със стълпени животни
в нозете студени!
С ужасени дървета, опрели в гърдите ти
клони зелени!
Хайде, Ной!
Ах, на жълтия вятър големите устни
от страх да играят!
Плувай, Ной!
Да затварят очите си птиците – да не искат
да виждат и знаят!
Скъпи Ной!
Но ти трябва да виждаш! Да знаеш! Да вярваш!
Докрай да не падаш!
Защото си Ной! И защото спасяваш,
спасяваш, спасяваш!

И да пуснеш прекрасния гълъб – да литне
крилатото конче...
Аз съм сам! Аз те чакам! Ела... Аз съм твойто
маслинено клонче!
Всичко аз ти дължа! И най-вече това,
че си всичко понесъл –
и безкрайния вятър! И ужас! И страх! Че след
всичко си мъдър и весел!
Че си мислил за мен! И мечтал! И в копнежа си
скръбен и дълъг
си отправил към мен своя дъх, своя глас –
своя гълъб!
Той е в мен! Успокой се! И тръгвам към теб
аз със толкова радост,
че притихва големия вятър, студения страх
и беззвездния хаос...
И в най-малкия свят, и в най-малкия град
във Бургас
аз пристъпвам към теб! Аз съм с теб...
Ний сме три милиарда!

Хайде, Ной!
Плувай, Ной!
Скъпи Ной!

ЕТЮД II

В чест на Винсент Ван Гог

Забравен от самия Бог,
живял холандеца
Ван Гог!
В самия ад – наречен Арл –
Ван Гог рисувал
и живял!
Разказват – пиел и абсент!
– Здравейте, господин
Винсент!
Но стига! Вий сте много блед!
– Как стига? Много
съм зает!
Рисувам този слънчоглед!
Ах, той е точния
портрет
на слънцето... Какъв пожар
е слънчевата юлска
жар!
Подобен на жътвар – със плащ
захвърлен, с мозък
треперящ –
рисува той... Какъв абсент!

– Здравейте, господин
Винсент!
Но вий сте трескав! Много слаб...
– Как трескав? Аз рисувам
хляб!
Ах, хляб от кръв и смях, и сол...
А вас... ви виждам
с ореол
на ангел... Страшния мистрал
люлее пламналия
Арл!
Най-после полудял – със стон
ридай той в пустия
си дом –
рисува той – и пий абсент!
– За бога, господин
Винсент!
Но стига! Вий сте страшно блед!

– Мълчете! Много
съм зает!
Рисувам! Искам... Този път
съм виолетов... Син...
Не!... Жълт!
Но смъртно жълт... Какъв покой! –
Рисува той! Рисува
той –
холандеца Винсент Ван Гог...
Портрета на самия
Бог!

Накрая, от шега обзет,
изрече той: Авто-
портрет!

ВЪЗХВАЛА НА ЖЕНИТЕ

Жени, вий идвахте срещу ми!
Как стъпвахте! Аз бях готов!
Готов бях за живот и думи –
узрял за вашата любов...
Срещу ми – с някакво метежно
мълчание, с камбанен звън...
Как страшно светеха – и нежно –
гърдите ви от сол и сън!
Как остро в гърлото ми – мощно –
трептеше крехкият ви смях!
Със всяка фибра – денонощно
ви любех, страдах и живях!
И бягах аз в нощта, разбила
лицата ви – но всеки дъжд
ви блъскаше със страшна сила
в живота ми на странстващ
мъж!
Обичам ви – и в нощи тъмни,
и в светли дни, обичам аз
ръцете ви, бедрата стръмни –
тревистия ви тъмен глас!

Докрай – през всичките сезони
и възрасти... Ах, как блестят
коремите ви – златни брони
срещу самата моя смърт!

И всичко – грехи, нокти, бреме,
прически, накити и срам,
и страх, и смелост – дълго време
съм бил моряк, войник и сам!
О, страшен мъжки свят – и силен!
Казармен, униформен свят!
Метален, стъклен и мастилен...
Умирам аз без вкус и цвят
и викам яростно – спаси ме!
И вий – коя? Не помня аз!
Приемахте вий моито име
във своя милосърден глас!
И моя страх... За да изтрая,
вий бяхте и вода, и хляб!
Мълчете – всичко ще призная –
аз бях по-груб, по-лош, по-слаб –
мъж винаги... Благодаря ви
за всяка милост и живот!

Живейте вий! Бъдете здрави!
И хубави... Вървете вий
докрай през всичките сезони
и възрасти... И да блестят
коремите ви – златни брони
срещу смъртта на този свят!
Жени, вий идвате срещу ми!
Как стъпвате! Не съм готов...
Забравям всичките си думи
и онемявам от
любов!

* * *

Позволи ми да мисля за тебе.
Да си спомня за тебе.
Отново
да се влюбя във тебе.
Бъди ми
и жена, и сестра.
Аз не мога.
И не зная защо, но не мога
да приема, че всичко е просто
акробатика някаква в тъмни
и самотни квартири. Самотна
и звънтяща възбуда, с която
ме измамва коняка... Лъжа е
и оркестъра, който засвирва,
и ръката, която ме търси,
и жената, с която аз станах
и танцувах туист... Аз не мога
да живея без кратките срещи
по крайбрежните улици. Просто
да потъна в дълбоката сянка
на дървото, което се вслушва
в гласовете ни... Колко е смешно.
А е страшно, когато те няма

под дървото, което забрави
гласовете ни, смешните думи
и прекрасните думи, които
ти отнесе със себе си... Мила.
Позволи ми да мисля за тебе.
Да се влюбя във тебе.
Отново
да повярвам във тебе.
Бъди ми
и жена, и сестра.
Съществувай!
Неизвестно къде –
съществувай!
Неизвестно с кого –
съществувай!

И си спомняй за мене понякога.

* * *

На М. К.

Колко си хубава!
Господи,
колко си хубава!

Колко са хубави ръцете ти.
И нозете ти колко са хубави.
И очите ти колко са хубави.
И косите ти колко са хубави.

Не се измъчвай повече – обичай ме!
Не се щади – обичай ме!
Обичай ме
със истинската сила на ръцете си,
нозете си, очите си – със цялото
изящество на техните движения.
Повярвай ми завинаги – и никога
ти няма да си глупава – обичай ме!
И да си зла – обичай ме!
Обичай ме!
По улиците, след това по стълбите,
особено по стълбите си хубава.
Със дрехи и без дрехи, непрекъснато
си хубава... Най-хубава си в стаята.
Във тъмното, когато си със гребена.

И гребенът потъва във косите ти.
Косите ти са пълни с електричество –
докосна ли ги, ще засветя в тъмното.
Наистина си хубава – повярвай ми.
И се старай до края да си хубава.
Не толкова за мене, а за себе си,
дърветата, прозорците и хората.
Не разрушавай бързо красотата си
с ревниви подозрения – прощавай ми
внезапните пропадания някъде –
не прекалявай, моля те, с цигарите.
Не ме изгубвай никога – откривай ме,
изпълвай ме с детинско изумление.
Отново да се уверя в ръцете ти,
в нозете ти, в очите ти... Обичай ме!
Как искам да те задържа завинаги.
Да те обичам винаги –
завинаги.

И колко ми е невъзможно… Колко си
ти пясъчна… И моля те, не казвай ми,
че искаш да ме задържиш завинаги,
да ме обичаш винаги,
завинаги.
Колко си хубава!
Господи,
колко си хубава!
Колко са хубави ръцете ти.
И нозете ти колко са хубави.
И очите ти колко са хубави.
И косите ти колко са хубави.

Колко си хубава!
Господи,
колко си истинска.

ЛУНАТА

Въглища във планината
между Сливен
и Елена.
И е черна планината,
а луната е зелена.

Във бараките витае
спомена за градовете.
И на наровете – пусти
са телата ни големи.
Ний – мъжете – сме хиляда,
а са няколко жените…
Самотата ме принуди
да се влюбя във луната.

И е черна планината,
а луната е зелена.

Влизаме във асансьора.
Скачаме във тъмнината.
И галерията свършва –
трябва да я продължиме.
Шествие от вагонетки
до стената ни притиска.

Аз прегръщам до стената
рамената на луната...

И е черна планината,
а луната е зелена.

Виждате ли я? Мълчеше
най-разсеяния, който
си спестяваше парите
и ги пращаше на някого.
Никога не ще забравя
на другаря си лицето.
Казваше ми, че е тъмно,
а не виждаше луната.
Виждате ли я? Мълчеше
най-потиснатия, който
излежаваше присъда
за убийството на някого.
Никога не ще забравя
на другаря си ръцете.
Казваше ми, че е тъмно,
а не виждаше луната.

Виждате ли я? Мълчеше
най-усмихнатия, който
ще загине след неделя
от нехайството на някого.
Никога не ще забравя
на другаря си очите.
Казваше ми, че е светло,
а не виждаше луната.

Въглища във планината
между Сливен
и Елена.
И е черна планината,
а луната е зелена.

Във бараката отново
печката ми тя запалва.
И отново ми полива
хубаво да се измия.
После – падаме в леглото
и леглото засиява...

Ще умра над рамената
и бедрата на луната.
И е черна планината,
а луната е зелена.

Уморена – тя заспива,
а не мога аз, отново
спомена за градовете
във бараката изгрява...
Да се върна? Ще се върна.
И тогава ми се струва,
че луната ме излъга...
че не е луна луната –

О, къде е планината?
И луната ми къде е?

* * *

На Павел Вежинов

МАЛКОТО МОМЧЕ на инженера.
Ние всички много го обичахме.
Трогваше ни кротостта, с която
малкия си гълташе лекарствата.
Гълташе ги много настойчиво,
сигурно за да зарадва майка си.
Предпазливо – да не го изпусне –
казваше си името понякога...
Малкия не знаеше езика ни.
Значи ли това, че не говореше?
Птиците мълчаха на прозореца –
слушаха го с много уважение.
Никога не беше ни обидило.
Никога не беше ни излъгало.
Учеше се да обича,
да говори,
да се смее –
правеше го най-добре от всички.
Снощи го видяхме на балкона
в светлината ярка на прозореца.

Как се казва, го попита някой –
и детето си изрече името.
Много предпазливо го изрече,
а се пръсна името на плочите.
Плочите отекнаха метално –
ние всички в тъмното заплакахме.
Много го обичахме – какво, че
никога почти не го разбирахме.
Майка му разравяше земята,
но земята кротко я отблъскваше.
Малкия – понякога си мисля –
не прилича сигурно на мъртвите.
Сигурно веднага ще напусне
мъртвото им скучно всекидневие.
Ще избяга – просто ще се скрие,
както тук се криеше под масата.
Ще намери своите фенери
във очите на добрите бръмбари.
Ще преплува весело водите,
корените ще прескача весело.

Аз не зная колко ще пътува.
Зная, че отново ще се върне.
Ще засвети в погледа на майка си.
После – ще узрее във ръцете ѝ.
И отново ще обича,
ще говори,
ще се смее –
ще го прави най-добре от всички.

После ще излезе на балкона
в светлината ярка на прозореца.
Как се казва, ще го пита някой –
и детето ще си каже името.
Много предпазливо ще го каже
и отгоре ще ни гледа весело.
Ще ни бърка може би с дърветата –
ние всички тихо ще се смеeме.

НА СИНА МИ

И ще тръгнем ний из планината.
И ще се изгубим във гората.
И ще си припомня имената
на дърветата и на цветята,
на тревите,
птиците –
на всичко.

Аз не мога. Ти бъди дете.
И побързай. Забрави баща си.
Старата гора ще те вплете
в себе си, в езика си –
в смеха си.
Ще събуди после седемте
дългобради и добри джуджета...
Само ти бъди дете – и те
ще са твои – вярвай им, момчето ми.
И върви.
И вярвай,
и върви.
С мъдрите дървета се ръкувай.
Засвири със смешните треви.
С тъжните глухарчета танцувай.
Моите съвети забрави.

Слушай ти тревата милостива.
Слушай ти водата – и върви.
И събуждай всяка самодива.
И върви.
И вярвай,
и върви.
Докато се свечерят дърветата.
И изгреят – запламтят лалетата.
Целуни ръцете на джуджетата
и хвани ръката на пътеката –
ще те доведе при мене тя
и ще свети тя,
ще слуша тя...
Ти разказвай. Ти бъди Големия.
Помогни ми ти да дораста.
Ще напиша аз стихотворение...

И на тебе ще го посветя.

БАЛАДА ЗА РОМЕО И ЖУЛИЕТА

На Ц. Д.

1
Ромео пак поведе Жулиета
по старите си вкаменени дири.
В градините с премръзнали дървета
или потайно в тесните квартири...
И в сенките на техните пердета
със устни, и от пламъци по-сини,
Ромео пак целува Жулиета
като преди, преди, преди
години!

2
В поледицата звънко потрепера
тополата... И всичко занемява!
– О, примавера! Белла, примавера –
виелицата ли сега запява?
Една прегръдка къса на перона!
Едно последно – „О, мисли за мене!"
И става цялата земя Верона,
потънала в невиждано цъфтене!

3
Ах, колко дълго, дълго сме живели
на сцената в различните спектакли!
Кога луминесцентните кристали
заместиха маслинените факли?
И ти – красива в техните сияния –
дойде при мене като от безкрая...
За щастие ли, или за страдания –
не зная!

4
Да тръгнеме! Аз трябва да говоря,
защото става нещо страшно с мене.
В една сладкарница със малко хора
да седнеме, притиснали колене.
И с треперящи лакти върху кръга
на масата – с димящите кафета –
ще ти разкажа как Една излъга
сърцето ми, че била
Жулиета!

5
Приличахте си в устните – наверно
не си била целувана тогава.
В косите и канеленото черно
и досега не мога да забравя!
Два подписа благословиха брака!
Два поклона във бялата ѝ къща...
И тя получи право да ме чака,
да ме изпраща и да ме прегръща!

6
В саксиите цикламите цъфтяха
и в сянката на праните пижами
отдавна прецъфтяха – пожълтяха
червените и белите циклами!
Пристигаха добрите философи –
съседите – и спореха тепърва
дали да бъде пържена с картофи,
или с домати прясната пъстърва!

7
С пъстървата поднасяха салата
и виното си пиеха спокойно.
Потупвани доволно по бедрата
съпругите запяваха нестройно...
Хазяина със старата цигулка
подхващаше напевите горещи
и на дивана плюшената люлка
люлееше пияните ми плещи!

8
Разсъмваше ли се – звънтяха стъпки,
звънтяха думи и звънтяха менци...
Събуждаха ме трескавите тръпки
на чакащите корабокрушенци...
Главата – пуста, раменете – болни
и вместо хора – чакани с години –
непоносими и самодоволни –
пингвини!

9
Сияеше във блажно, постно, млечно
на кухнята им къщата могъща...
Във събота срещу неделя – вечно
с бутилката добра, една и съща,
пристигаха добрите философи –
съседите – и спореха тепърва
дали да бъде пържена с картофи,
или с домати прясната пъстърва!

10
Закуска – и отново осем часа
във сградата с тапети много стари.
Разтваряше добрата „Дом-украса“
вратата си за моите другари...
По-младите стояха до вратата,
по-старите – до печката огромна...
До края ще ги помня – имената
единствено не мога да си спомня!

11
С колегата си бяхме нещо сложно
по принципи, по възгледи, по чувство!
Художници в отдела за приложно
или подобно някакво изкуство...
Той бягаше картони да купува,
а после ги нарязвахме на ленти.
И текста леви, леви марширува
в шпалира от червени орнаменти!

12
Боите ни се радваха – и ние
се радвахме по детски на боите!
Ликуваше безличната хартия,
приела на героите чертите.
Рисувахме в очите им възторга –
медалите по бялата им пазва...
И казваше накрая профгрупорга:
„Добре е! Като че ще заприказва“...

13
Поруменели, ний брояхме текста
и часовете по портрета – после,
разбойници в морето на кодекса,
го пращахме при касиера, после
оставахме отново в тишината,
живота си отиваше с портрета...
Тогава се разтваряше вратата
и идваше жена ми –
Жулиета!

14
Отивахме в градината, където
замайваше разцъфналата лайка.
И бавно посиняваше в небето
на облаците бялата мозайка.
Висяха ваксаджийските сандъци
по циганските детско-слаби плещи,
а трите продавачки на фъстъци
запалваха големите си свещи
и простата, циментова Диана

оглеждаше безплодното си тяло
в зелената повърхност на фонтана
като във флорентинско огледало...
...Вървяхме ний! Мълчахме в тишината!
А някъде зад всичките небета
безшумно се събличаше луната
със тънките ръце на Жулиета!

15
И падахме в леглото уморени.
Заспиваше тя може би щастлива
на бялата възглавница до мене
като момиче тиха и красива...
Усмихваше се бледа, просто бяла,
а аз я гледах тъжен и учуден –
защото може, както е заспала,
да не поиска тя да се събуди!

16
И тя не се събуждаше – мълчеше
заключена... От сънища пияна!
И тихо беше!
Тихо!
Тихо беше!
А времето струеше от тавана...
Отекваха край мене часовете
безцветни, монотонни, упорити –
роднините ѝ в старите портрети
приличаха на черни сталактити!

17
В прозорците, по-глухи от гоблени,
душата ми се взираше... Тогава
разбрах аз, че някъде – не в мене –
живота ми като вода минава...
Че някъде живота тържествува,
ликува и прощава, и наказва,
но в моето сърце не съществува
и моето лице не забелязва!

18
Къде е той?... Мълчеше Жулиета!
Мълчаха сталактитите! – Къде е?
Не искам да живея без морета
и без герои – искам да живея!
Не ми е нужна мъдрата ви грижа!
Насреща ми не тръгвайте, защото
аз – Дон Кихот – сега ще ви пронижа
във веселото име на живота!

19
Къде е той? И как да го позная?
Да го докосна и да го открия?
Аз искам да живея – да мечтая!
Да съм герой!
Най-верния!
Добрия!
Навсякъде да съм – във всяко време,
във всяко нещо и във всички хора!
За да не бъде любовта ми бреме,
да се усмихвам – вярно да говоря!

20
Но спеше тя – мълчеше Жулиета!
Портретите мълчаха – и без думи
аз се загледах дълго във лицето –
в ръцете ѝ разпънати върху ми...
Сърцето ми почувства, че те няма,
и се заблъска в тъмната си клетка...

21
Разбира се – небето не изчезна!
Не експлодира земната обвивка!
Луната от върха си ме погледна
със своята ренесансова усмивка!
Дърветата отново разцъфтяха...
И пак в нощта сърцето ми завика...
Гледачките на карти те видяха
и казаха ми, че си дама пика!

22
Ах, колко дълго, дълго сме живели
на сцената в различните спектакли!
Кога луминесцентните кристали
заместиха маслинените факли?
И ти – красива в техните сияния –
дойде при мене като от безкрая –
за щастие ли, или за страдания
– не зная!

23
Да тръгнеме по светлите пътеки
на деветстотин шестдесет и трета...
Аз съм Ромео от рода Монтеки!
Наистина ли ти си Жулиета?
И тебе ли те лъгаха?
Прости ми
и не плачи! Да тръгнеме веднага!
Повтаряй ми – крещи ми своето име
и ми подай забравената шпага!

24
Крещи ми свойто име – не забравяй,
че ти си Жулиета! Излъжи ме,
че птицата в градината е славей...
Ромеевите жестове върни ми
и словото Ромеево... Не спирай!
Не падай ти на сцената огромна!
Ти милосърдно текста ми суфлирай!
Аз ще си спомня! Всичко ще си спомня!

25
Ти текста ми суфлирай! Аз с такава
невероятна сила ще играя,
че в своята игра ще те забравя
и ще забравя автора – накрая
ще се усмихна аз в нощта сурова,
ще се изправя върху тротоара...
По дяволите твоята отрова,
аптекарю!

26
О, колко нощи с тяло уморено
и въпреки умората си – нежна –
ти хвърляше палтото си зелено
като поляна по земята снежна...
Или в дъжда, по стълбите гранитни,
с бетонени и дървени извивки,
посрещана от много любопитни
и много унизяващи усмивки...
Ти падаше от въздуха по-бяла,
по-тежка от разпятие върху ми!
А после се усмихваше – видяла
уплахата в очите ми безумни...
Подаваше ми на косите гъсти
червеното и черното горене –
люлееше ме с трескавите пръсти
на любовта си, пазена за мене!

27
Понякога – печална, хладна, гола –
ти плачеше, до мене ти мълчеше!
Тежеше ти жестоката ми роля
и страшното ти име ми тежеше...
Аз падах върху нервните ти тръпки
и исках може би да те запазя,
но ти крещеше в моите прегръдки
от болка и обида, и омраза!

28
Къде си ти? До мене ли? Върви си!
Не си отивай, моля те, прости ми!
Обичай ме до края – усмихни се
и в своята усмивка приюти ме...
Не сме самотни ний! Недей повтаря,
че няма по-самотни във всемира –
Меркуцио не свири на китара,
но ни отстъпва своята квартира!

29
Ний влизаме по-тихи от луната.
На пръсти в коридорите вървиме
и тежката вода на тишината
е пълна със вкуса на твойто име
и мойто име... Ний сме много бледи!
И много тихи – малка е Верона!
Известно е на близки и съседи,
че нашата любов е „незаконна“!

30
Смутени са фасадите червени
на гражданските правови кодекси!
Кварталните светци са възмутени
до дъното на своите комплекси!
Ний бягаме... И някаква градина
ни скрива под високата си арка...
със блясъка на свойта перушина
и козина – ни среща зоопарка!

31
Бизона се бунтува – и рогите
са впримчени в изстреляната прашка.
Пауна ни поглежда със очите –
хилядата – на своята опашка...
Лъва не се надява за победа –
смирена е походката му тежка.
Маймуната ни гледа, гледа, гледа –
усмивката ѝ е почти човешка!

32
И ме обзема ненадейно чувство!
Сега си с мене ти – и аз живея!
Ще издържим ли страшното изкуство
да сме човеци... Аз да съм Ромео!
Ти – Жулиета... Малката маймуна
ни гледа, гледа, гледа и се скрива!...
Благодаря ти – дай да те целуна –
понякога си толкова красива!

33
И толкова си в мене – че се плаша
и искам да изчезна! Да се скрия!
Но ти си цяла в стъклената чаша
на моите часове... И аз те пия!
Във въздуха си, в градските дървета!
В тромпета на казиното –
по-стройна
от бронзовите звуци на тромпета –
ти цяла си в нощта ми неспокойна!

34
И се разсъмва... Тръгваме пияни
от въздуха на някоя алея...
с походките на древни християни
пред римската тълпа на Колизея!
И въпреки това – недей повтаря,
че няма по-самотни във всемира...
Меркуцио не свири на китара,
но ни отстъпва своята квартира!

35
О, дворове по-шумни от слугини!
И улици – събрани на площада!
Комини... И комини... И комини...
Ограда... И ограда... И ограда...
Театъра е до съда – света,
пожарната, часовника, файтона...
И блясъка на голите дървета
по голите площади на Верона!

36
Понякога страхът ни застъклява!
Тогава най-невзрачната завеса
езика си внезапно раздвоява:
Къде са? Не видяхте ли къде са?
Завесата се блъска във небето,
дърветата и хората – къде е?
Безсрамницата Жулиета де е?
И този стар алкохолик Ромео?

37
И във една от нощите, броени
от двама като сребърни монети,
аз знам – ще се събудят разярени
Монтеки – съюзени с Капулети...
Верона ще изтръпне занемяла
като китара, стъпкана на прага,
и ще прониже дрехата ми бяла
Тибалтовата шпага!

38
Тибалт ще трябва да умре – защото
е страшната ръка на Капулети...
Не искам да повярвам, че живота
и любовта са врагове заклети!
Не искам! И какво, че наранени
са нашите души от много болка! –
Аз ще ти кажа – ние сме родени
да помириме любовта с живота!

39
Ах, колко дълго, дълго сме живели
на сцената в различните спектакли!
Кога луминесцентните кристали
заместиха маслинените факли?
И ти – красива в техните сияния –
дойде при мене като от безкрая!
За щастие ли, или за страдания –
не зная!

40
Да тръгнеме...

САНТИМЕНТАЛНИ ПОСВЕЩЕНИЯ

* * *

Бях на самия връх на моята младост.
Бях див, несъразмерен и красив.
Обичах те без милост аз – със ярост –
и се учудвам, че останах жив.

Бях млад, красив и неправдоподобен.
Как падах аз над тъмния ти глас.
Виновен съм – от твоя скръбен спомен
не справедливост – милост искам аз.

И пак сънувам оня светъл хаос...
(Не подозирах, а съм бил щастлив.)
Обичах те без милост аз – със ярост.

И съжалявам, че останах жив.

* * *

Ах, най-подир свободен, весел, лош.
До смърт реален – и правдоподобен.
На симфоничния оркестър – лека нощ.
О, лека нощ, мой въздух камертонен,
в най-кратkия, луминесцентен час!
В най-есенния дъжд – и kристаличен –
ти чакаш автобус, мой контрабас,
докрай добър, усърден, симфоничен.
Роялът... Лека нощ. И реквием.
И ти, мой диригент със бюст гипсиран.
Целувам те по скръбния корем,
мой барабан опитомен –
дресиран.
И си излизам... Тръгвам из Бургас.
В пейзажа му от алкохол и вятър.
В беззвучния му въздух падам аз –
концерт на полунощен вентилатор.
От манекен на манекен, от бюст
на бюст, от дъжд на...
Ти тъгуваш.
Не чуваш ли как сричам наизуст
аз своя ритуал на съществуващ?

Аз съществувам с календарен старт.
По навик съм достъпен и пластичен.
На твоя поглед сребърния алт
е тъй далечен, казал бих
класичен.
Самотен съм... Обичах те, от шест
до девет те обичах аз... С ненавист
аз стъпвам връз блестящия ти шлейф –
връз тоя дъжд, по-остър от кипарис.
И пак целувам твоя мокър глас.
Как се усмихваш ти – мой малък намек
за смърт и сън, за смърт и сън в Бургас...

Ти – мой разплакан и покорен навик.
Сбогом.

* * *

Кълна ви се – аз всичко бих повторил.
Аз всичко бих отново изживял,
излюбил, изпътувал, изговорил,
измолил и изплакал,
и изсмял.
Аз бих повторил целия си диван
и кратък, кратък свой живот до днес
със същия безмилостно наивен
и въпреки това измерен жест.
Не съжалявам – както съм заставал,
пак бих застанал, малък и велик
и с яростен замах бих защищавал
най-пустия си ден и час, и миг...
Над всеки свой изгубен ден със вопъл
бих паднал аз по гръцки ритуал
и както върху мъртвия Патрокъл –
Ахил, сина Пелеев –
бих ридал.
И съм ридал... Самотен и незнаен.
И пак. И пак във същия Бургас
до ужас съм се чувствал осезаем
и изумен съм викал – жив съм аз.

Но аз съм жив – на гарата съм в девет.
Под златния луминесцентен диск...
Локомотивът е пробуден лебед...
Приемам възхитителния риск
да бъда жив, не някакъв излишен
и мъртъв Христо Фотев да съм аз:
Роден в Истанбул. Тридесетгодишен.
Но българин. И жител
на Бургас.

...Бургас е най-жестокият театър.
И аз съм сам – без никакъв декор.
По-гол съм аз от северния вятър...
Не ме оставяй ти, мой малък хор.

Хор:
Как бързаш ти. Не можеш ли да бъдеш
безмълвно-анонимен, но щастлив?
Решил си да си спомняш? Да се съдиш?

– Аз искам да повярвам, че съм жив.

* * *

Наистина ли си отива лятото?
Наистина ли? Лятото ме гледаше.
С очите си отново ме целуваше.
А вятърът се блъскаше във рокляta,
прегръщаше нозете ѝ, докосваше
по устните ѝ сянката на залеза
и цялата неспирно я люлееше –
завиждаха му може би ръцете ми...
Завинаги ли? Лятото ме гледаше.
Очите му отново обещаваха
завръщане, по-хубаво от първото –
ний, влюбените, вярваме на лятото.
Ний, влюбените, винаги потъваме
в очите му дълбоки –
в най-дълбокото,
където са зелените съзвездия
на сълзите... Ний вечно се усмихваме.
И устните ни вечно са уплашени.
И вечно, вечно, вечно искаме
да задържиме за минута лятото.
Наистина ли си отива лятото?

Наистина ли? Бързо се притискаме.
И махаме с ръцете си... И гларуса,
и вятъра, и залеза тържествено
ще съобщят на всеки, че за София
със влака в десет си замина лятото.

По дяволите! Всичко е известно.
Известно е. Но все пак оставете ме
да се удавя в погледа на лятото.
Да ме вълнува беглото докосване
на медните ѝ колене...
И в пръстите,
замрежили лицето ми изопнато,
да прозвучат тръстиките созополски.
Какво, че е известно. Оставете ме
да ѝ говоря и да вярвам с някакво
забравено, детинско изумление,
че ме обича, че е много влюбена,
че винаги ще ме обича... Лятото
ми маха дълго със ръка...
Ах, лятото
не искаше да си отиде...

* * *

На Уляна

...Но е ужасно да не те загубя.
И аз те губя – губя те по улици
и влакове със някакво неистово,
прекрасно разточителство. По влакове
и улици... Сеячът аз на твойте
сълзи съм... Ще умра от изумление.
Какво да съхраня?
Несъхранимото?
Косите ти, ръцете ти и погледа
(със сребърните ключове на дъното?)
Как да убия светлото движение
на нежността си, сестро моя... Въздуха
се утаява и звездите – твоите
лунички – са високо над дърветата.
Да тръгнеме по вечерните улици.
И нека да им посветиме своето
мълчание... О, ти си като спомена –
озона – след дъжда... Но ти си хубава.
Хвани ме за ръката, тук, сред хората.
Сред хората вечерни и отсъстващи.
Сред думите, приведени под бремето
на оскърбената ти красота...
Да тръгваме.

* * *

И никакво спасение във думите!

Унищожи ти помежду ни въздуха
и любовта ни се превърна в статуя.
Ти обезсмисли всичките си жестове,
обезплоди им ритъма. В насилие
превърна красотата им...
Обсеби ме
и ме изгуби с някакво неистово,
жестоко вдъхновение... О, Господи!
Ний бяхме под закрилата на всички
дървета, булеварди и крайбрежия.
Удостоени бяхме със прекрасната
закрила на сезоните – живеехме
със часовете като със приятели.
Сега са тъй враждебни часовете ни.
И думите – безсмислени са думите!
Внезапното печално изумление
в очите ти (ах, как скърбя за себе си)
ме предизвиква и отрича целия...
Тъй чужда си и тъй ненужно хубава,
ти – удвоената ми самота,
но време е:
– Върви си и не се завръщай никога!

Спаси ме ти и отнеси със себе си
лицето си на оскърбена – тъмната
енергия на яростно отчаяна...
Не ме убивай с гипсово-студеното
подобие на любовта си...
Моля те,
не се завръщай! Остави ми думите –
лицата им извърнати и гарата!
И името си – легнало на релсите,
на релсите за София... На дъното
на моето мълчание...
Завинаги!

* * *

Ний повече не сме необходими на пейзажа!
Той се завърши до последното движение –
застина неподвижно!
Да си тръгваме!
Ний двамата участвахме в прекрасното
строителство на покриви и стълбища.
В прекрасното и лъчезарно шествие
на гларуси, на облаци, на кораби...
(Пейзажът ни превръщаше в строители.)
Ний изградихме острова – и пръстена
от приливи и отливи
съзидахме
света – във ритуала си на влюбени!
Но всичко е завършено... Да тръгваме!
Не казвай, че Дългът ни е да служиме
до края на пейзажа – тая статуя!
Какво ни обещава той? Утехата
на спомените – митове съмнителни?
Съмнителното бутафорно щастие
пред фотообективите?
Да тръгваме!

* * *

О, тия нощни августовски влакове!
Отново ний да изградим там някъде
от хаоса – и покриви, и стълбища!
Дървета да изваяме – и кораби!
И гларуси, и камъни, и залези...
Отново да участваме в прекрасното
строителство... Но не плачи! Да тръгваме!
Превъзмогни съдбата си на статуя
и помогни ми да вървя
в нощта!

МОНОЛОГ НА ДОН КИХОТ

...Но в името свещено на Испания
и в името на моята Дулцинея
аз ще премина всички разстояния
и ще живея – трябва да живея.
Животът ми е моето призвание.
(Ах, колко ми е трудно да живея.)
Наистина след толкова страдания
за да живея – трябва да се смея...
И аз се смея – и живей Испания.
Испания се смей – и аз живея.
Понякога ме дебне отчаяние
със образа, с гласа на Дулцинея...
Но зряща е душата ми. Вълнение
ръката ми внезапно осенява.
Аз ще приема своето сражение –
ще защитя аз странната си слава.
Пространство. Математика. Движение.
В най-точното е моята победа.
И ще спася смеха си аз – ранения, –
ще го приспя на шпагата си бледа.
О, замъци. Принцесо на прозореца,
ще стъпча аз магията голяма.
Закриляй ме, пресвята Богородице.
Кой казва, че оптическа измама
са демоните, в блатото погребани?

О, слепота на глупаво родени.
Вий съществувате, зловещи демони,
вий, вещици с усмивки разкривени.
Навсякъде сте вий – небесни просяци.
Вий зрими сте – от мене по-реални.
Вий идвате – сияещи насекоми,
влечуги седмоглави – и заспя ли,
във кръгове оплитате лицето ми –
заключвате ме в своите спирали.
Вий, рицари със имена измислени.
Със дами и със гербове фалшиви.
Със погледи и слухове разлистени
и с гласове метално-отчетливи...
В хиляда и едно превъплъщения –
известни ми са всичките – аз зная
четирите ви страшни измерения,
на формите ви гъвкави безкрая.
Аз зная ви и виждам с изумление,
усещам ви с болезнена тревога.
Кой казва – слепотата е спасение?
Кой върши престъпление? Не мога!
Не мога – и се готвя за сражение.

Вий идвате със плащове червени.
На дъното на всички престъпления
са вашите усмивки разкривени.
Напрегнати са страшните ви делници
и средствата ви – много по-модерни.
Как се въртяха вятърните мелници!
Брутални. Анонимни. Достоверни
вървете вий, изпълнени с решение.
Земята се върти неповторима.
Не подозира своето разрушение...
И свърши се турнирът в Хирошима.
И всичко свърши. Аз съм отговорния:
Аз осъзнах – изстрадах аз дълга си.
Кръвта си разпилях из Арагония.
Измерих Андалузия с гърба си...
И падах аз, и ставах със стенание.
Израствах изпод конските копита.
На белезите страшното познание
металната ми ризница изплита.
Но е напразно. Зряща е душата ми.
В душата ми отново разцъфтяха
на смелостта танцуващите атоми.

Срамувам се от своята уплаха...
О, замъци. Принцесо на прозореца,
ще стъпча аз магията охотно...
Закриляй ме, пресвята Богородице.
Кой вика там – човек или животно?
От вълци ли? От шпага ли? От доноси?
Кой въздуха със викове люлее?
Аз ще разпоря хълбока на коня си,
ще тръгна аз, защото аз живея.
Животът ми е рицарско сражение.
И шпагата ми – винаги готова
да заискри за нечие спасение...
Човечество, танцувай боса-нова.
И радвай се на своето пълнолуние,
но отдели ми няколко минути...
Гласът ми ще се скъса от безумие –
най-страшната заплаха е върху ти.
И не отблъсквай моето усърдие,
защото ти – спомни си – ме повика.

Понякога крещя от милосърдие
и остря аз желязната си пика...
И меча си... И тръгвам из Кастилия.
С години аз на коня се люлея.
Аз само зная със какви усилия
живея – и се смея, смея, смея...
Живея – и се смея, смея аз.

– Защо плачеш, Санчо?
– Как да не плача, господарю. Насреща ни е хиляда
и първата вятърна мелница.

* * *

И там – от осемхилядния метър.
Там до самия рай – от самолет
видях аз Киев, отразен във Днепър
и на архангел златния тромпет.
Видях при тоя звук аз да възкръсват.
И как възкръсват със внезапен ръст.
Как търсят своя жест и се отърсват
край Днепър те от пясък и от пръст.
Как търсят своя поглед автентичен.
И своя автентичен глас и слух,
неповторимият – до ужас личен
свой образ на човек... Видях и чух
един руснак, украинец, евреин.
Евреин пак... Търговец, писар, княз...
(И аз – тъй гол, измръзнал, ненадеен, –
ах, как възкръсвам във Бургас и аз.)
Аз слушам тоя звук и се изправям.
И се заклевам в тоя странен час
до своя сетен час да съхранявам
аз своя поглед, своя слух и глас!
Да защищавам тоя топъл блясък
на жив човек – дори и мъртъв – там!
Възкръснал там – изпод самия пясък, –
да не залитам сляп и глух, и ням!

* * *

...Но нищо не е повече след въздуха
от нашето страдание...
О, болници!
И ний, които дишаме в леглата им.
Ний сричаме мъчителната азбука
на болката... И гледаме в часовника!
В прозорците е по-добре да гледаме.
В студеното, лъчисто милосърдие
на техните квадрати... И не казвайте,
че е случайно нашето страдание,
че болката ще ни превърне в ангели,
защото ще умра от отвращение!
Когато сме щастливи, ний се плашиме.
Убиваме ний крехкото си щастие.
Зазиждаме се в жалките си навици –
в оная тъмна орбита на мъртвите,
най-мъртвите... И нашето присъствие
е толкова случайно... Как убиваме
слуха си – и как лъжеме очите си!
Насилваме си устните – не вярваме
в езика на сърцата си...

Най-страшното
не е смъртта ни, може би ужасното
е, че сме приживе във тъмната ѝ пластика!
Но нека никого не обвиняваме!
Виновните сме ний! Здравей, мълчание!
И коронясай устните ни... (Моля те,
душа, не се навеждай през прозореца.)
Да сме достойни ний за нашето
страдание!
Да разгадаем шифъра му... Знаците
са пълни с тъй спасително значение!
В какво – да разбереме ний – сме сбъркали
и на какво сме изменили! Трябва ний
отново да се помириме с времето!
И жаждата, възседнала телата ни,
ще ни спаси... Да стъпваме внимателно!
И само до прозореца. Да слушаме
дъжда във тишината на прозореца,
за да не видим някой ден потресени,
печални, изумени, неподготвени
безмилостното бягство на дърветата,
на птиците,
на мравките,
на въздуха...

И кой ще ни научи на смирение!

Как ми е нужно нечие мълчание
във тая нощна и бургаска болница,
в хирургията – в стая номер четири,
на първото легло... (А във душата ми
се утаява споменът за скалпела.)
Над мен – тъй ниско – погледът на майка ми
и аз – в една сълза неописуема...
Тогава там, тъй късно – на разсъмване
си спомних и заплаках аз за другите!...

* * *

На Иван Пейчев

Как искам да напиша пак
„кога ще тръгна"!
Да изрека отново тия думи
с провинциално юношески устни!
С оная тъй жестока и невинна,
и нежна интонация на предано,
отчаяно момче... Кога ще тръгна?
Из тия пусти улици – тъй тесни.
Опровергани от сияйно-тъмното
движение на кораби... На кораби
приличаха жените, а животът ми
– на хаотично-празнично
пристанище!
Вселената се взираше в очите ми,
тъй жадна за детинско милосърдие.
Смъртта бе тъй далечна и безименна.
Лъжата я загатваше единствено
със буржоазно достолепие...
Наистина,
кога ще тръгна?
О, кога ще тръгна?

Мълчание над моите далечни,
провинциално юношески устни!
Как искам да не зная, че отдавна
съм тръгвал – че пътувам непрестанно,
че си отивам, че мечтая може би,
да се завърна пак, но всички кораби
и влакове жестоко ме обсебиха!
Не позволяват никакво завръщане!
Жените с непрестанно и убийствено
присъствие са по-далеч отвсякога!
И верността ми си отива сигурно
с оная все по-глуха интонация
на предано момче... Но тъй са предани
след всичко, тъй спасителни са думите!
Благодаря за тяхното присъствие!

Но въпреки това – кога ще тръгна?

* * *

О, самота с кошмарните претенции
на някаква родина,
на отечество!

По всичките ѝ стъпала – до корена,
до пясъка, до изхода – на дъното
ще стигна аз с печално вдъхновение,
за да се срещна пак със теб, единствена!
За да си върна твоето присъствие,
което ме сродяваше със всичките
момичета в света... И там е празника!
Ний двамата отново ще танцуваме
с дърветата и с птиците, и с думите –
и на света – със всичките момичета!

...До пясъка – там някъде – на дъното...
За да се срещна пак със теб, приятелю!
Ти, който ме сродяваше със всичките
приятели в света... И ти, о, улицо,
прегърнала света... Там ли е къщата?
(Но къщата не е светът.)
И чашата,
която ме сродяваше със всичките
морета на света? Света... Без никакви
лъжи и колебания – до дъното!
За да живея пак в нощта със всичките

момичета, приятели и улици,
и чаши на света... Да съм невинния!
Защото тъй безпомощни са думите.
И той – светът – голямата ми загуба,
се плъзга все по-остро през сърцето ми
с дъжда на януари по прозорците.
Там някъде – на дъното – е моята
победа... И изгубено присъствие!
Раненото приятелство на всичките
ми тъй враждебни часове... Там някъде
е всичко туй, с което самотата ми
престава да е самота...
Там някъде
съм аз – самият себе си – не някаква
абстрактна имитация на щастие!
(Прекрасно е да си самият себе си.)
И аз ще се намеря там на дъното!
Невинността ми свети там отчаяно
и ангелът ѝ там раздира дрехите
на думите... Там всички ще се срещнеме
достойни и пречистени...
Там някъде –
на дъното на самотата... Родина!
Изгнание е тя – и нищо повече!

* * *

Без сънища и биография, щастливият
не предизвиква завистта ми!
Радва ме
щастливо осененият с прекрасното
доверие – със любовта на вещите!
О, гардероби и легла в усмивката
на нощите без сънища и викове!
Без бялото, студено пълнолуние
на луминала... О, сервизи сребърни –
тъй кротки във ръцете на щастливия!
(Самоубийствено чупливи в моите...)
Щастливи и покорни автомобили...
Щастливият не предизвиква себе си!
Върви той с часовете си по улици
и булеварди, както със момичета.
Щастливи телефони, вие вкусвате
гласа му със перверзно удоволствие!
И без да иска, той възбужда странното
покорство на живота... И животът му
прилича на екскурзия до Атина...
(Аз може би греша – но не дотолкова,
че да прекъсна.) И накрая – винаги
жената на щастливия е хубава!

Декоративно-рубенсова... Щастие!
Благодаря ти, щастие, за твоята
жестока съпротива... Невъзможно си!
Каквото да направя, ти си винаги
почти... зад милиметъра, секундата...
Там някъде зад думите, зад дните ми
и нощите ми... Как сияй животът ми
през гарите, летищата, квартирите...
Не мога да си го представя иначе!
В средата на живота си аз, смешният,
съм между свойто щастие
и себе си!
За себе си скърбя – и за щастливия!
Щастливи ли сте вий без мен наистина?

* * *

Небето се съблича със безмилостно
спокойствие... Тъй нечовешки хубаво
се извисява ръстът му –
без никого
да унизи, за да изтъкне себе си...
(Какво по-недостъпно и по-нравствено?)
И с влака ний прелитаме през гарите,
по-чисти и по-празнични от спомени!
Под туй небе – не вярвай в пустотата му! –
тъй слепи са очите ни и устните!
И тъй печално-радостни внезапните
ми мисли... Да говоря ли за себе си?
Отново ли да лъжа?
Предизвиква ме
и плаши ме невинността на думите...
Убива ме жестокото насилие
над думите... И няма ли наистина
аз да заслужа тяхното доверие?

Как стана туй ужасно престъпление?
И кой ще ме накаже? Стига повече
за себе си... По-близо до дърветата!
(Кой ще ми върне правото на славея
да пея за луната.) Виждам своето
мълчание в дърветата... Зелени са
до болка във очите ми дърветата!
А планината – в утрото – изваяна
от здраве... Как димят братоубийствено
усоите под дървените мостове!
Кръвта ми е населена със спомени.
По-близки и по-призрачни от гарите!
Върби. Под тях незримото присъствие
на нечия ръка... И тия покриви,
тъй скромно адресирани към слънцето!
Пак ме обзема старото безумие –
под всички покриви, във всички влакове!
Във всички самолети едновременно!
Със всички стюардеси и без никоя!

Пак старото безумие... Понякога
мечтая за съдбата аз на въздуха!
Да тръгна подир въздуха и нека той,
смиреният, ме учи на поезия!
(Как да извая своето присъствие.)
Мълчете! Оставете ме със въздуха
във влака – в коридора до прозореца!
Тъй мое е небето – и на всички ви!
Щастливи ли сте? Аз летя към гарата
и тя сама по себе си е щастие!
Тъй голо и свободно е сърцето ми,
че тръгва по небето!
А насреща ми –
дърветата с разтворени обятия!

* * *

На К. Павлов

И нощите са стъклено студени.
И въздуха не омагьосва никого.
Земята е сама за себе си.
Луната е сама за себе си.
И всички сме сами за себе си
във нощите на януари.
И струва ни се, че измислица –
чудесна и велика, но измислица –
са били и тревите,
и цветята,
и дърветата.

Във себе си е вгледано дървото.
Не вярвайте! Привидна е смъртта му.
И мъртвата му фигура, която
напомня пра-прастарите релефи
на пещерните хора е измамна...
Дървото е затворило очите си –
усмихва се във себе си дървото.
И мисли – непрекъснато работи
фантазията му, дълбоко скрита
в привидно овъглените му корени.

Дървото се усмихва. Не мислете,
че ни презира. Радва се дървото.
И мисли, че приличаме на него
по чистота, усилие и щастие...
Че някъде дълбоко в себе си,
където са големите ни корени,
ний вярваме по-силно и от него
в тревите и цветята, и дърветата...

* * *

На Невена Стефанова

Душата ми почувства, че завинаги
ще я изгубя... И започна бягството!
Прекрасното ми бягство
от Италия!
В тълпа от километри... На пейзажите
разкъсаните мускули във тъмното!
Заплахата, че ще изгубя своята
Италия, растеше непрекъснато
в бруталното – и толкова безпомощно –
прелитане през градове... Загубихме!
Завинаги загубихме Венеция!
(И в снимките ни утре тя безмилостно
ще ни докаже своето отсъствие.)
Как светеха студено портокалите
по черните си клони... Как отлитаха
в небето лъчезарните названия
на градовете и реките... Замъци!
(Аутострадно-катедрална.)
Нощите
в хотелите – и болката в очите ми...
Когато над очите ми се скланяше
със оперната грация на статуя.

Ах, тая тъй далечна... препарирана
Италия... Върнете ми Италия!
Върнете ми Италия!
Прекрасната
и юношески слънчева Италия!
Която аз видях най-неочаквано
в най-детската от детските си утрини...
Тя пееше – тъй цяла – и танцуваше,
и как блестяха римските ѝ глезени
и стъпки връз корите портокалови
в басейна на бургаското пристанище...
Но за Венеция скърбя... Да бягаме!
Не мога да живея без
Италия!

* * *

На Пламен

Мой малък – единадесетгодишен,
ах, как не знаеш ти, че в тая възраст
нещастният е най-нещастен...
Плачеш.
Лежиш под някакъв немилосърден
и тъй далечен залез ти и плачеш.
Изричаш своя плач на оня пясък
от фосфор и седеф... Но ти не знаеш,
че си щастлив, щастлив си, че не помниш
ти своя оскърбител... Някой близък?
Или случаен непознат? Ти плачеш.
За целия – превърнал се във пясък
обиден, обезсмислен свят... Трепериш
от ужас и възторг... Великодушен
(не знаеш ти, че си такъв), прощаваш
със радост... И ти ставаш. Ти си въздух.
Тъй светъл и прозрачен си, че виждам
през теб, мой малък, оня светъл
залез.

А твоят поглед е такъв невинен,
че се срамуваш и вървиш с приведен
и тъй далечен поглед ти, и светиш
от фосфор и от плач... Как бих понесъл,
как бих вървял от възраст аз във възраст
и от любов в любов, ако не носех
на своя глас в най-ранния регистър
един далечен, фосфорен, седефен,
спасителен, всеопрощаващ
плач?

ЕЛЕГИЯ II

Сега ще Ви забравя – и завинаги.
Завинаги ще Ви спася във себе си.
Ще Ви спася във себе си... Не в спомена.
Не в жалката, печална деформация
на спомена – с която отмъщаваме,
прощаваме, променяме,
изгубваме...
Ще Ви забравя с удоволствие. Бъдете Вий
над паметта ми, както там във времето
под голите дървета, под закрилата
на дъждовете... Помня Ви във въздуха.
По-силна и от въздуха бъдете Вий.
Неразрушима, лъчезарно хубава.
Отникъде не идвайте – за никъде
не ме водете Вий... По-мощна винаги
от мене – от тъгата ми – и мъката.
Бъдете постоянна и безмилостна.
С очите си тогавашни –
с ръцете си
дъждовни – с ръцете си тогавашни.
С нозете си по-гъвкави от прилива.

Над паметта ми винаги бъдете Вий.
Над моето умиране във делника...
Неразрушима, лъчезарно хубава.
С ръцете си, с нозете си, с очите си.
И с рамене – унесени във спомена
за бившите криле...

* * *

Морето!
Най-голямото събитие!
Как ме издига към върха си – целия
отново ме зазижда във кристала си.
В блестящото съжителство със люспите
на рибите – с крилете на комарите...
(Как ми тежаха дрехите – и тялото,
зазидано във паметта ми... Името.)
След оскърбителното, страшното във
навика
да се живее – приеми ме!
Никога
аз няма да те принизя до своите
печални средства за очовечаване.
Аз ще живея с теб, тъй както рибите,
за да си върна детското доверие
в ръцете си, в нозете си. Прекрасно е,
че си голямо. Може би единствено
си вярно ти във строгата абстракция
на картите... В най-мътните ми спомени.
Как въздухът изгаряше хрилете ми,
и перките ми блъскаха дърветата.

И люспите ми падаха по пясъка
хилядолетия преди сълзите ми...
Море – и най-интимното движение
(с което се съблече пред очите ми
и се венча със въздуха... Ноември е.
Сезонът на легендите и чашите.)
Ти смъкна най-драстично цветовете си –
по-голо и по-истинско от въздуха
се извиси срещу ми... А делфините?
А тяхното грегорианско пеене
на старогръцки? О, море на изгрева.
Море на вечерта – и полунощите,
опитомено в толкова пристанища.
Върни ми и хрилете ти, и перките,
и радостта ми от живота в твоето
пространство, светлина...
А хоризонтите
как бягаха на пръсти по вълните ти.

Поети и моряци – в отчаяние
те гледаха – голямото събитие
в живота ни и може би единствено...
Прекрасно съчетание на толкова
несъвместими елементи – кончета,
актинии, съзвездия и гларуси...
На пясъците – пеещата струя
на бившите скали... Но невъзможно е
да продължа по ръста ти със думите.
Ще спра, за да живея аз –
сълза съм аз
от скулите ти – тръгнала към устните.

ИЗ „УЖАСНА ПОЕМА“

Със тишина са надарени мъртвите,
а живите – с мълчание.
Убива ме
и ме спасява верността към думите...
(Коя от тях ми обеща спасение?)
Сърцето ми се помири със своето
пространство, тъй жестоко обитаемо.
Завършени са всичките ми жестове...
Понякога си мисля, че съм статуя.
Навярно изменила е душата ми
на нещо тъй прекрасно и забравено
и затова лишени от величие
са нейните движения...
Простете ми.
Но как опитомявате сърцата си
вий – всички вий, които ме осъждате?
По-сляпо от цветята е сърцето ми.
В голямата сладкарница с бамбуково-
банални лампиони – до театъра –
тъй осезаема израства самотата ми.
Зелени са дърветата в прозорците.
Зелено, превърни ме на растение,
за да мълча – да не натрапвам никому
аз своето отсъствие... Вий, погледи!
(И устни коронясани от бирата.)

Приятели внезапно ме прегръщаха
с ръце любовни и братоубийствени.
Вратите се отваряха (о, въздуха)
и се затваряха вратите... Влизаха,
излизаха и влизаха
със викове
и с думи – изменилите на думите.
Подире им пристъпваше Голямото
мълчание... Но влизаха и Верните –
изваяни от тишина... С измъчени
и тъй прекрасни устни... О, следобеди
в разцвета на смъртта си.
Вентилатора.
Бармана. Сервитьорите... А в събота,
по-хубава от стюардеса, влизаше
смъртта ми (и как светеха гърдите ѝ).
Тя гледаше в ръката ми и казваше,
че ще живея винаги... Щастливите
ме гледаха със завистливи погледи.
В голямата сладкарница с бамбуково-
банални лампиони – до театъра –
тъй осезаема израства самотата ми.
По-мощна от вината ми пред думите.
Пред думите невинни и преследвани.
Насилвани от толкова престъпници.

Как да забравя светлите им трупове,
захвърлени във моргата – по мрамора
на книги и на гласове...
О, думите!
Извитите им китки – и ранените
им хълбоци на изумени юноши.
Агония в казармените плацове
на страниците – лагерно подобие
на празника... Как да забравя
във думите, изречени от майка ми –
свободните им лъчезарни жестове,
особено последния – със чашата
от мляко, тишина и милосърдие...
Кой предизвиква моето мълчание?
Страхувам се да не насиля думите.
Търпение, не ме напускай никога.
И не щади ти златните си гвоздеи
за устните ми... О, бъди безмилостно.
Не ме напускай никога – изпълвай ме
със старото, прекрасно подозрение,
че може би принадлежа на другите!
Навярно тук е коренът на думите
Призвание,
Величие и
Щастие!

Аз трябва да се осезая целия.
За да забравя себе си – във името
на другите. (Тъй напразно е понякога
срещу ми огледалото.) Търпение!
Ти, плахо премълчана биографийо
на чувствата ми... Ти, сърце, зазидано
в кристала на морето... Ослепителни
и все по-кратки реплики от детството,
звезди над паметта ми – възхитителни;
безплодни намерения – и жестове!
Но вярата, че съществува някакво
пространство – по-човешко и по-нравствено
зад жестовете, зрее във сърцето ми.
Ужасно е обратното – замръзнали
и неподвижни кораби и влакове.
И пътища, жестоко балсамирани...
Тогава ни остава невъзможното,
единствено, което е по ръста ни –
печалните ни рамене... И болката.
И чудото – замаха на крилата ни.
Защото ний сме по-високи може би
от своїто отчаяние... Защото сме
невинни по призвание... Ний вярваме
във думите окървавени –
никога

в окървавените ръце... Сърцата ни
са тъжни, доверчиви, обетовани...
И може би жестоки в слепотата си.
...По-сляпо от цветята е сърцето ми.
В голямата сладкарница с бамбуково-
банални лампиони – до театъра –
се свечерява – овехтява въздуха.
Във въздуха съм, както във палтото си.
И в тялото си – както съм... И в твоето
присъствие на оскърбена влюбена...
О, стара Жулието, как мечтая аз
за гроба на Ромео... Но върви си ти.
Лъжа е милосърдното ти щастие
и равно на убийство...
Там, на гарата,
е моето спасение – и щастие.
В чакалнята – където са заспалите
и будните... Безшумните им погледи
са пълни със внезапно обещание
за братство...

ПРЕДЧУВСТВИЕ

В една дъждовна, тъмна нощ ще ме убиеш ти.
Дъждът ще ми предложи крехкото си
рамо, ще го прегърна аз – с пет стъпки
само ще падна в ужасената ти памет, тя –
моя ненадеен мавзолей.
Не искаш, но ще ме убиеш ти. И аз ще слушам
как убеждаваш древната си съвест.
(Ти имаш опит, стар, печален опит.)
Повтаряш ѝ, че всъщност аз съм жив...
И аз покорен труп, ще имитирам прекрасния
живот на жив... Ще ме гримираш – ти,
скръбен, непохватен козметик, – ще ме
рисуваш от буквар в буквар и съхраняваш
в глухия си вик.
Как ще признаеш, че си ме ревнувал?
И на какъв език – че с тъмен страх си
гледал с ужас как те изоставям?
Ще казваш, че си ме спасил – и ще си прав.
Ще казваш, че съм твой и че съм жив...
А аз ще бъда мъртъв, мъртъв, мъртъв –
по-мъртъв от най-мъртвия мъртвец.

Ще ме убиеш ти, но дотогава аз ще празнувам
странния си празник от поглед в поглед
и от град във град. Безумен – сред
големия площад, – аз ще целувам твоя смях,
облечен в червена рокля и седефен страх...
Ще те изричам, без да се страхувам,
по всички стъпала на моя глас.
В средноощния бюфет на зимна гара
аз ще целувам острия ти профил на смъртно
уморен и на заспал. И ще усещам тежката ти
власт, любов и скръб, и жал...
Ще предизвиквам – и без да искам ще те
наранявам, аз – малък и жесток, но ти
ще слушаш. Ще ме щадиш, дори ще ми се радваш,
до оня странен и далечен миг, във който
ти ще почувстваш как ти се изплъзвам.
И как оставаш сам...
В една дъждовна, тъмна нощ ще ме убиеш ти.
В една дъждовна, глуха нощ ще ме обсебиш
докрай във ужасената си памет,
ще ме поемеш ти от оня люспест,
дъждовен и бургаски тротоар.

ОБЕЩАНИЕ ЗА ПОЕЗИЯ

* * *

23 Декември (Събота)
Лайпциг, 1933

Аз трябваше да те забравя, мое болно тяло.
И китките си наранени да забравя, и единствено
гласът си трябваше да нажежа до бяло –
вертикала му
перуките ви да изправи до тавана... Председателю,
не съм по собствено желание срещу ви.
Но да се боря, въпреки прусашкото ви стига,
стига
е моето призвание... Принадлежа на другите.
И трябваше от първата минута на процеса
най-съкровеното ви чувство да взривя – надеждата,
че защищавам себе си... Аз – Себе си? И после,
когато ужасени осъзнахте самотата си
на разрушено мнозинство – и себе си внезапно –
убийци по професия, ме хвърлихте панически
в ръцете на охраната отдясно и отляво,
отляво и отдясно... И тогава полицаите,
които ме изведоха светкавично – с уплаха
почти средновековна се извърнаха от моите
очи – и вледенени устни... Председателю.
На тогата ви – бягството кафяво – ще запомня.
Не знаехте ли вий, че сме невинни – питам ви?
А светлината? Знаете ли как отеква с болка,
когато са отнели очилата ви? Не чухте ли

по коридорите на вашите затвори да отеква
далечната ми спотаена кашлица? Наистина,
не знаехте ли вий, че сме невинни? Стига!
(Часът на моито стига) – Вие знаехте,
че ме убива влагата на вашите килии.
Зад безпристрастните ви маски на съдии се оказа
смъртта ми... Трябваше да се забравя целия.
До дъното на болката си трябваше да стигна.
И както са опитомявали соколите си вашите
далечни прадеди, високо да я вдигна пред очите ви,
пред съвършените ви цайсови диоптри – но напразно
са очилата ви, почтени господа съветници.
Безпомощна – батистата на влажните ви кърпи.
Кръвта – на думи и мълчания – завинаги
ще инкрустира бившите ви устни, председателю.
Отново по средата на процеса ще ви върна.
И моля ви – извикайте свидетеля – министъра
на вътрешните работи... Вий тъкмо там – когато
изрекохте високо името му – тогава вий
превърнахте процеса в престъпление. Министъра
ви лъжеше и вие искахте да бъдете излъгани.
Наистина той се страхуваше и побесня от мене.
Вий ме изгонихте. Вий побеснявхте. По-опасните

в момента бяхте вий... Със всички средства
вий искахте да защитите жалката илюзия
за автономната фактура на съда ви... Невъзможна.
Защото се разминахте със мене, Председателю.
Аз трябваше да ви насиля за известната присъда.
От златните ви челюсти да я измъкна със усилие.
За да спася честта ви на съдии – аз – имперски.
И „святостта" – бъдете благодарни вие – на
кодекса си,
когото страница по страница в затвора
прелиствах с оковаите си китки... Но наистина,
все още вярвате ли в Бога, Председателю?
В началото – сега сте във властта ми – ще ви върна.
Вий питате? На немски ще говоря аз, разбира се.
Напълно са излишни преводачите... На немски!
(В затвора се научих и да мисля на езика ви.)
И него трябваше аз да защитя – той просто
по структура е изградена истина...
Но строгата му красота вий с чужди устни
разбихте в своите пледоарии... Насилихте
душата му тъй, както жалкото холандче,
което слушаше по време на процеса
далечни гласове във себе си, но никога

не чу и не намери своя той... Но стига.
Ний победихме. Трябва да започна отначало.
Как радостта отеква с болка във гърдите ми.
Отново трябва да се готвя за сражения.
Вали ли? Някъде над мен са мокри улици.
А може би и не вали... Дори тук въздуха
отеква с някаква заплаха... Тя живее.
С отчетливо-безшумни стъпки зад вратата
голямата заплаха крачи... Председателю,
над мен и улиците в най-далечните предградия
в нощта – „Нощта на дългите ножове" –
е в разгара си.

Заплахата, изстреляна срещу ми от министъра,
расте със часове и ще нараства непрекъснато.
(Самият той ще се окаже в остриите ѝ глезени.)
По-тихо и по-мощно от коралите, заплахата
пулсира и изгражда зимните ви улици –
площадите ви концентрира в погледа на някого,
но кой е той – вий утре всички ще се питате.
Във домовете ви с клепачи муселинови – стълбищата
са от уплаха... Асансьора – телефоните
(слушалката ще ви захапе за ухото), но не викайте.
Тя постепенно ще измести въздуха (самите вий
я дишате). Ще я излъчвате с телата си – понякога

в съня си ще пресичате поляните на детството,
но туй на никого не ще посмеете да кажете.
В начало – съвършена имитация на щастие.
Тя конструира своята държава... По подобие
на себе си създава фанатичните си вождове.
Изгражда своята преторианска гвардия
заплахата... Не чувате ли стъпки? Председателю,
над мен по улиците в най-далечните прегради
в нощта – „Нощта на дългите ножове" –
е в разгара си.

Отварящите се врати не чувате ли? Стъпките?
И пръстите, откъснати от дръжките месингови?
Не виждате ли пристъпа на голото насилие?
Не може вий да не почувствате – заплахата
ви включва в жалката си имитация на празника.
Взривява с духови оркестри Тя голямата
илюзия, че вий Участвате, Работите и Дишате...
А после – всички ви превръща в привидения.
В начало тя прилича на внезапно обещание.
Но тъмната ѝ метастазия обсебва и най-святото.
Взривява с доноси взаимното доверие.
И в спалните – на общата възглавница заплахата
оставя кръглото си подозрение... Най-страшното
ще е страха и вий за да го скриете, неистово

почти отчаяно ще се притискате в казармите,
и там страха – по прерийната логика на стадото –
ще се превърне във насилие над другите – естествено
завършената форма на фашизма... Председателю.
Отварящите се врати не чувате ли? Стъпките?
И пръстите, откъснати от дръжките месингови?
Не чувате ли писъка на голото насилие?
Овеществената от някого заплаха? Вий не спите ли?
Спокойно спете вий, почтени Председателю.
Да мога да заспя и аз, но аз не мога... В тъмното,
високо над главата ми е вятъра...

* * *

Тоя дъжд е със тяло на мъж
и със воля на мъж –
тоя дъжд
е внезапния дъжд на Април.
Аз мълчах. Той дойде изведнъж,
своя облак докрай разрушил.
Падна той върху тъмната пръст.
Аз извиках от страх, но без глас.
Той изправи без глас своя ръст
до звездата, наречена – Марс.
И уверен, прекрасен и цял
той понесе със царствен замах
своя светъл живот от кристал,
и от въздух –
от шепот
и смях.
Той се блъска във тъмната пръст,
но в жестоката негова страст
е заключен лъчистият ръст
на дълбоко засетия клас.
Той обгръща – и влиза жесток

на дърветата в тъмния свят,
там, където заспалия плод
е без мирис, без образ, без цвят.
И преследва, на всичко готов,
своя ритъм априлския дъжд
със дъждовната своя любов
на работник,
строител
и мъж.
Той живей – възхитително-лош
и жестоко-добър... Той е гол.
И изпълва той тъмната нощ
със живот – и щастлив алкохол.
Без да мисли за смърт, той живей.
Той се радва нашир и надлъж.
Той ликува докрай – и се смей.

И умира в нощта изведнъж.

* * *

Най-после тялото ти е узряло.
Ти облаците си взриви – скочи.
И в скока си на светлото си тяло
чадърите ни траурни стъпчи.

Ах, скачай ти и с цялата си сила
ме блъскай по лицето – възкреси
на зимните ми мисли хлорофила,
усмивката ми – бившите коси...
Танцувай – аз съм твой и аз отново
във твое име – ще се отрека.
Ще млъкна аз пред мощното ти слово
на колене – със шапка във ръка.
И пак отново в струите ти гъсти,
там някъде – на края на нощта,
аз ще целуна святите ти пръсти –
седефа на нозете ти – в калта.

* * *

Не си ти по-могъща от кокичето,
от кратката му сребърна съдба.
В коя треньорска школа се научи то
на воля – и класическа борба.

Ах, във мига, когато ние хората
повярваме завинаги в снега
и в ужаса – повярваме на твоята
арктична диктатура... Във мига,
в нощта на алкохола и цигарите
едно внезапно, атлетично „не"
се вдига и взривява тротоарите
с трогателно-зелени рамене.

И ти си победена... Как научи то
най-крехкото – класическа борба?
Не си ти по-могъща от кокичето –
сестричето ми нежно по съдба.

* * *

Кълна се пред лицето на дактила,
на Калиакра в грозния прибой,
спасителя се давеше – със сила,
със страшна сила давеше се той.

Той – музика от мускули и стави.
Роденият под знака на Лъва,
не вярваше – о, Боже, – че се дави,
самите ний не вярвахме в това.

Но давеше се той. С полупечални
движения в пенливия прибой,
пред всички нас тълпа потенциални
удавници... Ах, давеше се той

красиво... Без да вярва, че умира.
Прибоя за минута го срази.
(И лятото – финала му – Елвира
заплака с аркансилови сълзи.)

До дъно той душите развълнува.
Как гледахме ний в празния прибой.
Какво, че той не знаеше да плува?
Ний вярвахме, че ни спасява той.

* * *

Ти би могъл да бъдеш весел,
и ти си весел всеки час.
Как иначе ти би понесъл
да си писател във Бургас.

Бях млад и по-жесток от гларус.
Несправедлив – не знаех аз
оная скръб, любов и ярост –
да си писател във Бургас.

И днес – аз тая чест понесъл,
с най-властния и нежен глас
ти заповядвам – да си весел
и да останеш във Бургас.

Пази ни ти от скръб и завист.
От смърт и от сълзлив екстаз.
С любов, мой скъпи, и с ненавист.
Твой Христо Фотев от Бургас.

ЛЕНИНГРАДСКО ВЪЗПОМИНАНИЕ

В небето – все по-близо до човека.

Люляха ме балтийски ветрове.
В хотела там – до старата аптека –
аз ще умра от много стихове.
Те идваха – и питаха – „Къде си?"
А там високо някъде в нощта
вървяха по небето стюардеси
на пръсти – със усмивка на уста.
А думите им скачаха срещу ми
по палубата тъй както – из тръба
и от случайни, най-безплътни думи
внезапно се превръщаха в съдба.
Блестеше голотата им опасна
с ямбически-сияйни рамене,
и просто „Стала безпащадна ясна"
проблясна милостта на твойто „Не".
Сега аз знам наистина – къде си.
Високо – над самите дъждове,
зовяха ме в небето стюардеси
с призивно-елегични гласове...

В небето – все по-близо до човека.

УРАГАНЪТ

Отново – капитане – в океана
при моите другари отведи ме.
Да бъда с вас в часа на урагана
„Мария“ – или друго нежно име.

Във въздуха е той – водата бяла,
но никой не го вижда как се ражда.
На тялото си страшната спирала
секунда по секунда как изгражда.

Как се изгражда с някаква дълбока
въздишка под съзвездия зелени
от гланца на Окото си – до скока
връз някои бермуди ужасени.

Как ще смилиме, ние, бедни хора,
булдозера на злата му стихия?
Ах, той не знае, че се казва „Флора“,
дори не отговаря на „Мария“.

Той разрушава. Грабва той. Помита.
Атлантика превръща в бяла пара.
За Никого – и Никога – не пита.
Пред нищо на света не отговаря.

Но въпреки това – във океана
отново, капитане, отведи ме.
Да бъда с вас в часа на урагана
„Мария“ – или друго скъпо име.

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

За въздуха – небето и земята.
Тъй свикнали са нашите души,
че най-неразрушимото – водата –
не вярваме, когато се руши.
А тя се разрушава с бавна сила.
Самите ний участваме в това.
Убиваме безшумно хлорофила –
душата – на дървета и цветя.
На въздуха – частица по частица
кристала ний разбиваме... В нощта
агонията на печална птица
ще потресе открай докрай света.
И ще събуди нашите заспали
и смъртно окислени сетива –
най-страшното внезапно осезали
под бившите дървета... И трева.
Ще търсим във себе си вината,
но късна може би ще бъде тя...

За въздуха – небето и земята.
Легендата за бившите цветя.

ЕЛЕГИЯ РАВАДИНЬОТИ

„За сродни духове копнея аз"
ЕЗРА ПАУНД

Най-после звуците наситиха душата ми...
Канона – партитурата на селската
акустика
насити тялото ми – през нощта магарето,
рева му – горестта му темперирана
на цялата вселена. То – последният
Сан Кристобъл... сред хора на чакалите,
на падналите ангели...(О, тембъри,
прогонени от Рая) Рижи сродници
на моите съселяни (но с изключение
на няколко – спестявам имената им).
И тая нощна стража – седем кучета
разлаяни... Не лайте, вий нещастници,
защото тая кална кучка майка ви
не е избрала расовата разлика
между чакала и вълка... А Той – самотния
на стъпка от дома ми, там във тъмното –
въртопа на дърветата, как вие той
към всички, срещу всичко... И най-после
изгря петела...след петела – слънцето –
и птиците взривиха въздуха – разкъсаха
съня му за нощта (забравих кукумявката –
брилянтната ѝ реплика). А жабата?

А стона ѝ на оскърбена там из ямата
на водомера... Как завижда тя
На лебеда (мечтае да лети). Веднъж видях
една –
по-точно чух я в човката на щъркела,
високо там – в клюна му – пищеше тя –
последната си песен – лебедова, може би...
„Навярно ще вали“ ми казаха съседите –
титаните на мисълта. „Часът ли – колко е?“
попитаха, а знаеха, че моите часовници
и трите са откраднати със тяхното
свенливо съучастие... Тъй достолепни в
своето
безвремие – в очакването на дъжда, на
чудото –
на края на света... Щастливи сигурно!
Различни звуци – карта на живота ми
(за селото по-късно). Изумява ме
благородството изискано на въздуха!
Как нежно – той без никакво насилие –
не ги поглъща, а приема в себе си,
обвива ги в коприната на своята
лъчиста тишина... Тях делнично
враждебни помежду си – бедни звуци...

Това е висша йерархия във действие,
от стона до въздишката – до ехото...
Ах, как отеква ехото в ушите ми
на кръгове... В мен – смешния – октомври е.
И аз сред бурените в двора ми, сред мощното
неудържимо войнство на билките –
красиви и уханни... Разточително,
по кралски пищно пиршество на птиците.
...И трябва ли отново да се питам аз
защо съм тук! Да – тук! Какъв е смисъла
на моето присъствие? Ще мога ли?
Ще издържа ли да поема цялата
безумна, безобразна оркестрация
на улиците, къщите, градините
с доматите, добитъка с пастирите –
печални събеседници на себе си...
Пещерните им сечива, домашните
им духове... Аурата смокинова
над думи и над гласове, без никаква
надежда и величие... Ще мога ли
да ги спася във себе си? И трябва ли?
Защо? И закъде? Но ти си с въздуха
на дъното на белите си дробове.

Не питай! Гледай как – той – ужасения
изскача през устата ти... Цигарите?
Внимавай със цигарите! Ах, ти ли си?
Соларий мой! (Прекрасна) Стой под
слънцето.
Да видя сянката ти – легнала на плочите –
стрелката ѝ матирана – дванадесет
без пет... Без шест... Секундите
са без значение (Тъй както и епохите).
Благодаря. Минаващите цигани ми казаха,
изпяха ми по-точно, изтанцуваха,
че се отлага края на света... Но време е
за обеден аперитив. Щастливи цигани,
говореха с конете си. Не питаха
за пътя (той бе в тях). И после тръгнаха
към Истанбул – Константинополис... И тая
безкрайна и уханна, дълга нощ
ще се сънувам в Лисабон. Защото всички ний
сме пътници и щата Равадиново
е спирката на бляна и куража – сетната –
преди да се превърнеме на кораби
в последното пристанище...

ДЕКЛАРАЦИЯ

опит за манифест

Смъртта!
(Аз знам) ме обкръжава – ще ме обкръжи
преди към нея да пристъпя нежно с „Мила“.
Това което ми е дадено, не ми принадлежи.
Принадлежа му аз със страшна сила.
На всичко „да“, но „не – не“ на смъртта,
на нейните слуги, васали и слугини...
На съучастието им в бездарността,
която иска за талант да мине.
Безмилостна – без милост съм и аз
към вас, госпожо, просто аз се смея
(но през сълзи) пред тъпата ви власт
не да смъртея с вас, а да живея
е моят избор...

СЪН В ЛИСАБОН

Сънувах – как вървях във своя сън.
(Не падах аз и не летях), как крачех
през своя сън – внезапен и подобен
на някакъв огромен нощен град –
например Лисабон... аз бях свободен,
и в тялото си бях – и в тоя въздух
с привкус на тропик – близък океан,
и в залез – по-величествен от айсберг.
Крайбрежен булевард... Да – в Лисабон!
Град, в който аз не съм бил в моя странен
живот на сън в Истанбул – сън в Бургас...
на сън в самия сън тук в град Созопол...
...Тринайсти февруари... Нощ.
Тук в малък бар –
(бивш дом на мой приятел) стар приятел –
подарък от самия Бог... Стоеше Той
на стола си срещу ми – автентичен
като създаден в тоя миг – аз се усмихнах,

аз не сънувах. Буден бях – усещах,
че се докосвам до това прекрасно,
спасително, неизразимо нещо, което
съществува над живота и над съня –
единственото нещо, по-точно
истинската майка на нещата –
родилния й вик – дъга от болка
и тържество... Тук в тоя нощен бар
аз бях щастлив, бях буден, бях Достоен
за Лисабон...

ИЗ „ОБЕЩАНИЕ ЗА ПОЕЗИЯ“

Когато си отново над морето – и когато
от дъното му се надигне някаква дълбока,
космическа въздишка – и внезапно Скока
изпълни тялото си с тежкото си лято,
скочи – водата ще отнеме тежестта му.
Последвай устрема – замаха на ръцете си,
и чувството, секунда може би, че си крилете
на птица – да вибрира в острото ти рамо.
Очи, във взрива на мехурите разтваряй.
И пресечи със няколко измерени движения
и първото, и второто, и третото движение –
четвъртото е най-опасно – остро – не забравяй
– не си вода... Почти по-съвършено от водата
е тялото ти, голото, надолу устремено,
ще става все по-плътно, по-опалово студено,
но ти не спирай скока си надолу, по средата.
Не вярвай на средата ти – на онова приятно
усещане за щастие – оранжево – тогава
ти превърни в стомана и най-малката си става,
защото никога не ще те видиме обратно.

Ах, твоето спасение е в скока ти надолу.
А дъното се вдига все по-тъмно, по-голямо.
Какво че въздуха... Че те изгаря пепелта му.
В морето ти си целия – на дъното му голо.
Замри – на въздуха си до последната частица.
И в най-последната, коленичи по-ниско от съня ни...
И с устремените си колене, гърди и длани
се изхвърли нагоре, по-нагоре – ти си птица.
...А въздуха – когато той те ослепи отново
и те приеме на живота си в горчивото изкуство –
ти съхрани завинаги внезапното си чувство,
че си в света – във всички ни и всичко, –
че си слово.

ЛЕТЕТЕ ОБЛАЦИ –

и слушайте – щастливи са родените без никакви
страдания. Усмивката на майките им – с
бисерните хълбоци – ги придружава винаги. И
тяхното спокойствие се утаява във душите им.
В душите им – богато надарени със търпение.
Летете облаци.
Чудесни облаци. И слушайте – щастливи са
родените без истерични викове. Вродено е
дълбокото им уважение към формата. (От дрехите
– до ритуалите на своята държава са безукорни.)
Без форма те – всички те са толкова
безпомощни, че вярата им в нейното могъщество
прилича на религия.
Летете облаци.
Вълшебни облаци. И слушайте – щастливи са
и са големи техните възможности понякога. Те
доразкриват блясъка на формите заварени –
не разрушават никоя. И хаоса в началото (с
окото му във центъра) ги хвърля в отчаяние. Без
рискове – живота им прилича на пътуване.
Самите те са пътници, богато застраховани. И
колкото да са големи техните успехи и усилия –
побират се в законното пространство на
различни стилове.

Летете облаци –
и слушайте – щастливи са. И е безспорно
тънкото им чувство за изящество. Красиви са
лицата им, ръцете им – изтънчени. Защото
крехка е на красотата тайнствената анатомия.
Дотолкова са гъвкави ръцете им, дотолкова,
че е прекрасно тяхното последно отчаяние. Ах,
не пристъпва глухата им статуя. Напразни са
упорството, молитвите и жертвите...
Те не намират силата на Анджело.
(За случая е писано в учебника.
Спомнете си коляното Мойсеево.
Вдлъбнатина от чука му, достатъчна да се
помести нечие сърце.)
Летете облаци –
и слушайте – живея аз. Благодаря на майка
ми за нейното търпение.
За нейното прекрасно „да“
и сълзите в истанбулската клиника. Живея
оттогава аз, живота ми е весела експлозия.
Самият аз съм целия в червената му орбита. И
толкова безмилостно открита е душата ми, че
и внезапното ми искрено мълчание прилича на
естрадно представление.

Летете облаци.
Червени облаци – и слушайте. Живея аз. И цар
сън, но аз зная – зная аз, поискам ли да
притежавам повече от хляба си – аз ще изгубя
своето величие. Реша ли миг да пощадя
сърцето си – ще се разсипя аз – бутилка счупена.
Престъпя ли секунда да запазя себе си – и
мравката ще ме прегази яростно.
Летете облаци.
Родилни облаци. И слушайте – живея аз. И
толкова надраснах аз живота си,
че формата му ме изпълва с отвращение.
Не може красотата на щастливите
да ми замести търсената истина.
Как да живея в себе си, когато пак мечтая
да съм в тялото на въздуха. Да ме отгатва
огледалото единствено по беглото ми
и безшумно дишане.
Коя луна отново ще ме вдигне върху
покривите? Гол съм аз... Мечтая аз.

Летете облаци.
И слушайте – валете вий. Докрай се съблечете –
заковете ме на улицата с ярките си гвоздеи.
Аз искам да потъна във водите ви. Да съм
добър. И щедър. И навсякъде. Как искам аз
да съм добър – добър ли съм? И щедър ли съм
аз? Живея аз. Живея и се смея, смея аз. По
улиците на Бургас – пред гарата. Под кулата с
часовника... Сега.

ВЪЛНАТА

Опит за портрет

Когато вятъра притисне с хълбоците си водата,
е тласъка – началото на нейното движение.
Безшумното движение на горната вода – по-точно
плъзгане над долната (а тя лети обратно)
нараства и в дълбочина. И по-дълбоко, по-дълбоко,
по-дълбоко тя усвоява скоростта си до мига
на първата пукнатина... Вълната – зародиша
ѝ се изправя срещу въздуха.
И под небето – на хиляда километра започва тя да
осезава себе си, да се изгражда в скоростта си
под небето, по-здраво, по-зелено от стомана. И
под небето – под звездите с неизменните си
корпуси, внезапно разрушавана се вдига тя, строи
тя своите мускули и в косите ѝ се надига
фосфора на най-дълбоката вода.
Сама – между водата и небето – на деветдесетата
минута, след толкова прекрасни поражения, в
часа – когато прекосява фокуса на Лебеда, тя
получава първата си сянка, а сянката ѝ подчертава
тялото, което е... Не е вода или небе –
това е тя. И как прилича тя на себе си.
Неповторима и трагично концентрирана в посоката
си към брега.

Преди да се изостри, да намери тя своята съвършена
геометрия, тя знае, че върха на скоростта ѝ
е някъде пред нея и над нея... Тя помни още
своето начало. Но тя лети – лети тя и се готви
за скока си в секундата, когато и вятъра ще
падне – и нощта. Тогава тя внезапно нажежава
върха си и под тая звънка плоча на въздуха тя
се издига рязка – прекрасна, заплашителна,
сама.
Завършена открай докрай, започва тя своята
фантастична премиера. Дълбоко в нея скоростта
живее, вълната носи себе си – гласа си и от вика
ѝ въздуха трепери. Сама – над всички свои
псевдоними. И имена. Кой ще узнае? Никой – как
тя пресова всяка своя капка, във името на
своето единство. На своето движение – и сила.
Зелена – а ъглите ѝ нажежени. Високо над страха
ми тя се блъсна далече там пред мен, но ти не
вярвай, че тя умря завинаги – не вярвай. Кажи
ми не усети ли как нещо премина през лицата ни,
как нещо – неназовимо и прекрасно, –
нещо, което никой никога не може да назове и
умъртви, премина – и озари сърцето на деня.

* * *

Там на завоя остър за Несебър.
По пътя за Бургас – далече там
аз знаех как да съм добър и щедър,
не подозирах – а съм бил голям.

Аз знаех как на глас да ви изричам.
Как да рисувам странния ви глас.
Обичах – а не знаех, че обичам,
и целият от нежност светех аз.

Самия въздух аз наподобявах
и ви празнувах от куплет в куплет.
Щадях ви – и докрай се премълчавах.
И премълчан съм бил голям
Поет.

* * *

Най-важното е да се осмелиш.
Да превъзмогнеш своя страх – да скочиш
в студения и кристаличен въздух.
В обятията на самия Март – да стъпиш
на тънкия му слънчев лъч и кратък
под снежния му купол (ту дъждовен,
ту снежен купол), ти да балансираш...
Да знаеш, че те помнят – че те гледат.
Със непрекъснат и издигнат поглед.
Те гледат твоя силует на малък
и весел акробат... И се страхуват
да не залитнеш. Те зелен те помнят.
Да си зелен под мартенския купол.
(Под снежния или дъждовен блясък.)
На Сириус – в студения прожектор.
Мой малък акробат, ти цял трепериш.
По тънкия си слънчев лъч как стъпваш.
Как се огъваш в бесния оркестър
на снежния или дъждовен вятър...
Какъв прекрасен цирк. И аз те гледам.
Как искам да рискувам. Да те следвам.
Да съм зелен, безумен, сърцевиден.
Усмихнат – да издигам твоя поглед,
ах, твоя тежък поглед до самия
кристален блясък – там –
на тоя дъжд.

* * *

И тоя ден за мен е ден последен.
О, вторник, аз съм в стръмния ти скок.
И в твоя гребен, в твоя жест победен –
аз виждам как изграждаш своя кок.
Не гледаш ти към мен, но ти ме виждаш.
Ти се усмихваш – не, не искам аз,
но ти във своя поглед ме зазиждаш
до корена – от плач – на своя глас.
Не искам, а се вслушвам в твоя нисък
и глас, и тембър... Не разбирам как,
но в техния регистър съм – от писък
до шепот – удивителния знак.
Свободен (да съм кротък и полезен).
Но седем е, час нежен (аз съм прав).
Час утринен – на десния му глезен
съзирам твоя остър автограф...
И тръгвам. Пак съм в първия „Икарус".
Към друг, по-мощен глас и в тоя глас
аз изведнъж се осезавам с ярост –
забравям те с възторг, – но жив съм аз,
и спомням изведнъж... Не обяснявам.
Но как бих обяснил, че съм готов?
Че съм ви равен?...Аз се появявам.

...По-кратък от възможност за любов
се появявам аз... Сред вас – обречен
на своя глас, до ужас уязвим,
на тоя час (аз вярвам), той е вечен.
Един – дъждовен – и несъкрушим.
Но вярвам в туй, което обещавам,
и със възторг забравям аз след миг.
Аз падам – наранявам и прощавам, –
опитомявам своя дълъг вик.
И своя – срещу вас изправен – поглед...
(О, тоя час със блясък на Мискет.)
Но изведнъж – над мен с отвесен полет
съзирам твоя снежен силует.

И тоя ден за мен бе ден последен.
Бях верен аз на стръмния му скок.
Завръщам се – ти казваш, че съм бледен.
Ах, ти взривяваш своя златен кок.

* * *

Едно голямо и прекрасно „да“ – морето...
О, морето и съвършените му хоризонти.
Кой ги разтваря и затваря? Първия –
криле за уморените ми глезени.
На дъното на въздуха е втория –
върху водата –
на върха ѝ.
А третия – с корона от сапунени мехури.
Голямото пътуване започва от четвъртия.
Плътта му из емайла на въздуха със тласъци
изскача и намира сянката си – гледайте
как се изопва със звънтене вертикала му.
Пътуването (с бившите си къдри)
е във въздуха.
И постепенно ни изпълва, както вятъра
се извисява в корпуса на яхтите...
Да тръгваме.
Но не защото трябва, трябва – невъзможно е
ний да не тръгнеме... Изглежда –
без да знаеме
отдавна ний сме тръгнали... Пътуваме.

(Пътуващите си невинни) и внезапно укора,
сферичната уплаха и страдание във погледа
на Някоя... Сънуваме жените си, когато сме
със тях – лице срещу лице, –
и над беззвучните
им устни ние падаме... Децата ни –
най-малките – са тъжните ни пощальони.
(О, телеграмите – от стая в стая...)
Ний пътуваме.
Останеме ли тука, ние никога
не ще се срещнем... Запомни ти – никога.
Надеждата за среща е пред нас.

ЛИТУРГИЯ ЗА ДЕЛФИНИТЕ

ВСТЪПЛЕНИЕ

Как искам да живея аз и да живея непрекъснато.
Да тържествува въздуха във белите ми дробове.
И аз да съм във тялото си като във морето – целия.
И мислите ми да са хубави и весели, и радостни –
по-доверчиви от листата на дърветата. Чудесни са
дърветата – и тяхното пътуване в сезоните...
Красива е земята ни и слънцето е удивително.
Но вий минавате по есенните пътища и цялото
ми същество се скланя от дълбоко преклонение.
Вий – скромните сестри на майка ми... Мъжете ви
с ръцете на баща ми – нечовешки в своята
печална красота – по-съвършени от надеждата...
Вий, хората, които винаги се вглеждате във себе си
и негодувате от себе си – понякога
се смеете над себе си –
обичам ви.
Ний трябва да се срещаме и да работим заедно.

И заедно да вярваме – да викаме, да падаме...
Защото ний изстрадахме магията на поздрава –
великото значение на простото ръкуване.

Как искам да живея аз и да се смея непрекъснато.
Да обуздая бесния оркестър на живота си –
синкопите му стръмни да превърна в музика.
И колко ми е трудно, непосилно – невъзможно е.
Той се извива – звездна риба – във ръцете ми.
Взривява без усилие най-здравите ми навици.
Вълнува – предизвиква многобройната си публика
печално ироничен и безкрайно възхитителен.
Трагичен и спокоен, и безличен.
Безсмислен, но единствен може би.

* * *

ПОНЯКОГА по-много се обичахме,
понякога по-малко, а понякога,
когато ти заплакваше в ръцете ми,
живота ми приличаше на щастие.
Луната мълчаливо ни преследваше.
Рисуваше телата ни по пясъка.
Ний правехме какво ли не – понякога
наистина приличахме на влюбени.
Но пясъка изтече от косите ни
и се завърна помежду ни въздуха.
Естествено е във такива случаи
усмивката ми малко да е стъклена.
Естествено е да потърся хората.
Да се разтворя в тяхното съчувствие.
Да им изплача болката си с някакво
забравено и скрито удоволствие...
(Аз мога да разплача и дърветата,
и птиците – и бронзовите бюстове,
но докога ще ни сближава болката
и много ли е трудно да сме искрени?)

И затова ще се усмихна някак си.
Усмивката ми ще е малко стъклена.
Уплашено ще питам – и безмилостно
луната и дърветата, и себе си,
наистина ли ние бяхме влюбени,
или в нощта приличахме на влюбени?
Наистина ли ти си моято щастие,
или в нощта приличаше на щастие?
Тогава ще напиша неочаквано
най-истинското си стихотворение,
най-хубавото... Като тебе
хубаво.

И толкова далечно – като теб.

* * *

В памет на Димитър Велинов

Смъртта във рамката на некролога,
очовечена в шрифтове и снимки –
абстрактната – не ми говори нищо...
Аз трябва да съм в нея! Аз – във Някой,
когото ний полагаме в земята
по точно изградения сценарий...
Вий казвате: в земята той не мисли.
Нима като не мисли – не живее?
Ний просто не разбираме езика
на хората които са в земята...
(И той престава да разбира нашия.)
Вий казвате: на него му е тъмно.
Но светло ли е винаги във мене?
Студено му е, казвате, и страшно.
О, колко пъти ми е било страшно.
И колко пъти нежните ми мисли
са чукали с окървавени пръсти
по твоето сърце, Другарю скъпи.
Вий казвате: в земята няма слънце.
И във морето – казвате... Чудесно.
А откъде са тези златни свещи
във клоните, цветята и тревите?
И златното сияние, с което
морето ни обгръща?

(Но елате
със мене над морето – там са всички
печални капитани на смъртта си.
Не виждате ли имената – с трите
инициала – с морската сирена,
любовно татуирана?) Мълчете!
Не говорете!
Тихо!
Тихо!
Тихо!
И ми простете, моля ви, ще мълкна.
И вече няма да говоря – зная,
че във морето няма нищо – нищо
и във земята... В скока си към нея...
Единствено дълбоко в паметта ми,
по-скръбно обетована от всички
небета – са добрите ми другари.
Отломъци от жестове... Усмивка...
по-точно сянката ѝ. В паметта ми
лица и фигури с пирамидална
(сикстинска) композиция. Любими,
неповторими същества, с които
живея аз сред живите – безшумно –
до рамото – отляво – на смъртта.

ОДА В ЧЕСТ НА ЕДИН ПОЕТ – И НЕГОВИЯ КОРАБ „АПОЛОНИЯ ПОНТИКА“

Ти – лято стръмно – и осемдесето!
Ти – събото, родена за покой!
За спускане на кораби в морето...
как потрепера с тъмна тръпка. Той –
мечтаният – от мачтата до кила –
прекрачи той деветата греда
и затрептя от красота и сила
най-после в съвършената вода
и в съвършеното – до болка – синьо...
А аз крещя към всички небеса –
о, майко на моряците – богиньо,
светицо от стомана и роса,
бъди му Ти най-святата закрила!
Води го от вълна ти на вълна,
в моретата опасни на дактила
и по-коварни от една жена...
Компаса му благослови ти, свята!
Над картите му светлина бъди!
И в цезурата страшна между двата
внезапни урагана – го води!

Метафорично-златните му мрежи
Ти приеми във своята глъбина!
Изпълвай ги със люспести копнежи –
спасен, пред смъртта си, имена
и спомени – щастливо заредени
със бъдеще... На края си спомни!
Спомни си Ти на края и за мене!
От пясъка – Богиньо – ме вдигни!
Да тръгна аз обратно във безкрая,
под знака на тракийските съдби...
Там – към последната колония на рая,
в която ще изчезна – може би...

* * *

НА УЛИЦАТА до голямото пристанище –
единствената улица в живота ми –
танцуваха внезапните момичета
и въздуха извайваше бедрата им.
Мъжете се отпускаха по стълбите
и уморени – тъмните им мускули
прибираха крилете си... Жените им
се търсеха във мъжките им погледи.
Унесени – децата се притискаха
в трептящите им хълбоци. Прозорците,
които се люлееха от вятъра,
изстрелваха блестящите си ножове,
но никой не умираше.
Танцуваха
и пееха внезапните момичета.
Китарите неистово ликуваха,
защото лятото е във средата си,
в самата си сърцевина – завършено
и съвършено в своето присъствие...
Защото сянката му е в нозете ни
и толкова е хубаво във въздуха

на улицата... В девет и петнадесет,
в средата на танцуващата улица
премина лъчезарно погребение...
Ковчега се люлееше във дланите
на близките, които се усмихваха.
Старицата заспала на леглото си.
Повикали я... Тя не се събудила.

Китарите.
И на върха си –
Лятото.

Танцуваха внезапните момичета.

* * *

ЛЮЛЕЕШЕ МЕ старото созополско пристанище.
И корабите ме люлееха, люлееха ме къщите.
Забравили годините си, къщите – вечерните –
приличаха на пясъчни, разсипваха се някъде
далече от душата ми... По дяволите къщите.
Небето ме издигаше със стръмните си облаци
високо до луната и луната се усмихваше,
жестоко се усмихваше и в блясъка ѝ рибата
изчезваше от погледа. Луната се усмихваше,
усмихваше,
усмихваше –
проклинаха я моите приятели – рибарите.

Със залеза ѝ въздуха потръпна неочаквано
и неочаквано потръпна залива. Въздъхнаха
моторите и корабите се събудиха. Рибарите,
най-младите, говореха възбудено за рибата,
която е в морето, но пресичаха ги старите:
– Не предизвиквайте съдбата си.
Но младите се смееха.
И старите се смееха, не вярваха на себе си.
А въздуха излъчваше такова обещание –
и сребърно, и люспесто, – о, въздуха замайваше –
приличаше на щастие... И всички се отправиха.

И се забравиха.
И ме забравиха.

Люлееше ме старото пристанище – в нозете ми
водата изоставена си спомняше за Някого...
На дъното ѝ рибите изпуснати проблясваха
подобно имената на случайните любовници.
Случайна ли си ти? И ти ли чакаше безлуние,
за да те видя в себе си, за да усетя твоето
ухаещо присъствие?... Ти никога не вярваше
на моите обещание... Обичаше ме винаги.
И колко неочаквано, и колко изненадващо
е името ти в пясъка на старото пристанище.
Случайна ли си ти? И имало ли е случайности?
Случайно ли е старото созополско пристанище?
Ти пееше.
Ти пееше.
Ти пееше в душата ми и въздуха ме вдигаше –
приличаше на щастие... И може би е истина.
И сигурно е истина, не зная вече тебе ли
обичам, или другото, което е във въздуха,
във облака,
във слънцето,
и в чайката, усетила пристигащите кораби.

ПИСМО

до Човека (нарочно не ще изрека името му), който
преди 50 години предизвика усмивката, насмешката,
смеха (с едно тъй дълго ехо) на моите съграждани с
опитите си да изгради електростанция, задвижвана
от енергията на морските вълни.
Когато ми разказаха всичко
това,
уважаеми господине, –
когато ми разказаха всичко
това,
душата ми се изпълни с възхищение,
с безкрайно уважение към хората.

Благодаря ви, господине.

И ми позволете
удоволствието да си представя цялата история.
Широките ви стъпки с високата ви фигура.
По улицата с гипсовите надписи на къщите –
на собственика името – с презиме и фамилия.
С файтоните зад рижите опашки на кобилите –
свещта – очетворена във фасета на фенерите.
С безкрайно удоволствие да си представя хората
в квадрата на балконите – общинските чиновници,
търговците на въглища, Калипсо – проститутката,

внезапното учудване, изопнало лицата им...
Разбира се, вий може би това не забелязвате
и може би не чувате усмивката им – Лудия.
Вий слизате по стълбите, по стълбите, по стълбите.
Морето е насреща ви, напрегнато го гледате
и целият сте в ритъма на златните му мускули,
на мощните му крайници, раздвижили машината,
крилите, перките на вашата
електростанция.

О, светлина, заключена в космическата ритмика
на морското вълнение, вдигни се от леглото си
и оплоди поетите, възпяващи със някаква
онанистична лекота отблясъка на залеза
в очите на сирените... Аз трябваше наистина
да бъда с вас по пясъка, да защитя от вятъра
изящните колони на чудесните ви формули.
От строгата им форма и красиво съдържание
да взема аз урока си по истинска поезия.
Вий сигурно сте търсили опората на моето

детинско възхищение. Аз бих ви вярвал повече,
отколкото бих вярвал на общинските чиновници.
Неизмеримо повече отколкото в блестящото
и тъмно счетоводство на търговците на въглища.
Разбира се, морето ни предлага светлината си
и ние ще я включиме във нашите проводници.
Предлага ни мащаба си... И аз мечтая яростно.
Аз вярвам в невъзможното. А не в кодекса – жалкия –
на мравките... АЗ вярвам във крилете си
(по-точно, в спомена за тях) не просто някъде –
а там, между земята и небето, Вий търсете ме
по стълбата – стъпало по стъпало, там – изчезна
от нечии криле

Защото, въпреки най-сигурните доказателства
на мъдрите професори от изтока и запада,
много ми е трудно да приема, уважаеми Господине,
че корена ни произлиза от маймуните.

И да не вярвам – колкото и да е смешно –
в божественото ни начало.

С ПОЧИТАНИЕ: *Христо Фотев*

РЕВОЛЮЦИЯ – ОКТОМВРИ 1917 г.

(Опит за портрет)

Света се вдигна – голото му тяло
бе нажежено от страдание до бяло...

В началото бе човешкото страдание.
В най-пещерната форма на смъртта
се гърчеше, от край до край, света.
Но кой изрече първото възвание –
въстание,
въстание,
въстание?
Кой превъзмогна ужаса – глада?
Кой възвиси разбитите доверия?
Надеждите покрусени – в града, –
най-скръбния на руската империя?

Кой принизената човешка маса
от пролетарии превърна в класа?

Октомври – обещание за щастие.
Тъй фантастично в своята простота –
как предизвиква светлото участие
на всички бедни хора по света.
Внезапно обещание... Изречено
на руски... Пред димящите дула
там под небето с изстрели насечено
в града с „Адмиралтейската игла".

Но знаеше Човека с мощно чело
как обещанието да превърне в дело.

И който му повярва – не сгреши.
Той не насили никого – той каза
в лицето на най-хищната омраза –
че всеки има право да реши
съдбата си... Дори и да сгреши.
Сгреши ли, да не бързаме ний, нека
до края ний да вярваме в Човека –
но никой няма право да руши.
Той каза – всеки има право да лети.
Да вярваме в крилете си – тогава
в лицето Той на своята държава
с мечтите ни говореше на „Ти".
На всички – всичко да принадлежи.
За всичко – нека всеки отговаря.
Пред въздуха – земята и Другаря.
На всички – всичко да принадлежи.
– Но никой няма право да руши.
Да лъже – да насилва и ограбва.
На подлостта си стъклената брадва
той вдигне ли над нашите души,
от наше име вдигне ли... Това
изопва до размери исполински
гласът му... И печалния Дзержински

превръща в ненадейна тетива.
Защото – каза – трябва да се бди.
Умри – но пак закриляй чистотата
на всяка своя стъпка по земята –
днес цялата планета ни следи.
Защото още хиляди в света
са безсловесни, унизени хора,
че всичко туй, което днес говоря,
ще се предава от уста в уста...
Най-малките ни жестове – дъха.
Дори дъха ни, каза, се превежда
с езика на човешката надежда
и вяра... Ний ще стигнеме върха.
Ще победиме – каза... След това
с усмивка и печална, и детинска
той слезе от балкона на Ксешинска...

„Аврора" бавно влизаше в Нева.
През преспи, викове и календари
и врагове вървяха... И другари.
Убийци по призвание – с поети
разменяха нагани за куплети.
С голяма стъпка пред света се втурна
Русия мирна – и Русия бурна...

В страданието – пред света. В мечтите.
В гърба й кой не стреля и в гърдите.
Не себе си... Призвана да спасява.

Как защити тя истинската слава
на мъртви и родени... Как отново
в години на безпаметно олово
на Словото спаси тя чистотата,
лицето му тя върна – и крилата.

През преспи, викове и календари
и врагове вървяха... И другари.
Работници – моряци и поети...
Октомври месец – двадесет и пети.

И който му повярва – победи.
Премина всички кръгове на ада.
Той знаеше как по гърди се пада,
но на колене, никога... С гърди
върви той пред света и със света.
И как отеква във нощта оловна
и нова – и жестока – и любовна
на твърдите му стъпки песента.
На самотата – златната ръжда

взриви Той – и на вярата си чиста
запази октомврийската – лъчиста
и вертикална форма на дъжда.
Да се живее стана по-добре.
По-истински, но много по-опасно.
Защото, кой не се нахвърли с бясно
желание срещу му – да умре?
Най-яростното стадо на света –
до мозъка на костите си хищно,
паунски коронавано – и пищно –
величества...Величия...Калта...
Той срещу всички издържа – една
от хилядите не понесе – рана,
на тоя от най-верната охрана,
но въпреки това – не онемя.
Но въпреки това не вкамени
сърцето си, когато със почуда
Той се изправи пред „другаря" Юда,
позна го – и спокойно отстрани...
Със Него ний вървяхме – и сега
вървиме с него в дните си огромни.
Той ни научи как да бъдем скромни
във часове на сила – и тъга.

Скръбта как трябва да се победи.
Как да възкръсне пак ръката слаба.
Че има нещо повече от хляба –
Човека, който върху него бди.
Той, който бе с хиляда имена,
на никого не каза той – помни ме.
Да бъде свято светлото му име,
достойно за Слова – и тишина...

ТЪРЖЕСТВЕНА ЛИТУРГИЯ ЗА ДЕЛФИНИТЕ

Помня – морето миришеше на престъпление.
А престъплението толкова приличаше на работа – на дело.

Как летяхме с риболовните флотилии
в най-синьото – арената –
и как танцуваха делфините.
Ти, Капитане мой,
разстрелваше водача – и последния.
И стадото в кълбото на смъртта си
се изхвърляше
с крилете си несъвършени – перките –
във въздуха,
във въздуха – завинаги ще ги запомня аз – на Азия,
в часа – когато ги заграждахме със мрежите.
(В убийството прилагахме най-точна технология.)
И толкова приличаше на работа убийството.

Строители – зидари на смъртта им –
ние стреляхме
в делфините... Умираха делфините... Завинаги...
във въздуха – между морето и небето – някъде
на гларусите в скръбното арго.
О, Капитане мой, не трябваше...
Не знаехме ли ний, че стреляме в приятели?
Ние не разбирахме, не вярвахме в езика им. –
Те викаха!
Но те – как викаха – напразно са изричали
окървавените си думи, Капитане мой.

ИЗ „СПОМЕН ЗА ЕДИН ЖИВ“

И ето – аз вървя срещу легендата за себе си.
(Прости ми ти провинциална митологийо.)
Над спомените и над думите е мойта биография –
в агонията на мечтата ми за щастие.
Останалото е банално досие... Наистина
да се скърби е престъпление – предателство
след тая царствено-завършена история –
монументалното ми детство... Нищетата ни
– над нея ний... Аз помня – тя излъчваше величие.
Квадратната конструкция на масата ни дървена.
В любовно-съвършеното мълчание –
семейството... Ах, как растеше блясъка
от чашата с вода... Как ний се смеехме.
(И как сияеше седефа на зъбите ни.)
Но помня – как заспивах неочаквано
с криле под бялата възглавница. И опита

(как той се пръсна в тъмното) на майка ми
да ме заключи във едно ридание...
На майка ми... Защо тя непрекъснато
ме викаше по име? Как го сричаше –
по-точно как го мяташе във въздуха
със писъка на устремено копие...
И към какво тя искаше наистина
до болка да ме прикове? Към него ли?
Когато аз вървях пред него... Целия
в небето анонимно на живота си
и в имената – хиляди, – с които вий,
прекрасни и безименни, ме викахте.

* * *

На Георги Вирянов

Но да положа думите, тъй както
октомври – часовете си. (По гръцки
изваяно е тялото на въздуха.)
Тъй хладно е спокойното движение
на Ропотамо... Прилива внезапно
я заковава – тя почти не диша.
(Река престава да е тя.) Сведи се
над нея и се погледни в лицето –
завинаги повярвай в паметта ѝ.
Не я докосвай. Тя е твойта крипта –
внезапна и дълбока... Но се вдига
на устието и в дъгата, прилива –
към извора си тръгва Ропотамо.
С най-истинското, до уплаха мъдро
течение в себе си... Срещу си.
(Под мостовете със обратна сила.)
Но ти я следвай. Слушай как се вдига
из тъмните ѝ глъбини гласът ѝ –

ансамбъла на бившите ѝ капки,
движение – посока – и единство.
Как Краля на комарите докосва
повърхността ѝ със звука на флейта.
Ах, как отекна след тринайсет кръга
във въздуха – листото на Октомври.
(То още в твоето сърце трепери.)
Но ти мълчи. Върви след Ропотамо
стъпало по стъпало... Не умирай.
Пред себе си върви ти, пред реката,
която срещу себе си пристъпва.

За да заслужи името си – Царска.

МОРЕТО

На Стоян Добрев

Тихо –
както вали.
Тихо –
както боли.
Тихо,
тихо,
тихо.
Снежинките засипаха сърцето ми.
Сърцето ми прилича на градините
във София – напълно изоставени
от скитници, мечтатели и влюбени.
Умираше – засипано – сърцето ми.
И моята фантазия единствено
ме стопляше със детските си хълбоци
и викаше насреща ми: – приятелю!
Не вярвай, че морето е измислица!
Морето съществува! И достатъчна
е вярата ти в някакво приятелство –
да се изправи бавно пред очите ти...

Морето се изправи пред очите ми.
Водата му със гъвкаво движение
се чупеше в кристалите на пясъка.
Дълбоко утаени – цветовете му
очакваха нетърпеливо слънцето.

Изнемощели – лягаха делфините
в прегръдките на топлите течения
и сенките им падаха стремително
над рибите... и рибите се плашеха.
И рибите живееха... и някъде
от пясъчното дъно на душата ми
изплуваха най-смътните ми спомени –
началото на моето съществуване!...
...Хрилете ми изгаряха от въздуха,
и перките ми блъскаха дърветата.
И люспите ми падаха по пясъка
хилядолетия преди сълзите ми...
О, рибите живееха... Не бързайте
нетърпеливи риби да излизате,
не тъпчете по стъпките ни в пясъка,
красивите си форми не променяйте!
Не знаете вий колко е мъчително
да се получи огън от дърветата,
да се замести силата на перките
с фантазия и непрестанно мислене.
Не знаете вий колко е мъчително
откриването на една Америка,
на сифилиса – дългото лекуване
и страшните задачи във училище.
Не знаете вий – откъде ще знаете

жестоката ни нужда – да обичаме.
И колко ни е трудно да обичаме
не знаете вий... мисля си понякога,
че любовта е чувство към морето ни –
бездънното, най-синьото, безкрайното,
в което ний преди сме съществували.
Навярно ни е било много хубаво,
когато непрекъснато сме плували.
И затова след всички перипетии,
които сме преминали – единствено
любовното ни чувство е останало –
ний винаги се влюбваме във някого...
обичаме ли – носиме телата си
със веселата лекота на рибите.
И откъде е странното мълчание
на влюбените? Откъде е нашата
носталгия по зноя на моретата?
И искаме ний вечно да обичаме,
но толкова е трудно да обичаме –
до края да се радваме на себе си.
Аз няма да говоря за парадите,
медалите, казармите, убийствата...
Ще премълча военните безумия,
защото ще умра от отвращение.

И ще възпея хилядите влюбени!
Ще ви разкажа техните истории
и моите истории – за нашето
усилие до края да обичаме...

Морето се изправи пред очите ми.
На дъното му се усмихва лятото.
Случайното докосване на хората
отекваше дълбоко във сърцето ми.
А хората се качваха в трамваите
и слизаха. Разменяха си поздрави.
Отърсваха с усмивка от косите си,
лицата си, ръцете си, палтата си
безпомощните люспи на снежинките...
И светеха за някого очите им.
И светеха за някого лицата им.
И светеха за някого ръцете им.

Тихо –
както си вали.
Тихо,
тихо,
тихо!

ИЗ „ПОНТИЙСКИ МОТИВИ“

На Екатерина Томова

1.
Не питай къде е морето, което лети!
Морето е всичко, в което си целия ти.
До върха на косите си, твоите бивши коси
да си целия – иначе никой не ще те спаси.
Ти сянка ще си, но не твоята сянка сега
ще спасява делфина, напразно ще търси брега
и напразно под синьото, пусто и страшно небе
Антигона, сестра ти, ще търси да те погребе.
Не питай напразно морето, което лети –
морето е всичко, в което си целия ти.
И какво че деветата твоя, последна вълна
ще е синята някоя, пуста и страшна жена?
Когато в морето си целия ти – прошепти:
„ах, колко си хубава – колко си истинска ти!“
И тогава делфина във детската своя тъга
ще се хвърли със целия теб на брега... На брега
ще вдигне лицето ти, твоето чисто лице,
Антигона със траурно-властни и силни ръце.

2.
Когато в морето си целия ти – запомни!
Да си целия ти във морето на своите дни.
И смъртта ти (какво че отново надига се тя?)
Че пасажа от скъпи удавници пак прелетя?
Че отново си в пяната мраморна ти на една
тишина – от последни усмивки и имена?
Ти до дъно изпий тишината и отмини!
Не е лакримарий морето на твоите дни!
На ръцете си вярвай, на нозете си – ти си следа.
Да си светла следа дори и в самата вода.
И във въздуха, който полира водата да си.
В паметта му да си със развяти до болка коси.
С „Бътерфлай“ прекоси на морето си ти паметта.
Не залитай след шлейфа на бившите твои лета.
Есента е пред теб! На Септември призивните дни.
На Септември с усмивка ти златната котва вдигни.
Сроди се със всичко, което живей – и лети.
Със живота, във който си целия ти – само ти.
И тогава не питай къде е морето – и есента.
Къде е Медея? Медея... Прости ли ти тя?

3.
Но наистина плаче ли тя? Продължава ли Тя
да сънува колхидските слънци там, във нощта?
Ах, когато в морето си целият ти – позволи
свобода на сърцето си – колкото и да боли.
Довери му се ти, нека то най-добре избере
към какво да разгърне крилете си или да умре.
Ти го следвай! Не падай! На стъпка от него бъди,
със прозрачни, дори и за слепия, крехки гърди.
Ти над своето ранено сърце не плачи, не жали.
Премълчи – и повярвай във всичко, което боли.
И във всичко достойно за болка или за тъга.
Ти не бързай! Докрай – заслужи на седефа мига!
Да удари часа на седефа... Той с нежни ръце,
и със скокове нежни, на пластове в твойто сърце,
в твойто скръбно, ранено сърце да расте, да
блести...
И тогава – не питай къде е морето, което лети.
Не тъгувай за своето име, което в нощта отлетя.
Със морето, вълните... Вълна – анонимна е тя.

МОРСКИТЕ ДЪРВЕТА

На художника Михаил Ангелов

И никога аз няма да забравя.
Завинаги ще отнеса със себе си
дърветата – самотните дървета,
надвесени по пясъка на моето крайбрежие.

На Анхиало гордите дървета
и скръбните дървета на Каварна.
Със корени – горчивите в морето,
а сладките в земята. И с корони –
мечтата, моделирана на вятъра
в най-чистата си форма... На едните
короната – как скача тя тъй, както
делфина (или спомена за него)
из паметта ми ужасена... Стига.
На другите, които са по-плътни,
короната прилича на луната.
Едните или другите – пред всички
на мократа земя ще коленича,
за да усетя гордостта, с която
се носи и най-тежката корона.
Навярно във това е красотата
на морските дървета... И аз, който
във името на красотата трябва

да изрека най-страшната присъда,
ще коленича просто на земята.
Последното листо ще се откъсне.
Листото, на което е написана
червената история на лятото,
ще се удари бавно във морето.
(Камбана, над която ний висиме.)
Тя ще отекне с бронзово звънтене.
И аз ще стана. Ще се вдигна рязко
със скока на тръстика. И ще тръгна.
Ще понеса аз тежката корона
на красотата... Гордо ще я нося.
И ще се уча вярно да ѝ служа.
Аз във името ѝ ще осъдя всичко,
което я убива... Не търсете
смекчаващи вината обстоятелства.
Присъдата ще бъде справедлива.
Когато се уплаша... И тогава
към луминала няма да посегна.
Аз ще си спомня морските дървета.
На Анхиало скръбните дървета
и гордите дървета на Каварна.
(Говоря за дърветата... И, господи,

отново ме издига най-зеленото.
Тополата на улица „Безименна".
В бургаските покрайнини. И майка ми.
Но майка ми ли е жената някъде?
И толкова красива ли е майка ми?
Но майка ми ме вика на прозореца,
а аз не мога да си спомня името.
Катеря се с мълчание по клоните
и много ми е хубаво... Тополата
полека ме разтваря във листата си
и аз съм птица, аз съм мравка, малкото
и най-зеленото листо на клоните –
листото се усмихва на пространството
и не усеща във гласа на майка си
червената история на лятото.)

И никога аз няма да забравя.
Завинаги ще отнеса със себе си
дърветата... Огромните дървета
в градината на варненската болница.

Сестрата – помня аз – ми се усмихна
и ме поведе бавно към балкона.
И скочиха срещу ми – излетяха

стъблата на внезапните дървета.
И рязко осезание на стръмни
потоци, струи от чешми, морета
се блъсна във горещите ми устни.
Загатнаха ми стройните дървета,
че ще живея... Че се качвам бавно
по някакво стъбло невероятно,
с невероятна сила извисено.
О, аз си спомних – детските ми длани
прегръщаха уплашено дървото
и мравките ме учеха как трябва
по клони и стъбло да се катеря.
Ръцете ми растяха... И внезапно
докосваха приведените клони.
С усмивка ме посрещнаха добрите,
а лошите – с печална съпротива.
А лошите се чудеха – най-злите
ме питаха кога ще се обеся!

Понякога ми спираше сърцето.
Ръцете ми умираха – тогава
си мислех, че вися във тишината
между небето и земята – мислех,
че моето дърво не съществува.
Тогава аз се мъчех да си спомня
уроците на детските ми мравки.
И пръстите ми хващаха отново
спасителните клони на дървото.
Високо над главата ми – по-близко
и все по-близко слънцето, небето...
И аз ще ги докосна. Аз ще бъда
червената история на лятото...
Без да усетя болка – ще ударя
голямата камбана на земята.
И ще отекна – може би – в сърцето
на Някого...

БЕЛИЯТ КОН

Кованото желязо на вратата
ме палеше със десетте си копия.
А зад вратата сградата издигаше
над къщите самотната си готика,
червена във молитвата на покрива
и сребърна в очите на прозорците,
и сребърна в лицата на невестите,
наречени исусови. Най-младата,
най-тихата, най-сребърната някога
пристъпваше спокойно до вратата.
Кованото желязо на вратата
прозвънваше със десетте си копия,
и от вратата весело излиташе
сестричката ми. Бързо ме целуваше
и заедно се връщахме във къщата
единствена, при хората единствени,
които тя щастливо поздравяваше –
Бонжур, ма мер!
Бонжур, мон пер!

О, нашето отдавнашно завръщане
по улиците някога в хиляда
деветстотин четиридесет и първа.
По улиците някога в хиляда
деветстотин четиридесет и втора.
По улиците някога в хиляда
деветстотин четиридесет и трета...
Четиридесет и четвърта – Господи!
И улиците се събраха на площада.
– Другарю! Усмихнете се, другарю!
Другарю мой! и думата растеше.
Единствената дума на площада,
която коронясахме, а после
качихме я на коня си, най-белия.
Тя се усмихна, може би на мене.
Най-малкия бях аз и ме издигна,
до себе си ме сложи... Оттогава
живота ми безспирно галопира
на коня и бялата му грива
се блъска във очите ми и страшно е,
и хубаво е...

– Другарю! Обърнете се, другарю!
Вдигнете ме! Изглежда са пречупени
нозете ми. Не срещнахте ли някъде
да галопира коня ми, най-белия?
Как стана ли? Не мога да си спомня.
Не искам да си спомням. Помогнете ми
да го намеря. Казвате ще дойде?
Отново ще се върне? О, другарю,
благодаря! Не трябва да ме питате!
Повярвайте ми, вий не сте виновния.
Виновният съм аз, а после другите,
които непрестанно ми говореха,
че вий не съществувате, другарю!
Отсреща ли е болницата? В сградата
сестричката ми някога се учеше!
Наричахме го „Пансиона" – в стаите
сестричката ми учеше. Кажете ми
наистина ли съществувате, другарю?
Благодаря!
И умори се болката – отиде си.
Отиде си и не остави спомени.
Възкръснали, отново се изпънаха
на вените ми веселите мълнии.

След болката ме заболяха дланите
на някакво болезнено сънуване,
в което галопираха дърветата
и гълъбите кротко ми говореха
на френски... И накрая ме събудиха.
Сестрите ми подадоха усмихнато
ръцете си. И светеше прозореца.
Ах, само до прозореца! Насреща ми
избликнаха дърветата. Проблясваха
зелените им гейзери. И въздуха,
земята и небето се превърнаха
във някаква невероятна истина
от блясъци и гласове, и музика...
Сестра ми се изправи до вратата.
Кованото желязо на вратата
се залюля със десетте си копия.
Сестра ми ги разтвори и се смееше
и плачеше, и устните ми пламнали
от допира на слънцето промълвиха –
Бонжур, ма сьор!
Бонжур, ла ви!

И тя заплака, бедната,
помисли, че не съм на себе си.

В ПАМЕТ НА БАЩА МИ

Как прекрати безкрайното ми детство
ти със смъртта си на баща – в нощта!
Мълчание – единствено наследство
със бивши устни ти ми завеща...

Без право да го наруша... В безкрая
пак емигрира твоята душа
през мрежите платинени на рая –
с каква усмивка да я утеша?

Как да ѝ върна тялото в нещата?
И как отново в хаоса им – Тя
да е една глава над нищетата –
най-варварската нищета в света.

И аз вървя по пустата планета,
към тебе аз вървя – и пак лети
срещу ми, обетовано, небето
със твоята походка и черти.

...Как мога да те премълча, мой скъпи?
Ноември да забравя аз... Нощта...
Въздишката, с която ти пристъпи
в последната си родина – смъртта!

* * *

По-леко и от въздуха в начало...
Все по-призивно става да реша
как да прекрача крехкото си тяло
и полетя след своята душа.

О, Господи на думите – тежи ми
дори и мисълта да продължа...
Но кой – кажи ми ти – принадлежи ми?
Самият аз на кой принадлежа?

Защо все по-безсилно за сърцето
е тялото ми? И кога в нощта
ще го захвърля дръзко във лицето –
подобно ръкавица – на смъртта!

Без пози! Без сълзи! Без секунданти!
В лицето ѝ да пръсна аз – в калта
студените тристенни диаманти
на злъчката си... Ти вземи солта –

о, принце на глаголите, – кръвта ми,
във вени и слова я съхрани!
(Без секунданти! Без сълзи! Без драми!)
Отново пред смъртта ми ме вдигни,

да бъда аз отново преводача
на себе си – към всички – без лъжа...
Отново научи ме ти да плача –
с една усмивка да се продължа!

* * *

На Недялко Йорданов

Тоя влак за Бургас е тъй бавен.
Аз сънувам дъждовния плаж.
Там е моя живот – моя странен
и единствен словесен пейзаж.

Там съм целият аз – там забравям,
че съм кратък и лош, че съм аз.
Глас на гларус и аз осезавам
тоя, целия свят... Там, в Бургас,

аз умирам от нежност и ярост.
(А се мислех за подвиг роден.)
Глас на гларус, о, писък на гларус –
възмутително спомен за мен.

КНИГА ЗА СВОБОДАТА

На Георги Баев – художник –
посвещавам

Не на площадите – а в нашите души
Тя – Свободата – се изгражда и руши.
По-съвършена от невинното ни детство,
не се предава и приема Тя в наследство.
На себе си прилича – и на любовта.
По-неизменна и по-лична от кръвта...
Тя е надеждата ми в действие и сила.
Към нея се пристъпва нежно с „Мила“
в часът, когато твоя биография
внезапно стане Тя –
не епитафия!

Тя е сюжета на живота ми в една
завършена от край до край вълна.
Ти, в темпа ѝ дъгообразния, по име,
презиме и фамилия – търси ме!
Между покрусата срещу ми – и възторга.
Не в досието ми – в сияйната му морга.
Не в алкохолните ми жестове – ела!
Търси ме в спомена за бившите крила.
В нощта пропукана от връзката интимна
на шепота – със барабаните на химна.

От „Я люблю тебя“ търси до „Ай лъв ю“ –
там – на пристанището в златното ревю.
Не питай как опитомява Тя водата –
бедрата ѝ – стихийно-дълги под луната.
В това пристанище аз целия съм „Да“.
Едно голямо и прекрасно „Да“... Вода
и свобода... Търси ме в сянката ѝ зрима,
мен – лоцмана на нейните хиляда
псевдонима!
И в ларинкса на нейното мълчание – по име,
презиме и фамилия – търси ме.

Ти – на когото сме в митичните везни,
изгубилите своята свобода, помни!
И не убивай с устните си нажежени
ти – автографа ѝ в сърцата им ранени!
На вцепенените им рамена – и дни
ти ангелическата пластика върни!
Не я захвърляй в паметта им ужасена
подобно статуя в морето пред Микена,
морета финикийски, гръцки, стари –
григорианско-мавзолейни календари.

И Ти, о, Свобода – над паметта ми бди!
Пространство има там без твоите следи
и тишина е там – печална и голяма...
Но там... И спомена от болката го няма.
Понякога – внезапно прозвънти в нощта
пукнатина – през корпуса на моите неща
и в блясъка ѝ Ти – момиче – Майко моя!
Върху ти – сянката от пламъка на Троя,
и майка ти (Хекуба лозенградска) с боси –
по-боси от сълза нозе, към мен те носи.

Навярно е оттам – в самата си душа
аз своито щастие внезапно да руша.
Вината ми пред вас – с какво да я измеря?
Сълза – студено ми е в топлата ти сфера.
Къде съм? (Може би във мярката доколко
си моя – смъртно моя – чужда болко.)
Или във скока ми над думите? Къде?
Коя от тях ще ме спаси – и предаде?
Не зная... Но във всички ти по име,
презиме и фамилия – търси ме!

Изгубя ли – или любовно подаря
от тебе – о, моя Свобода, една искра,
най-малката, срещу ми всяко огледало
внезапно да изхвърли бившото ми тяло...
И Ти, о, Господи, където и да си,
за ужасените, вдигни ме, ти коси,
хвърли ме в орбита, изваяна от сяра,
пред кулата бургаска, там на тротоара,
и гларуса – акула твоя – да се спусне
над спомена за мен и бившите ми устни!

Да спра – но как? Когато автора е Тя.
Аз всички календари ще ѝ посветя.
И всички часове – секунда по секунда.
Тя – на сезоните ми баграта и грунда.
Без златните протези на една лъжа...
Това призвание – да ви принадлежа
е Тя... И аз съм от усмивката до стона
във вас – частица от душата ѝ – синхрона...
В часа, когато Свободата се възправя –
Тя може би не е с крила, но окриля̀ва.

Тя е отворена пред всички ни врата.
Единственото страшно „Не“ срещу
смъртта.
Аз имам правото – по-точно свободата
да я сравня със светлината и водата –
с – артезианската – по пластика вода.
Голямата и отговорна Свобода
случайното си кратко име да забравя –
в концлагера на любовта ви да я правя,
да се усмихна аз и да поема риска –
донякъде ли? Не! Тя целите ни иска!

Тя – Свободата, се изгражда и руши
не в директивите – а в нашите души.
На думите е Тя душата строга.
Как ражда – и как бди над диалога.
И никой няма право... Само Тя
ми дава право да говоря – и летя!
Тя е живота ми във действие и сила.
В деня, когато ще пристъпя с – Мила,
о, мила, сладка Свобода – и разбера
високо – там в нощта, – че няма да умра.

1.

I. О, Свобода – единствена – в която
съм целият – и в името ти свято
да се живее трябва – и умре...
Върни ми ти сарматското море!
Ти с бившите му три по три вълни
срещу ми хоризонта въздигни.
На въздуха му ти върни – на щорма
Сарматската неудържима форма.
Небето му от здраве – и стомана.
(О, мои рамене с криле от пяна.)

II. ...Да се роди най-синьото – в момента
сияйната му ти смъкни плацента –
изстреляй го в очите ми с една-
единствена – Сарматска – праВълна!
(Ти, свята майко на аквамарина.)
Мечтая пак кръвта ми да е синя.
Да ме изпълни твойта светлина.
В сърцевината крехка на деня
да вдигна аз с усмивка разгневена –
до бяло сянката си нажежена.

III. И сянката ми – Господи – да свети,
тъй както е със бившите поети
и мъртвите звезди... Върни ми ти
пространството, в което се лети!
Да се завърна пак във своїто тяло
(по-леко и от въздуха – в начало).
Отново да си спомня аз в нощта,
че съм частица светла от света –
да зная пак, че съм една частица
в агонията си на скръбна птица...

IV. Но ти отново ме вдигни – вземи ме
във себе си – случайното ми име
картотекирай в своята тишина...
Хилядата – върни ми – имена
уханни и пластични, и прекрасни,
непоклатими в тъмните си гласни
и съвършени – в своите тела...
на птица, на дърво – и на пчела,
и на трева... На сянка пред ловците.
Аз – първата цигулка на щурците.

V. Мечтая – някой да ме призове!
За корена на всички гласове
човешки – за единство аз мечтая.
За тембъри – прогонени от рая...
Съавторство мечтая аз – едно
за полети създадено звено,
аз плача в асансьора към небето...
О, Свобода – най-после ти морето,
наречено Сарматско, ми върни!
Върни ми ти крилатите вълни!

VI. Водата му върни ми ти – въртопа
с последните спирали на потопа.
Най-сладката (кристала на солта
пирамидално да блести в нощта).
Летяща – в глъбините си – стихия
над Африки, по-крехки от хартия.
С най-първата утайка от сребро –
на паметта ѝ – плахото ядро.
Невинността в дълбочина – и време,
преди убийството да ни обземе.

VII. Ти – който трябва да си на небето!
Най-стръмното – наречено девето –
където и да си, спомни си ти
часът на изстрела – и ми прости!
За изстрела в очите на делфина.
По палубите – кървавата тиня...
Душите им – къде са те сега?
(Понякога – треперя от тъга.)
Не се извръщай ти, да зная само
с криле ли са до дясното ти рамо?

VIII. Но утре – тишина ще ме затрупа.
В отломъците ѝ – търсете трупа.
Фламингото – в неделя – ще умре
с копнежа си по своето море...
Как мога пак да изрека словата:
„Бъди по-монолитна от водата
и въздуха"?... Не мога аз – мълча!
Аз ужаса си как да изрека?
Участието ми – вината – края?
Кой реставрира корпуса на рая?

IX. Коя ръка в нощта ще реставрира
Орфеевата – из праха ѝ – лира?
В нощта – коя душа ще призове
кентаври – ангели и зверове?
Сарматската акустика къде е?
В която цялата вселена пее?
Как плаче рамото ми за една
заслушана със мен в нощта сърна –
езика да си спомня аз отново
преди смъртта му в жестове
и слово.

X. Началото на песента – с уста,
погълнала достойно горестта...
Аз ще си спомня всичко изначало
в сбогуването си със своїто тяло –
достойно всичко аз ще понеса.
И ще крещя към всички небеса,
о, Свобода – единствена, – в която
съм целият – и в името ти свято
да се живее трябва – и умре –
върни ми ти Сарматското море!

Върни ми ти Сарматското море!

2.

О, Свобода – къде си ти – ела!
Не спомена за птици, а крила
монтирай ти със пръсти от стомана
на паметника ми от морска пяна.
Да тръгна пак под твоите звезди.
Отново да съм вожда на следи
спасителни – в пустиня от забрава.
През болката на всяка моя става
– на паметта ми есенна през фронта...
Срещу ми да пристъпи хоризонта!

...До глезени в пламтящата трева.
През болката на моята глава,
тъй както през сълза аз да прекрача!
От партера – до покрива на здрача
и по-нагоре... (С твойта най-дълбока
въздишка надари ме ти пред скока.)
През циферблата на една лъжа
в уюта на смъртта – да продължа,
да продължа – да прелетя със цяло
юношество през краткото си тяло.

Ах, нещо трябва тук да се спаси!
Не бившите – в хербария – коси.
Невинна и жестока ти води ме
безмилостно – през голото ми име,
на майка ми – единствена – в гласа...
През името си, както през роса
с оловна стъпка – без да се обърна.
Да зная аз, че няма да се върна
и въпреки скръбта си – да не зная...
Кой ме очаква – майко моя – в рая?

Какво от себе си да съхраня?
Живота си ли – в сейфа на деня
със треперящи пръсти да запазя?
Любовно пак – и нежно – да прегазя
въздишки – и корема – и коси!
(Ти за смъртта ли, скъпа, ме спаси!)
Със сянката ми си гарнирай хола!
Пак покривите ти – мадоно гола,
с главата си искряща да разтворя...
...Търси ме – из небето – в асансьора!

Да съм отново с хиляди сърца.
И през съня на своите деца
на пръсти – безвъзвратно да премина!
Жестокостта им да взривя – невинна.
През тях отново аз да се родя!
Понякога – нощта им – да градя,
кристалните да вдигна аз панели
на сънищата им призивно-смели –
в най-крехкия, да съм една незрима
частица – да ме няма и ме има...

И всичко пак докрай да понеса!
Секундата на любовта – часа
на болката (безкрайната ѝ ролка).
Най-страшното – и времето без болка
да понеса достойно... И летя!
(Прегъва ме – атласа – от цветя.)
Пак да пронижа с цялото си тяло
сърцата им – от розово до бяло!
С усмивка аз, по детски, да прескоча
на любовта ви паметната плоча.

Защото спра ли – ще се вкаменя.
Ще се превърне в статуя деня.
Нощта в най-нощната ще се превърне.
Във себе си водата ще се върне –
не ще открий сърцето на леда.
Смили се ти над мене, Свобода!
(Над всички ни смили се.) Изпълни ме
отново със летящото си име,
да тръгна пак до лявото ти рамо
към нещо по-добро и по-голямо.

Да съм отново пак с едно дете
– Мария – и усетя как расте
във вените си – пулса на децата...
Една-единствена да е жената!
Как мога пак да съм с една жена –
на всички други – без да изменя
и да заслужа милостта им свята?
Аз помня диалога на цветята
със птиците (една от тях ме вика).
Върни ми ти на птиците езика!

Езика Ти на риска – ми върни!
Над мене се сведи и ме вдигни
от тротоара за косите – с лудо
и неотстъпно – насити ме чудо –
с вълшебството на простите неща...
Бургаски булеварди на нощта!
Издялани от камъни – и тръпки,
пак се вдигнете с нощните ми стъпки,
отново да сме заедно – и будни,
свободни – карнавално-многолюдни...

Да се изправя пак срещу една
сънувана – циментова стена –
стената – да усетя аз – как диша.
На нея – под луната – пак да пиша
не зная как, какво – но под това
(което вий наричате слова)
на колене да падне тишината...
И аз – да се разтворя в имената
на всички ви... Дълбоко и далече...
И да ме вземе хоризонта вече!

3.

XI. О, Свобода единствена – в която
съм целият – и в името ти свято
да се живее трябва – и умре...
Върни ми ти Сарматското море!
На старта ми върни възможността.
Вълшебството – отново да раста
секунда по секунда към небето...
(За детството си не скърбя.) Детето
да съм отново аз, преди да зная,
че съм дете – в сърцето на безкрая.

XII. Да се родя отново – и изплаша
на името си в сребърната чаша,
на тялото си – в млечната вълна.
Присъствието – плътно – на жена
единствена, о, Свобода, върни ми!
Преди да зная краткото ѝ име –
какво ми казва, че това е ТЯ?
В прегръдката ѝ кръгла да летя
и името ѝ да не зная – само
внезапното, до болка мое, Мамо...

XIII. И в сянката ѝ, Господи, отново
аз да пристъпя с първото си слово –
по-леко от крило – върни ми ти
пристанището с четири врати!
До разрушената напълно – пета...
(На четири морета парапета.)
И Тя внезапно с гъвкави коси,
с коси свободни Тя да изруси
морето... Как се казваше? Наверно
е Мраморно морето – или Черно.

XIV. Да крача пак стъпало по стъпало
в закрилата на крехкото ѝ тяло –
на алта ѝ – по всички стъпала...
Стремителното чувство за крила
да ме обземе целия... Да вика
срещу ми Тя – отново Тя с езика
на скръбната си майка. И в нощта
магичната му мощна красота
завинаги върху ми да се спусне –
да съм дете на властните ѝ устни.

XV. Аз – първото, до болка, нейно „Да“!
Но само ти, прекрасна Свобода,
си мярка за осанката ѝ златна.
Върни ми чудото – да я отгатна!
С любовни пръсти да я избера!
От ужаса – внезапно да умра
секунда след сърцето си – спаси ме!
От страшната агония на име,
което се страхува да умре –
Сарматското – върни ми ти – море!

XVI. В началото върни ме ти. (В начало
бе ритъма на детското ми тяло.)
Пак да превърна в светлина нощта!
На детското си дишане – мощта
да е без ехо... (Избуявай, време,
в косите ми.) единственото бреме,
най-светлото – без никаква следа
по тротоара, както по вода
да тръгна аз и да вървя отново...
На въздуха – длánта е от олово!

XVII. Но (да пребъде светлото ти име)
отново надари ме ти – вгради ме
в любовното единство на света...
Кой казва, че е опера смъртта?
Оркестърът ѝ, помня аз, и хора!
Върни ми смелостта да се повторя
в квартала там – на края на града!
С печалните си бежанци (стада
от ангели) да тръгна към небето –
последното ми погранично гето.

XVIII. Дори въздишка аз не ще забравя!
С отломъци от сънища – да правя
в нощта срещу неделя – домове...
Как спомена (аз помня) се кове
със устни, вкаменени от тревога.
И до върха на ноктите си – строга
тракийската носталгия – свещта
да въздигне тя – и прекоси нощта
на стаята... Къде е тази стая?
В която, за да се спася, мечтая?

XIX. Ти думите върни ми, за които
аз на кръвта си с аленото мито
ще заплатя... И после – ще мълча!
Достатъчно в последните звуча
на призрачните граници клавиша!
Усилието страшно – да се диша
аз зная – и смъртта си във смъртта
на другите – аз зная... И неща
по-горди от надеждата – аз зная!
– Не ме търсете в паркинга на рая!

XX. Каквото трябва – аз ще разруша!
Не се страхувай – моля те – душа,
и се склони над своето начало!
(Случайна ли си в крехкото ми тяло?)
О, дай ми сила – да го понеса
и да крещя към всички небеса:
О, Свобода единствена – в която
съм целият – и в името ти свято
да се живее трябва – и умре –
върни ми ти Сарматското море!

Върни ми ти Сарматското море!

4.

Не на площадите – а в нашите души
Тя – Свободата – се изгражда и руши.
По-съвършена от невинното ни детство
не се предава и приема Тя в наследство.
На себе си прилича – и на любовта!
По-неизменна и по-лична от кръвта!
Тя е надеждата ми в действие и сила.
Към нея се пристъпва нежно с – Мила...
В часът, когато твоя биография
внезапно стане Тя –
не епитафия!

Тя е сюжета на живота ми в една
завършена от край до край вълна.
Ти в темпа ѝ, дъгообразния, по име,
презиме и фамилия – търси ме!
Между покрусата срещу ми – и възторга.
Не в досието ми – в сияйната му морга.
Не в алкохолните ми жестове – ела!
Търси ме в спомена за бившите крила.
В нощта, пропукана от връзката интимна
на шепота – със барабаните на химна.

От „Я люблю тебя“ търси до „Ай лъв ю“
там, на пристанището в златното ревю.
Не питай как опитомява Тя водата –
бедрата ѝ – стихийно-дълги под луната.
В това пристанище аз целя съм „Да“!
Едно голямо и прекрасно „Да“... Вода
и Свобода... Търси ме в сянката ѝ зрима!
Мен – лоцмана на нейните хиляда
псевдонима.
И в ларинкса на нейното мълчание – по име,
презиме и фамилия – търси ме!

Ти – на когото сме в митичните везни,
изгубилите своята свобода помни!
И ни убивай с устните си нажежени!
Ти – автографа ѝ в сърцата им ранени!
На вцепенените ѝ рамена – и дни
Ти ангелическата пластика върни!
Не я захвърляй в паметта им ужасена
подобно статуя в морето пред Микена,
морета финикийски, гръцки, стари –
григорианско-мавзолейни календари.

И ти, о, Свобода – над паметта ми бди!
Пространство има там без твоите следи
и тишина е там – печална и голяма...
Но там – и спомена от болката го няма.
Понякога – внезапно прозвънти в нощта
пукнатина през корпуса на моите неща
и в блясъка ѝ ти – момиче – Майко моя...
Върху ти – сянката от пламъка на Троя.
И майка ти (Хекуба лозенградска) с боси –
по-голи от сълза нозе към мен те носи.

Вината ми пред вас? С какво да я измеря?
Сълза – студено ми е в топлата ти сфера.
Къде съм? (Може би във мярката доколко
си моя – смъртно моя чужда болко.)
Или във скока ми над думите? Къде?
Коя от тях ще ме спаси – и предаде?
Не зная! Но във всички ти по име,
презиме и фамилия – търси ме!

Изгубя ли или любовно подаря
от теб – о, моя Свобода, една искра –
най-малката – срещу ми всяко огледало
внезапно да изхвърли бившето ми тяло.
И Ти, о, Господи – където и да си
за ужасените вдигни ме ти коси,
хвърли ме в орбита, изваяна от сяра,
пред кулата бургаска – там на тротоара,
и гларуса – акула твоя да се спусне
над спомена за мен и бившите ми устни.

Да спра – но как? Когато автора е Тя!
Аз всички календари ще ѝ посветя.
И всички часове – секунда по секунда.
Тя – на сезоните ми баграта и грунда.
Без златните протези на една лъжа.
Това призвание – да ви принадлежа
е Тя... И аз съм от усмивката до стона
във вас, частица от душата ѝ, синхрона...
В часът, когато Свободата се възправя.
Тя може би не е с криле – но окриляaccess!

Тя е отворена пред всички ни врата.
Единственото страшно „Не“ срещу
смъртта.
Аз имам правото – по-точно свободата
да я сравня със светлината и водата –
с – артезианската – по пластика вода.
Голямата и отговорна Свобода
случайното си кратко име да забравя –
в концлагера на любовта ви да я правя,
да се усмихна аз и да приема риска –
донякъде ли? Не! Тя целите ни иска!

Тя – Свободата – се изгражда и руши
не в директивите – а в нашите души!
На думите е Тя душата строга.
Как ражда – и как бди над диалога.
И никой няма право! Само Тя
ми дава право да говоря – и летя.
Тя е живота ми във действие и сила.
Към нея се пристъпва нежно с – Мила,
о, мила, сладка Свобода... И разбера
високо там – в нощта, – че няма да умра.

ДУМИ ЗА ХРИСТО ФОТЕВ

РЕДОВЕ ОТ БИОГРАФИЯТА

Христо Фотев е роден на 25 март 1934 година в Истанбул. Завършва фабрично-заводско училище в Сливен (1951). Моряк на моторен кораб (1953-1954), художник в стенописно ателие в Ямбол (1957-1959), драматург на Бургаския драматичен театър „Адриана Будевска" (1961-1962), творчески секретар на Дружеството на бургаските писатели (1964-1990), главен редактор на алманах „Море" (от 1990).

Още първите книги на поета – „Баладично пътуване" (1961), „Лирика" (1965) и „Сантиментални посвещения" (1967) завладяват читателите със своя възвишен баладично-романтичен патос. А „Пристанище" (1969), „Обещание за поезия" (1978), „Литургия за делфини" (1981), „Венецианска нощ" (1989), „Книга за свободата" (1991) и т. н. превръщат Христо Фотев в един от любимците на българската читателска публика. През 1997 година издателство „Захарий Стоянов" поднесе на българския читател том с избрани лирични творби на Христо Фотев – „Пейзаж от думи". А през 1998 година издателство „Казански" започна издаването на събрани съчинения на поета в три тома. За съжаление на бял свят се появи само един том. Последните години от живота си Христо Фотев поделяше между негостолюбива София и слънчевото Равадиново. Тук се роди и една от най-ярките късни творби на поета – „Елегия Равадиньоти". Христо Фотев напусна този свят на 26 юли 2002 година.

ПОЕЗИЯ НА ЕКСТАЗА

Не само за мен, но вярвам и за мнозина, чиято младост съвпадна с творческото оживление от 60-те години, името Христо Фотев е един от синонимите на думата „поезия", на думата „море", на думата „Бургас"... Не зная български литератор, заминаващ за Бургас, да не е получавал от своите приятели поръка да занесе много здраве на Христо Фотев, който седи някъде там, пред сладкарница „Куба" или „Малина", в Клуба на културните дейци или на писателите, на някое явно място или в тайна квартира, или просто витае нейде като добрия дух на този град, който и благодарение на неговото присъствие е едно от най-одухотворените места сред урбанистичните пейзажи на съвременна България. Тази среща с Фотев може и да не стане, както не се сбъдват много наши срещи, но копнежът по нея винаги съществува, както копнежът по щастието. А какво друго е Поезията, ако не обещание за щастие в този наш живот, в който няма трайно щастие. На всички ценители на българската поезия Христо Фотев е подарил поне мъничко от това щастие, наречено Поезия.

Христо Фотев е наистина олицетворение на стихията на Поезията. С това не искам да кажа, че той е единственият талантлив днешен поет, нито дори, че е единственият певец на морето и родния Бургас. Нашата литература днес има немалко талантливи поети. Но Христо Фотев е най-яркият образец на един тип поет, едва ли не последния от една бохемско-романтична кохорта, чиято щафета пое от своя по-стар събрат Иван Пейчев. В безкрайното царство на литературата има различни видове поети, от нелюдимите кабинетни ерудити до патетичните естрадни рецитатори. Всички те имат свое място и функция в литературата, важното е да бъдат „добри и различни". Но няма да скрия, че питая особена симпатия към типа поети, който днес най-ярко въплъщава Христо Фотев. Една литература няма да опустее много, ако се лиши от някои от другите разновидности на поета. Но ако в нея не е останал нито един поет като Христо Фотев, тази литература би изглеждала лишена като че от самия дух на поезията.

При това имам предвид съвсем не или поне – не толкова битовия поведенчески модел на поета-бохем, а самия дух и същност на една поезия. Не зная, пък и не ме интересува – макар и да сме прекарали доста време заедно, кои са любимите му питиета, какви любовни авантюри е преживял, с какви жестове и слова е тероризирал и забавлявал жадното за сензация еснафство – все неща, които създават митологията на един поетичен живот, която може би има смисъл, ако с нещо увеличава интереса към поезията му.

Впрочем сам – и пръв! – Христо Фотев застана срещу подобни митологии, които едва ли обогатяват с нещо поезията, ако тя сама не е духовно богатство:

И ето – аз вървя срещу легендата за себе си.
(Прости ми ти, провинциална митологийо.)
Над спомените и над думите е моята биография -
в агонията на мечтата ми за щастие.

Поезията на Христо Фотев наистина е доста-

тъчна като ценност и без прибавките на една романтична житейска биография. А тази поезия е изповед на един живот, който се е превърнал в инструмент на поетическото познание. Най-трагичното и самоубийствено призвание. Най-опасната и рискована професия.

Да съхраняваш в себе си своите и човешки любови и омрази, възхищения и отчаяния, надежди и покруси, за да ги превърнеш в един-едничък поетически миг, твърд като диамантен кристал, който разсича найстрашното – нахлуващо в живота ни небитие, миг, който превръща повторяемото в неповторимо, а неповторимото във вечно. Да живееш не само своя опасен, но и опасния живот на думите.

Да ги събличаш от наслойката на обезсмислилата ги всекидневна употреба до голата им, трептяща първородна плът и – вече новородени – да ги бракосъчетаваш така, че от тайнственото докосване помежду им да се ражда ново и непознато значение, което е самата поезия. Бих нарекъл тази поезия поезия на екстаза. А това е екстазът на вдъхновението, на онова движение по ръба на битието, на онази надвесеност над бездната, на онази надоблачна извисеност във възприятието на живота, която се постига само в изключителните мигове на човешкото съществуване и която само поетите са способни да съхранят в Слово.

Бях на самия връх на своята младост.
Бях див – несъразмерен и красив.
Обичах те без милост аз – със ярост -
и се учудвам, че останах жив.
Бях млад – красив и неправдоподобен.
Как падах аз над тъмния ти глас.
Виновен съм – от твоя скръбен спомен
не справедливост – милост искам аз.

И пак сънувам оня светъл хаос...
(Не подозирах, а съм бил щастлив!)
Обичах те без милост аз, със ярост.
И съжалявам, че останах жив.

Малко са стихотворенията, писани на българския език, в които да срещаме така остро усещане за върховите моменти в битието, може би защото са и малцина хората, надарени с така остър сетивен и духовен усет за тяхната висота.

А ето и едно друго стихотворение, в което този екстатичен усет за висотата като висене над бездна е дадено и в по-пряк образ:

И там – от осемхилядния метър.
Там, до самия рай – от самолет
видях аз Киев, отразен във Днепър
и на архангел златния тромпет.

Това движение по вертикала на пространствените измерения – от сияйната надоблачна висота до тъмната земна паст на гроба, това движение от райските висоти на душевното блаженство до пъклените подземия на тялото, тези шеметни извисявания и отчайващи падения, висенето в бездната между небето и земята, между духа и тялото, между спомена и копнежа, между неистовата радост и безнадеждната мъка, този непрекъснат опасен живот във върховете на човешкия порив е основната характеристика на Христо-Фотевата поезия. Тя постоянно ни внушава чувството за главозамайващо извисяване и опасност от сгромолясване, за делфинов скок във въздуха на щастието и внезапен изстрел, който прекъсва този блажен миг, за щастие, в което ни дебне опасност, и за рискове,

замайващи като щастие. По повод „Тържествена литургия за делфините" съм се питал какво точно е привлякло поета към тези най-прилични на човека обитатели на морето. Загадката на техния непонятен език ли, който така прилича на загадката на самата Поезия? Аеро- и хидродинамичната красота на техните подобни на живи стрели тела ли? Печалната им съдба на унищожавани от хората себеподобни? Или красивият им скок във въздуха – между морето и небето – някъде, който така прилича на самото опасно-вертикално битие на Поета. Навярно всичко, но най-много тази тайнствена прилика на делфина със самата същност на Поета – човекът, живеещ над бездната.

У Александър Блок срещнах мисъл, която ще помогне да обясня какво значи „човек на бездната". „Зная, че преставам да бъда човек на бездната – пише Блок, и бързо се превръщам в съчинител." Доколко руският поет е справедлив в този свой самосъд, е друг въпрос, още повече че след тези думи добавя: „Не завинаги съм изгубил бездната. Винаги я чувам с един крайчец на ухото."

Когато говорех за бездната – а едва ли може да има по-осезателно и едновременно по-екстатично усещане за нея от стиховете на Фотев, които вече цитирах – имах предвид едно усещане, което е самата същност на поетическия акт и без което поезията е онтологично невъзможна, както биха казали философите. Поетът винаги се движи по опасния ръб на битието, той самият е напрежението между света, такъв, какъвто е и какъвто би могъл да бъде, висящ над бездната между тези два свята, над бездната на думите, над собствената си бездна. Защото човекът, посветил се на словото, е сам една бездна.

Тази сюблимна динамика във възприятието на битието – уловено само във върховите мигове на извисяване и пропадане – придава и трепетната структура на Христо-Фотевия – най-екстазен и като стилов израз в съвременната ни поезия – стих. Стих, в който експресивната – удивителна, въпросителна, ритмично-повторителна – интонация е внезапно разкъсвана от неочаквани паузи, от онези христофотевски анжамбмани, които могат да се ползват като христоматиен пример във всеки учебник по стихознание, но които са пример не на формално словесно структуриране, а на кристализирал в словото душевен опит, в който внезапните тихи пропасти между думите са не по-малко смислово натоварени от самите звучащи думи. И в които тишината е все пак пределно сгъстена, защото тя е синоним на небитието (макар че може да бъде не само това), от което поетът се отблъсква непрекъснато. Небитието, не разбирано просто като смъртта, а като мъртвия живот. Защото според Христо Фотев

Най-страшното
не е смъртта ни, може би ужасното
е, че сме приживе във тъмната й пластика.

Поезията на Христо Фотев е непрекъсната съпротива срещу този мъртъв живот, срещу изхабения живот, живота в смъртта. Тя може да се нарече и „носталгия по празника", както сам той определи поезията на един свой по-стар събрат. И не е трудно да открием това празнично възприятие на живота навсякъде в тази поезия.

Вижте колко закономерно подчинени на това романтично-празнично възприятие на битието са всичките му ерудитски предпочитания, които Фотев е вплел символно в една поезия, която – дори и когато за-

ема образи от книгите – няма нищо книжно. Какво друго бе „Венецианска нощ", ако не възкресяване на един романтичен празник, какъвто Фотев би искал да бъде животът ни. И не са ли любимите образи на Фотев все символи на празничното, химеричното – Ромео и Жулиета, Дон Кихот и Ван Гог и оня апокалиптичен Ной, който трябва да спаси и пренесе най-ценното. (А тези образи са все символните двойници на поета Христо Фотев.) И когато пренася Ромео и Жулиета в сивата рамка на съвременното всекидневие, и когато усеща с печал края на празничния карнавал – това са все контрапункти, които трябва да подчертаят, че животът трябва да бъде празник, радост, щастие, любов, свобода.

Този поет, който изрази най-ярко своето отчаяние от думите, страха от обезценяването им, всъщност никак не се страхува да употребява най-патетичните думи – Свобода и Любов, Щастие, Живот и Смърт – и без да ги лиши от патетиката им, да ги направи новородени. У него дори думата „другарю" звучи с първоначалния си смисъл. Този поет не се срамува да бъде романтичен, патетичен, сантиментален, старомоден, възмутителен, отчаян, дори влюбен сред този делови, несантиментален, модерен и съвсем не изпълнен с обич век.

Малцина са българските поети, у които така да личи функцията на поезията като обновител на словото и учудненo възприятие на битието.

Тази, учудващо скромна по обем в нашето изпълнено с поетическо свръхпроизводство съвремие поезия е твърде богата на теми, образи и мотиви – морето и любовта, свободата и революцията, родителите и сина, делфините и дърветата, въздуха и луната, жените и пристанищата, спомените и думите, детството и смъртта, облаците и вълните; в нея има пейзажи от Венеция и Ленинград (северната Венеция), карнавални и революционни поеми, оди и елегии, вживявания в античността и реактивни скорости, плуват весели кораби и тъжни влакове, има спомени за приятели и разходки с деца, писма и некролози, възхвали и етюди, портрети на дървета, животни и хора, сантиментални посвещения и патриотични отчаяния. Цяла една образна и емоционална вселена. И все пак тази богата на образи поезия притежава удивително поетическо единство. Най-напред – единството, което ѝ придава христофотевския поетически стил, който понякога може да изглежда монотонен с екстатично-каскадните си епитетни конструкции и ритмични интонации, но е по-точно да се нарече единогласен. Сетне – единството, което идва от дълбоко личния изповеден характер на тази поезия, чийто богат образен свят е съсредоточен в един познат поглед и осмислен от съдбата на един познат лиричен герой без маска, защото никога не се срамува да се самоназове. Лиричният герой Христо Фотев, който е един от най-интересните образи на съвременната ни поезия. Яркият отпечатък на личното поетическо възприятие личи дори върху обективните поетически образи, които Христо Фотев създава – на майката и бащата, на сина и любимата, на морето и делфините, на родината и революцията. Без да бъдат огледала на суетно самолюбуване, тези образи оглеждат и изграждат образа на самия поет.

Навсякъде в тази поезия – във всички природни пейзажи, човешки образи, картини, емоционални състояния, мисловни абстракции, присъства лирическото отношение, наречено Христо Фотев.

В съвременната ни поезия са редки по художествена изразителност образите от покрития като че с

иконна патина портретен диптих на родителите, както в стихотворенията „На майка ми" и „На баща ми". Но и тези портрети са повече лирически автопортрети. Защото в тях доминира не образът, а субективното лирическо отношение към него. Христофотевското отношение. Защото никой друг не би могъл да възкликне така страстно:

Мамо,
Не остарявай, моля те – и никога
не вярвай през деня на огледалото.
В очите ми се вглеждай непрекъснато.
Съпротивлявай се срещу тъгата си.

А кой друг би могъл да се обърне така към България в едно от най-хубавите посветени ней стихотворения:

Благодаря ти за голямото търпение
и за голямото мълчание, Българийо!
В прозорците на тъмните ти влакове
душата ми се радваше на себе си...
В прозорците живота ми приличаше
на истински – приличаше на щастие!

Нито един образ в този поетичен свят не живее друг живот и не прилича на друг, освен на своя създател. Христо Фотев притежава поетическата сила да вдъхва на всичко, до което се докосне, своя образ, своята същност. Дори няколко по-важни образи на тази поезия – Любовта, Морето, Родината, Бургас, Думите – са не обективни лирически образи, а субективно одухотворени христофотевски представи за любовта, морето, родината, Бургас, думите.

Макар никъде да не деформира иманентната им същност на обективни стихии, Фотев превръща всички тези лирически обекти в одухотворени и осмислени чрез собствената му лирическа същност образи на красотата. Защото в поезията на Христо Фотев всички те заживяват един нов живот – по-траен, по-богат, по-красив.

Морето!
Най-голямото събитие!
Как ме издига към върха си – целия
отново ме зазижда във кристала си.
В блестящото съжителство със люспите
на рибите – с крилете на комарите...
Как ми тежаха грехите – и тялото,
зазидано във паметта ми... Името!
След оскърбителното, страшното във навика
да се живее – приеми ме!
Никога
аз няма да те принизя до своите
печални средства за очовечаване.

От всички по-чести образи в тази поезия нарочно избрах Морето, и то точно където е наречено „Най-голямото събитие", т. е. най-голямата обективна ценност. И то точно където поетът му се моли да го приеме, готов да се подчини на могъщите му стихийни и надчовешки закони, да се откаже от всичко свое. И пак не е станал чист поетически пейзаж на морето. А морето е станало част от пейзажа на душата на поета, която е изповядала себе си, вгледана в морето. Забележете – тази хоризонтална синя стихия тук изведнъж е направила делфинов скок и е променила своите пространствени изменения по вертикала на лирическото

душевно движение. Отвесно море – такова още не се среща в природата. Но – нека ме извини творецът на мирозданието – създаденото от Христо Фотев море ми харесва повече. Защото е по-хубаво.

Това е магията на истинската поезия!

А така е преобразил в своята поетическа вселена и със своята лирическа мяра Христо Фотев всичко.

Когато изтъквам това пределно субективно облъхване на обективните образи – майката, родината, морето, делфините и пр. – съвсем не твърдя, че Христо Фотев ги накърнява, а още по-малко, че ги унищожава. Този поет не е самодоволник, превърнал поезията си в пиедестал на въображаемото си величие. Той сам се е превърнал в инструмент за лирическо познание на света. А това познание никога не може да бъде нещо друго освен страдание, саможертва, себераздаване, щедрост и накрая – изпепеляване в думите на собствена поезия.

И именно поради това, облъхнал образите на околния свят със страстния трепет на своето сърце, превърнал ги в своя същност, Христо Фотев отново ги обективира във висшата реалност на изкуството. Казах, че за Фотев тези образи не са огледало за суетно самолюбуване. Напротив, сам Фотев – спомнете си стихотворението за майката – превръща очите си, ръцете си, самия себе си в огледало, т. е. в онова, което нарекох лирически инструмент за познание на света. А в това огледало всички образи са и по-истински, и по-красиви от своите първообрази.

В самото начало на това слово нарекох Христо Фотев певец на морето и родния му Бургас. Мнозина ще сметнат навярно, че съм изневерил на жизнената правда, защото едва ли има почитател на съвременната българска поезия, който да не знае наизуст поетическата визитна картичка на този поет.

Роден в Истанбул. Тридесетгодишен.
Но българин.
И жител на Бургас.

Не бих желал да оспорвам екзотичната достоверност на Христо-Фотевото рождение в живописния световен град на Босфора, още повече че неговата поезия наистина съдържа една рядка за нашата литературна традиция левантийско-средиземноморска чувствителност, случаен гост у родените сред поля и балкани. Но когато нарекох Бургас негов роден град, едва ли съм сбъркал, и то не защото Христо Фотев е жител, дори бих казал, почетен жител на този град. А защото поезията на Христо Фотев е свързана с пейзажа на този град така, както поезията на малцина българи е свързана с тяхното „малко отечество".

В бургаските покрайнини,
където са тръстиките
посечени от вятъра, във къщата единствена
баща ми се завръща и престава майка ми
да се страхува – както винаги от залеза.

* * *

В Бургас, на края на града,
в Бургас – ний, бежанците, някога живеехме.

* * *

Единствено в Бургаското пристанище
живота ме изпълва с възхищение!

* * *

Как ще забравя аз нощта – най-светлата,
най-дългата – в бургаското пристанище!

Не зная много ли са българските градове, които могат да се похвалят, че са обезсмъртени в толкова хубави стихове. А и не зная дали е правилно да нарека Бургас родното място на поета Христо Фотев, а не Христо Фотев – родина на поетическия Бургас. Поне за мен Бургас винаги е присъствал такъв, какъвто го е създал в поезията си Христо Фотев. Защото не градовете създават поетите, а поетите – градовете.

Но това е, така да се каже, битийната връзка на Поета и Града. Христо Фотев обаче е свързан с този град и в един друг, литературно-исторически аспект. Бургас е стар културен център, но той заживя в поезията, струва ми се, едва с Христо Фотев. Става дума за „Бургаската школа" в поезията, за която съм говорил доста отдавна и чието съществуване в литературната карта на България продължавам да отстоявам, без да искам да внасям в това излишен патос. Дълг на по-прецизните литературни летописци е да утвърдят в каква степен неколцина връстници на Христо Фотев са съдействали за литературното оживление в Бургас през втората половина на 50-те години, когато в този град настъпи едно важно за националния ни театър артистично оживление. Зная приноса на поети като Кръстьо Станишев, Никола Инджов и Иван Теофилов в създаването на Бургаската школа. Но когато говоря за тази школа, имам предвид не само принадлежността, която дава временното или постоянното местожителство някъде, а нещо общо с поетическия дух, което ми е трудно да определя, но което усещам, че присъства у бургаските поети. След Христо Фотев в Бургас се появиха нови поети – от изтъкнатия днес не само като поет Недялко Йорданов до малката Петя Дубарова. Мнозина от поетите на Бургаската школа си отидоха от Бургас, някои си отидоха и от живота. Христо Фотев остана и в Бургас, и в живота. И той днес е и някогашният юноша, приел някакви тайнствени послания от старината, и ветеранът изпращащ свои послания към по-младите и към още неродените. Той е несъмненият стожер на Бургаската школа. Приказният поетичен гном на този град.

Днес Бургас има и други талантливи певци – нека не изброявам добре известните им имена. Но ако ги има, то е, защото преди тях е имало и други. А най-важният извор на поетическото движение в Бургас бе дори самото присъствие в него на поета Христо Фотев. Поетите се раждат от други поети. От някакво тайнствено докосване, от някакви неизречени благослови, от една невидима щафета на духа. Поезията е и самота. В авантюрата на думите всеки е сам, както и в авантюрата на живота. Но поезията е преди всичко общение. Защото е послание. Но и защото е приемане на посланието от другите. Тя е невъзможна без приемственост и солидарност. Поезията е тайно братство, незрим сбор на съобщници в царството на духа.

Не случайно наблягам на поезията като общение. Живеем във време, когато мрачната оргия на дехуманизацията и дезинтеграцията на човеците е достигнала небивали размери. Единствената форма на човешко единение днес изглежда едва ли не престъпното сдружение на „жадната за облаги сволоч", която се стреми да унищожи всякакви форми на човешка солидарност – дори най-светите малки съюзи на приятелството и любовта. И поезията като една от най-реалните форми на човешко сдружение е в самия център на мишената, наречена човешко единение.

Не случайно именно по повод на Христо Фотев правя тази възхвала на поезията като общение. Не само защото сам Христо Фотев бе нарекъл при друг повод поезията – „печално обещание за братство". А защото като стожер на бургаската поетическа школа, със своя човешки и творчески пример, дори ако щете – със своите братски сантиментални посвещения на мъртвите и живите приятели, сратници, със самото си присъствие е пример за поезията като човешко братство.

И ми се ще да кажа – приятели, запазете и съхранете своето поетическо братство! Това общение е не само условие на поезията, то е една от основите на самия живот. Без него животът се превръща в своето отрицание. Толкова за Христо Фотев като поет на Бургас, което всъщност беше и размисъл за присъствието на Бургас в българската литература и за функциите на поезията като общение.

А сега – за още една важна тема в поезията на Христо Фотев – редом с другите теми на тази поезия – Бургас, Море, Любов, Театър. Става дума за революцията. Достатъчно е да прочетем само „Изпълкомът заседава" и „Книга за свободата", за да се убедим, че за Христо Фотев революцията не само не е „външна" тема, но дори и не е една от темите на неговата поезия, а интимна същност на неговото битие. Такива, каквито са Морето, Любовта, Свободата. Революцията е другото име на тези единосъщи стихии. Тя е в историческото измерение на битието същото, което е любовта в интимното и Морето – в природното. Революцията е върховният миг на историята, нейната млада същност, отрицание на безвремието и безветрието. Тя е любовният миг на Историята. Най-красивият ѝ спомен.

Сигурен съм, че ако запитаме тази стара сводница Историята какво е за нея Революцията, затлъстялото ѝ лице би се оживило от неочаквания спомен за нещо хубаво и светло и тя би ни отговорила с думите на поета:

Бях на самия връх на своята младост...

Така би ни отговорила Историята, ако можеше да говори. Но вместо нея говорят поетите. За които революцията е споменът за онова сладко чувство за свобода и радост от живота, което Вазов наричаше „пиянството на един народ", а Христо Фотев римува с Любов, Море, Свобода...

Христо Фотев притежава удивителната способност да владее думите с такава виртуозност, че не е случайно, дето стига до отчаяние от тях. Отначало изглеждаше почти неочаквано, че този най-органичен и спонтанен, едва ли не пееща птичка, поет – се докосна до една изпълнена с критическо самосъзнание проблематика, каквато е размисълът върху самите думи:

Защото тъй безпомощни са думите.

А тази проблематика се оказа все по-обсебваща вниманието на поета:

Убива ме жестокото насилие
над думите... И няма ли наистина
аз да заслужа тяхното доверие.

Или:

И никакво спасение във думите!
И думите, безсмислени са думите!

* * *
Сред думите, приведени под бремето
на оскърбената си красота.

Не беше ли възкликът „Здравей, мълчание“ със своето откровено отчаяние от словото една заплаха за самата поезия, която – както знаем – се прави с думи, дори и когато е заредена с мълчание.

Христо Фотев не прегърна мълчанието и не потъна в него. Но неговото съмнение в ефикасността на словото, неговото чувство за вина пред думите бяха и творчески закономерни, и поетически необходими. Най-малко поет като Фотев, който никога не е словоблудствал, имаше основание да изпитва вина пред думите. Но истинският поет не можеше да не изпитва и за себе си тревога, когато замърсяват словото. Проблематиката на словото обаче възникна у този поет не само като тревога пред словесната инфлация, която се появи и продължава да бъде все по-страшна опасност за съвременната ни литература. Тънкият и опасен ръб между словото и мълчанието не можеше да не бъде зреещa отвътре тема на един поет, за когото движението по опасния ръб на битието е съдба. Бездната, над която вечно живее поетът, е и бездната на мълчанието под словото.

Но този, който е казал, че животът му е неговото призвание, знае, че животът за поета има смисъл само тогава, когато става поезия. Затова поетът винаги – след проклятия и отчаяния – отново и отново ще се завръща при думите, при словото, така както Яворов се завръщаше при своята „блудница несретна“ – Песента.

Кой предизвика моето мълчание?
Страхувам се да не насиля думите...
Търпение, не ме напускай никога.
Не ме напускай никога – изпълвай ме
със старото прекрасно подозрение,
че може би принадлежа на думите...
Аз трябва да се осезая целия,
за да забравя себе си – във името на
другите.

Поетът е така отдаден на думите не заради самите тях. А защото те са пътят му към хората. Път, който поетът извървява заради хората, но затруднява неговия живот. И в тази затрудненост е неговият жребий да бъде еднакво в спор и с живота, и с думите.

Благодаря ти, щастие, за твоята
жестока съпротива, невъзможно си.
Каквото да направя, ти си винаги
почти... зад милиметъра, секундата
там някъде зад думите, зад дните ми
и нощите ми... Как сияй животът ми
през гарите, летищата, квартирите.
Не мога да си го представя иначе!
В средата на живота си аз, смешният,
съм между мойто щастие
и себе си.

Другояче не може да се създава поезия. Не може да дадеш другиму щастие, ако не го отнемеш от себе си. Но и не можеш да даваш другиму щастие, ако сам не го притежаваш. И поетът е в правото си да ни запита:

Щастливи ли сте вий без мен наистина?

Ние, разбира се, можем да бъдем еднакво щастливи или нещастни и без да познаваме този поет. Но без ценностите, които носи и утвърждава неговата поезия, човек не може да бъде щастлив.

Мислех да говоря за мястото на този поет в нашата литература. Но мога да свидетелствам само за мястото, което заема в моето сърце.

И точно тук самият аз изпитвам отчаяние от думите. Още повече че критическото слово е далеч понесъвършено от поетическото.

Бях на почивка край морето миналото лято, една от онези почивки, които не ни доставят много радост, защото по причини, които всеки си има и сам си ги знае добре, сетивата му са затворени за красотата на света и радостта да живееш и са се втренчили мрачно навътре, в някаква своя болка. Но болката си е болка, а всекидневието си е всекидневие и иска своите битови ритуали. Трябваше да заведа сина си на разходка. Заведох го на пристанището. И детето – като всички деца – изумя от възторг. И така радостно ме дърпаше да гледаме заедно – а ние винаги копнеем да бъдем заедно в тези мигове, нима не се е родила от това поезията – че изведнъж сетивата ми се разтвориха, въздухът изми от душата ми болката и аз видях живота в цялото му тържество:

Движение на влакове по релсите -
издигай ме със своята експлозия!
Чудесно електричество – обичам те!
В хилядата ти крушки е душата ми...
Гласът ми пропълзява по въжетата
и ужасява корабните плъхове!
Аз разковах сандъка с портокалите!
Наистина ли съществува Африка,

Америка, Австралия -
о, блясъци
в кристалите на каменните въглища!
Как искам да отида аз във Индия,
в Япония, в Италия -
навсякъде...
И никъде да не отида – никога
да не напусна своето пристанище!
...Ще изгоря във въздуха – а слънцето
ме вдига със металните си челюсти!
Към ноздрите ми се надига сярата!
Желязото във всичките си образи
отново ме притиска до ребрата си...
А корабите – толкова изтънчена
и женствена е формата им,
толкова
са благородни тънките им профили -
че ме изпълва тъмно отчаяние!

Пристанище, благодаря за твоето
пространство – за голямата ти работа!
В която и най-малките подробности
са пълни със огромно самочувствие!
Благодаря ти, весело движение!
Издигай ме със своята експлозия!
Чудесно електричество – обичам те!
В хилядата ти крушки е душата ми
открила и обикнала
света!

Това видях аз, и не в бургаското пристанище, но какво значение има къде. Важното беше, че отново го бях видял и почувствал. Детето ми беше помогнало да дораста до това стихотворение, написано в съавтор-

ство от пристанището и Христо Фотев. С това не искам да кажа, че ние сме слепи за света, ако поетите не са го видели и изразили преди нас. А защо не – след като е в известен смисъл така. Нима не са имали предвид това древните, като са казвали, че „не знаем какво сме сторили, докато не ни го разкаже опитен певец".

Трябва погледът на поета да освети нещата на живота, природата и историята, за да добият те своята красота и одухотвореност. Преди да бъде видяна от поети, Природата не е била нищо друго освен първичен хаос. Преди да бъде възпята от поетите, и любовта не е била нищо друго освен акробатика някаква странна на докосващи се с причудливи движения животни. Звездите, естествено, са греели все така и преди човек да съществува на тази мъничка угаснала звезда Земята, но едва след като Данте ни разходи из ада на душата, ние видяхме истински звездите над нас. Балканът, естествено, е съществувал и преди нашите предци да се заселят край него, но той стана за българите онова, което е днес, едва след като запя Ботевата песен. Поетите са родени, за да откриват и изразяват нещата за хората.

Кой от нас не е изпитвал трепетите на това прадревно човешко чувство, за което събратът на Христо Фотев – Недялко Йорданов, казва: „Та има ли по-вечно от любов?" Кой не е изпитвал страшната тръпка на удивление пред красотата на онези жени, които само за миг са затаили дъха ни и завинаги са отминали по своите неведоми пътища, или на онези, които са хубави, защото такива ги прави нашата любов. И все пак нещо сякаш е липсвало на самата човешка любов, преди да съществуват стиховете:

Колко си хубава!
Господи,
колко си хубава!
Колко са хубави ръцете ти.
И нозете ти колко са хубави.
И очите ти колко са хубави.
И косите ти колко са хубави.
Не се измъчвай повече – обичай ме!
Не се щади – обичай ме!
Обичай ме...

Дори и разкъсано от цитирането – колко е хубаво това стихотворение! Едно от най-хубавите любовни стихотворения, писани на български език. А най-хубавите любовни стихотворения съвсем не са много. И това не е само любовно стихотворение. Това е поезия за самото чудо на битието, разкрито тук чрез одухотворената хубост на обожествената – и така битово реална в същото време – любима.

И неочаквано си спомних други стихове, на един от големите средновековни световни поети, живял преди повече от половин хилядолетие по нашите земи.

Затова облажавам, о Петко, твоето тяло,
съсъд свещен.
Облажавам и твоите честни членове!
Облажавам твоя благозвучен език.
Облажавам твоите очи,
защото не дремнаха от сън,
който води към смърт.
Облажавам ти ръцете, които се подвизаваха
в труд и не
се обмениха.
Облажавам ти и нозете,
защото не отслабнаха при
всенощно бдение.

Това впрочем не са стихове, а нарочно избрани и подредени от мен откъси из житието на света Петка от Патриарх Евтимий, които и до днес са известни само на малцина специалисти. Но именно стихотворението на Христо Фотев ме накара да ги видя с нови очи, да почувствам у тях – отвъд религиозните конвенции – едносъщия човешки порив – преклонение пред женската красота. Само че ако модерният поет обожествяваше една съвременна грешница, превръщайки я в мадона, средновековният поет – патриарх на българите – очевидно е гледал с грешна помисъл една светица. Или по-точно – поетически е сюблимирал едно живо човешко чувство. Но колко удивително е това екстатично и дори стилистично сходство, свързващо през вековете един древен и един съвременен поет в едно от най-висшите прозрения за битието, до които е достигнала българската поезия. Удивлението пред вечното чудо на красотата!

Поезия на екстаза – това ми се стори най-точното определение за поезията на Христо Фотев, която винаги живее в сюблимните, във върхните мигове. Бих я нарекъл още поезия на любовта. (Нали този поет бе изповядал, че една от неговите мисии е да помири „живота с любовта"). И не просто защото Христо Фотев е автор на едни от най-хубавите любовни стихотворения на българската лирика, а защото поетическият акт у този поет е единосъщ с любовния по своя усет за върховост в преживяванията, по пределното сетивно емоционално напрежение, по интензивността си, по обещанието за щастие, което дава и което е може би самото щастие.

Поезията на Христо Фотев е поредица от вълшебни мигове, които подари на българската литература този творец. И не само на литературата – на живота ни и на живота на онези, които идат след нас, като го прави по-красив и одухотворен, по-смислен и по-богат. А аз наистина съм убеден, че късчетата поетическо щастие, които ни даде този поет, няма да останат достояние само на нас, които бяхме съвременници на тяхното раждане, а ще отекнат и в сърцата на онези, които идат след нас – докато има българско слово, нашата най-истинска родина.

СВЕТЛОЗАР ИГОВ

ХРИСТО ФОТЕВ – ЖИВАТА МЕТАФОРА НА ПОЕЗИЯТА

Христо Фотев е живата метафора на съвременната българска поезия. Когато неговото име изплува в публичното пространство по какъвто и да е повод, ние мислим не само за изпълнената му с достойнство и очарование, възторженост и ликуване личност, но много повече за самата поезия. И сега, когато неговият кораб замина на последното си загадъчно и тайнствено пътешествие, ние продължаваме да усещаме неговото физическо присъствие, чуваме тихия му, но кънтящ поетичен глас, съзерцаваме извайваните от него прекрасни пластическо-словесни видения...

Години наред Христо Фотев извършваше с трепет и свещен възторг магическите си стихослужения. И накрая сам се превърна в поетическа молитва. Сега той няма тяло. Разтворен е в слънчевите, необятни пространства на великата българска поезия. Изграден е от сребристите възвишени послания, които идват от литературните му предшественици. И ако все пак понякога го възприемаме в човешкото му тяло, виждаме, че прилича на прозрачна, сияеща амфора, изпълнена с енергиите на любовта, нежността, състраданието, милосърдието, вярата, добротворността, надеждата. Той е яростно възторжен, но гальовен и нежен. Той е величествен и отвъден, но непосредствен и земен. Той е част от пейзажа, но и самият пейзаж, другото кристално саркофазно невидимо лице на пейзажа. Подобно на Александър Геров и него го мами пътешествието в загадъчните подземия на смъртта, защото знае, че тя е другата страна на живота.

Най-странното
не е смъртта ни, може би ужасното
е, че сме приживе във тъмната й пластика!
Но нека никого не обвиняваме!
Виновните сме ний! Здравей, мълчание!
И коронясай устните ни...(Моля те,
душа, не се навеждай през прозореца.)
Да сме достойни ний за нашето
страдание!

Също като Александър Геров Фотев остава докрая детински наивен, духът му прилича на реещо се хвърчило. Той притежава удивителната способност да вижда отвъд ограничените рамки на реалността. Той не толкова пише, колкото музицира. В съзнанието ни словесните пейзажи на Христо Фотев звучат като грегорианско пеене. Той не изписва думите, а ги пее, нарежда.

НА УЛИЦАТА до голямото пристанище
единствената улица в живота ми –
танцуваха внезапните момичета
и въздуха извайваше бедрата им.
Мъжете се отпускаха по стълбите
и уморени – тъмните им мускули
прибираха крилете си... Жените им
се търсеха във мъжките им погледи.
Унесени – децата се притискаха
в трептящите им хълбоци. Прозорците,
които се люлееха от вятъра,
изстрелваха блестящите си ножове,
но никой не умираше.

Танцуваха и пееха внезапните момичета.
Китарите неистово ликуваха,
защото лятото е във средата си,
в самата си сърцевина – завършено
и съвършено в своето присъствие...

Христо Фотев превръща всичко, до което се докосне, в поезия. Той прилича на словесен алхимик, вградил сърцето си в невидимия храм на думите. Той знае, че всяка дума има свой живот. Думата е живо същество с характер, темперамент, воля, даже с различни настроения. Фотев владее тайното познание, че истинската поезия се получава само когато думите се обичат и когато поетът с любов и съзерцание изваййва композициите и фигурите, в които участва. Така ние разбираме и осъзнаваме как за поета нощите могат да бъдат стъклено-студени, но и едновременно с това топло-нежни като сънуващо женско тяло. Усещаме дълбокия промисъл на поета, когато непрекъснато се връща към глобалната метафора за морето, за водата, за дъжда, за кръговрата на всичко живо. Впрочем за него няма жива и нежива материя. Всичко в думите оживява, играе, ликува, развива се по своя собствена хронология и драматургия. Христо Фотев е свещенослужител в храма на думите. Той знае, че посвещавайки се искрено на словото, той служи на своето Отечество, служи на своята съвест, служи на своята вяра. Затова той полага думите си почти с мистична съсредоточеност - подобно на античен ваятел, който благославя и вдъхва живот на глината, камъка, метала, както възторжен художник, който си играе с линиите и мазките в пластическо видение, както свещенослужител, извършващ тържествена литургия.

Прекрасни думи - Маса! Стол! Театър!
Прозорец! Свобода! Бургас! Готов!
България! Живот... Живот! И вятър!
И милост! Дон Кихот! Здравей! Любов!
Любов! И скръб! Любов... Аз се забравям
на думите в сиящия дъжд -
задъхвам се, изчезвам, полудявам -
не зная кой съм аз - но изведнъж
се вдига от асфалтовия хаос
човешкото ми име - моя знак -
и аз отново съм във свойта цялост!

За Христо Фотев поезията е магическо светосъздаване, тя изгражда нова действителност. Затова толкова мощно и всепроникващо е присъствието на баладичното, одическото във Фотевия стих. При него дори спокойствието е възторжено и екстазно взривено. Лирическият герой на Христо Фотев има невероятна способност да се превъплъщава - в различни форми, състояния, настроения, същности. Едва ли Христо Фотев познава езотеричната философия на Хераклит Тъмния, но могъщата му художествена интуиция сякаш му е подсказала мисълта на древния философ - „Всичко е едно". Всичко е едно - хората, животните, растенията, цветята, камъните, скръбта, ликуването, надеждата, отчаянието, любовта, омразата...

Ако се опитаме да възприемем глобално поезията на Христо Фотев, ще установим нещо удивително - през годините, от книга в книга тя се изгражда като една гигантска фуга, чийто лайтмотив е човешката душа, течаща през времето подобно на огнена река.

Небето се съблича със безмилостно
спокойствие... Тъй нечовешки хубаво

се извисява ръстът му -
без никого
да унизи, за да изтъкне себе си...
(Какво по-недостъпно и по-нравствено?)
И с влака ний прелитаме през гарите,
по-чисти и по-празнични от спомени!
Под туй небе - не вярвай в пустотата му! -
тъй слепи са очите ни и устните!
И тъй печално-радостни внезапните
ми мисли... Да говоря ли за себе си?
Отново ли да лъжа?
Предизвиква ме
и плаши ме невинността на думите...
Убива ме жестокото насилие
над думите... И няма ли наистина
аз да заслужа тяхното доверие?

Авторът на „Литургия за делфините" е един от малцината съвременни български лирици, които казват нова дума в днешната българска поезия. Ако четем внимателно неговите стихотворения, ще усетим преродения поетичен глас на Пенчо Славейков и Яворов, на Дебелянов и Лилиев, на Атанас Далчев и Никола Вапцаров, на Иван Пейчев и Валери Петров, на Любомир Левчев, Константин Павлов и Иван Динков... Ще ни зашемети и откритието, че неговият мажорен тембър също звучи в словото на споменатите поети. Всички те изграждат слънчевия ансамбъл на модерната българска поезия. Всеки един глас е като отделен незаменим инструмент в ансамбъла. Отсъствието му би се отразило трагично на цялото - хармонията ще се превърне в дисхармония, светлината ще бъде обзета от мрака. Сега Христо Фотев уж отсъства. Физическото му тяло, което бе дреха, се е превъплътило вероятно в цвете или в базалтов къс, а безсмъртният му дух продължава да ни облъчва със своя талант, блясък и възторженост.Светлината на българската поезия няма да бъде обзета от Мрака, докато има такива свещенослужители на словото като Христо Фотев. И от отвъдното той изстрелва към нас своите възвишени, слънчеви пулсации.

ИВАН ГРАНИТСКИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Класическите произведения на българската литература са слънчевите стълбове, крепящи националното ни самосъзнание. Те са кристалните мостове на възторга, по които Отечеството ще премине през огън и страдание и ще пребъде в третото хилядолетие. Издателство „Захарий Стоянов“ предлага специална поредица – най-доброто от високата българска класика. Всеки том е придружен от статии, анализиращи от различни гледни точки творчеството на българските класици. Изданието е насочено към ученици и студенти, както и към широката българска общественост.

Поредица
БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

ИЗДАТЕЛСТВО • ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ •